

TAMPEREEN YLIOPISTO

Jani Haatanen

”COUBERTINILAISEN HENGEN” JÄLJILLÄ

OLYMPISMIN ILMENEMINEN HELSINGIN VUODEN 1952 OLYMPIALAISTEN JÄRJESTELYISSÄ JA
KISATAPAHTUMISSA

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Historian pro gradu -tutkielma
Tampere 2017

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

HAATANEN JANI: "Coubertinilaisen hengen" jäljillä: Olympismin ilmeneminen Helsingin vuoden 1952 olympialaisten järjestelyissä ja kisatapahtumissa

Pro gradu -tutkielma, 89 s., 9 liites.

Historia

Helmikuu 2017

Tiivistelmä

Tämän tutkielman tarkoituksena on tutkia nykyaikaisten olympialaisten perustajan paroni Pierre de Coubertinin luoman olympia-aatteen eli olympismin ilmenemistä Helsingin vuoden 1952 olympialaisissa ja niiden järjestelyissä. Tutkielmani tehtävänä on selvittää, missä määrin olympismi vaikutti järjestäjien toimintaan ja motivoi heitä toimimaan olympismin mukaisella tavalla. Tutkimuskysymyksiäni ovat seuraavat: *Miten olympismi näkyi ja vaikutti Helsingin vuoden 1952 olympialaisten valmistelutöissä ja kisatapahtumissa? Millä tavoin aate ilmeni vuoden 1952 olympialaisissa ja sen toimijoiden teoissa? Mitkä muut tekijät saattoivat olympismin lisäksi vaikuttaa toimijoiden tekoihin?*

Metodinä tässä tutkielmassa on R.G. Collingwoodin kysymyksen ja vastauksen -logiikka. Tutkielmassani hyödynnän Sigmund Lolandin teoriaa olympismista. Lolandin mukaan olympismilla on neljä päämäärää, joista ensimmäinen on kasvattaa yksilöitä urheilun avulla paremmiksi niin mieleltään kuin fyysisiltä kyvyiltään. Toisekseen olympismin tulisi yhdistää eri yhteiskuntaluokat urheilun keinoin, jotta yhteiskunnassa toteutuisi tasa-arvo ja demokratia paremmin. Olympismin tulisi tämän jälkeen johtaa kolmanteen päämääräänsä, joka oli ulottaa sovinto kansojen väliseksi. Neljänneksi olympismin tulisi luoda niin sanotusti esikuvia, joiden malli innostaisi ihmisiä urheilemaan.

Aineistona tässä tutkielmassa käytän Helsingin kaupunginarkistosta löytyviä Helsingin olympialaisten järjestelytoimikunnan (XV Olympia Helsinki 1952) asiakirjoja, joista ilmenee, millaisiksi järjestelytoimikunta ajatteli olympialaisista muodostuvan. Helsingin kaupunginarkistossa ovat myös Suomen Kansan Ryhtiliikkeen asiakirjat. Niiden avulla pääsin selville siitä, millä tavoin suomalaiset halusivat ulkomaalaisia vieraitaan kohdeltavan 1940-1950-lukujen taitteessa. Suomen Urheiluarkistossa kävin läpi Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton (SVUL) ja Työväen Urheiluliiton (TUL) asiakirjoja, joita tutkimalla pääsin selville siitä, miten urheilun keskusjärjestöjen välit kehittyivät olympialaisten lähestyessä. Keskusjärjestöt organisoivat muun muassa Suomen olympiajoukkueen valmennuksen. Lisäksi hyödynnän Suomen Urheilulehteä ja TUL-lehteä, jotka löytyvät Suomen Urheiluarkistosta. Lehtien avulla tulkiten Helsingin olympialaisten kisatapahtumia.

Olympismissa on kyse siitä, että olympialaisista tulisi muodostua kansainväliset rauhan juhlat. Neuvostoliitto osallistui ensimmäistä kertaa historiassaan Helsingin kisoihin ja tämä merkitsi kilpailujen tason paranemista ja olympialaisten ulottumista itäblokkiin. Korean ja Saksan yhtenäisistä olympiajoukkueista puuttui kuitenkin noin puolet maan väestöstä, sillä Pohjois-Korealta ja Itä-Saksalta puuttui edustus maiden olympiajoukkueista. Kommunistisen Kiinan saatua osallistua, Taiwan päätti jättäytyä olympialaisista. Lisäksi Etelä-Afrikan joukkueesta puuttuivat kokonaan mustat urheilijat maassa vallinneen rotusorron vuoksi.

Suomen Kansan Ryhtiliikkeen suurin anti olympialaisille oli se, että järjestö pyrki kasvattamaan raittiiden elämäntapojen ja käytöstapojen kautta suomalaisia hyväksi olympiaisänniksi. Olympismin kannalta keskeistä oli se, että järjestö pyrki kasvattamaan ”oikeaa urheiluhenkeä”, jonka mukaan tärkeintä ei ollut voittaa, vaan osallistua. Suomen julkisuuskuvan kannalta ”oikea urheiluhenki” antaisi Ryhtiliikkeen mukaan enemmän leimaa maalle kuin järjestelyt, joiden takia oli tärkeää, että maassa vallitsi hyvä henki ihmisten välillä.

Yhteishengen kasvattaminen oli eräs olympismin teemoista. Tärkeää oli, että SVUL ja TUL saisivat sovittua liittojen välisen urheilukriisin, joka oli puhjennut vuonna 1946 TUL:n irtisanottua liittojen välisen yhteistoimintasopimuksen. Urheilukriisin pitkittyessä uhkasi se koko olympiaprojektia, sillä Suomen kannalta olisi näyttänyt huonolta, mikäli asiaa ei olisi saatu soviteltua. Kumpikin liitto pyrki parhaimpansa mukaan käyttämään olympialaisten tulevaa isännyyttä hyväkseen, joten olympismin mukaisesta vilpittömästä yhteistyön hengestä ei ollut juuri tietoa Suomen urheilun liittotasolla. Liitot solmivat niin sanotun ”linnarauhan” vuonna 1951 olympialaisten ajaksi. Hauras olympiarauha alkoi murentua kuitenkin jo olympialaisten jälkeen liittojen välisten riitojen vuoksi.

Olympismi onkin hyvin monitulkintainen ja tutkielmani tulkinta siitä on vain yksi mahdollinen, sillä pluralistinen olympismi antaa aineksia tulkita sitä hyvin laajasti. Tämän takia tutkielmani pääanti on siinä, että se pyrkii antamaan työkalun sille, miten lähestyä olympismia ja mitä kaikkea Helsingin vuoden 1952 olympialaisissa voidaan tulkita olevan olympismin mukaista.

Asiasanat: Helsingin olympialaiset 1952, kansainvälisyys, kysymyksen ja vastauksen -logiikka, olympismi, Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto, Työväen Urheiluliitto, urheilukriisi.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1. Tutkimusongelma	4
1.2. Suhde aiempaan tutkimukseen	6
1.3. Teoreettinen viitekehys	9
1.4. Metodin ja käsitteiden määrittely	14
2. Kansallinen sovinto	18
2.1. Yhteistyösopimuksen irtisanominen luo jännitettä ennen olympialaisia	20
2.2. Urheilukriisi haittaa järjestelyjä	23
2.3. ”Linnarauha” saavutetaan	26
3. Isännöisyys velvoittaa – ystävyys valloittaa	30
3.1. Miksi Ryhtiliike oli tarpeen?	31
3.2. Ryhtiliike ja olympiavalmistelut	34
3.3. Ihanteellinen olympiaisäntä ja -emäntä	39
4. Helsingin olympialaiset ja kansojen välinen ystävyys	41
4.1. Ketkä ovat soveltuvia olympialaisiin?	44
4.2. Rautaesirippu Helsingin olympialaisissa	51
4.3. Suomi ja kansainvälisyys	52
5. Olympismia kisapaikoilla	58
5.1. Soihtuviesti	58
5.2. Avajaiset	60
5.3. Urheilijoiden välilläkö olympismia?	70
5.4. Pesäpallo suomalaiskansallisena näytöslajina	77
5.5. ”Ne hyvin järjestetyt kisat”	78
6. Johtopäätökset	83
Lähteet ja kirjallisuus	90

1. Johdanto

”Maailmassa on vain 10–12 maata, jotka pystyvät järjestämään tällaisen tapahtuman, arvioi tasavallan presidentti Sauli Niinistö Lontoon olympialaisten alla 2012.” Niinistön mukaan suomalaisten tulisi tuntea suurta ylpeyttä siitä, että pieni Suomi kykeni järjestämään vuoden 1952 olympialaiset.¹ On helppo yhtyä Niinistön mietteisiin ottaen huomioon olosuhteet, joissa Suomi lopulta vuoden 1952 olympialaiset järjesti.

Suomi oli vasta noin seitsemän vuotta aiemmin selvinnyt sodasta ja sen seurauksena saanut toteutettavakseen tiukat rauhan ehdot. Suomen tuli korvata Neuvostoliitolle sotatoimin aiheuttamansa vahingot muun muassa sotakorvauksin ja alueluovutuksin. Neuvostoliitto painosti Suomea ja pyrki eristämään maan länsimaiden ulottuvilta omaan etupiiriinsä. Suomessa oli alkamassa uudenlainen ajanjakso, jossa sen tuli ottaa politiikassaan huomioon ennen kaikkea idänsuhteet ja Neuvostoliitto välttyäkseen mahdolliselta miehitykseltä.

Suomelle olympialaisten isännöisyys merkitsi unelman toteutumista, sillä maa oli menettänyt viime hetkellä vuoden 1940 olympialaisten isännöidyden talvisodan syyttymisen takia. Kansainvälinen tilanne vuonna 1940 johti lopulta siihen, että olympialaiset jäivät kokonaan pitämättä. Suomen oli tyytyminen pitämään kaatuneiden muistojuhla Helsingin Olympiastadionilla olympialaisten sijaan.

Olympialaisten myöntäminen Suomelle vuonna 1947 oli ensimmäisiä suuria ilon aiheita jälleenrakennusajan Suomessa ja samalla osoitus siitä, että maa oli virkoamassa sodasta. Olympialaiset itsessään merkitsivät eräänlaista suurta kansallista projektia, johon kaikkien tulisi osallistua omalla toiminnallaan. Lisäksi Neuvostoliiton painostaessa Suomea olivat olympialaiset keino osoittaa länsimaille, ettei Suomi ollut kiinteä osa Neuvostoliiton etupiiriä.² Lisäksi monella oli varmasti mielikuva Suomesta natsi-Saksan liittolaisena, vaikka suomalaiset korostivat olleensa ainoastaan Saksan ”aseveljiä” ja itse asiassa sotineensa lopulta myös Saksaa vastaan.³ Muun muassa näiden seikkojen takia oli ensiarvoisen tärkeää, että suomalaiset pystyisivät välittämään maasta oikeanlaista kuvaa.

¹ Niinistö ei usko Suomen olympiaisännöityteen’, *Hämeen Sanomat*, 30.7.2012.

² Kokkonen 2007, 142.

³ Rislakki 2010, 77.

Eräänlaisena sivujuonteena olympialaisiin valmistautumisessa syntyi vuonna 1949 Suomen Kansan Ryhtiliike nimellä tunnettu propagandakampanja, jonka keskeisinä tavoitteina oli ”raittiin elämäntavan edistäminen ja väkijuomaolojen kehittäminen” sekä ”yleisen tapakulttuurin kohentaminen”. Olympialaisten kannalta oli ensisijaisen tärkeää, että Suomessa saataisiin ”oikea urheiluhenki yleistettyä”, jotta maa näyttäytyisi olympiaisännän arvolle soveltuvalla tavalla.⁴

Tiedossa oli, että Helsingin olympiaprojektista ei tulisi helppo, sillä Helsingillä oli paljon erilaisia pulmia ratkaistavanaan. Neuvostoliitto oli pommittanut Helsinkiä ja tämän seurauksena kaupungissa vallitsi asuntopula ja noin 120 000 kotia tarvitsi korjaamista. Osaavasta työvoimasta, materiaalista ja rahasta oli pulaa ja tilannetta ei auttanut, että maassa oli noin 420 000 Karjalan evakkoa, joista noin 9000 asettui Helsinkiin asumaan vuosien 1946–1950 välillä.⁵ Olympialaisten kannalta oli tärkeää, että maa saisi asuntopulansa kuriin ennen olympialaisia, sillä olisi vaikeaa majoittaa maahan tulevat ulkomaiset vieraat, mikäli omille kansalaisillekaan ei riittäisi asuntoja.

Suomen asema ei ollut taloudellisesti helppo, sillä Neuvostoliiton painostamisen takia oli jouduttu luopumaan Yhdysvaltojen tarjoamasta Marshall-avusta. Maan asema oli vaikea, sillä Neuvostoliitto vaati alun perin puolta laskemistaan 1 200 miljoonan dollarin vahingoista eli 600 miljoonaa dollaria, joka olisi merkinnyt koko Suomen miespuolisen väestön työpanosta viiden vuoden ajan. Stalinin vaateet jäivät lopulta 300 miljoonaan⁶, joka tuli toimittaa Neuvostoliittoon erilaisin tavaratoimituksin. Suomi hyväksyi samalla syyllisyytensä jatkosotaan myöntymällä sotakorvauksiin. Mikäli Suomi ei olisi hyväksynyt niitä, olisi vaihtoehtona saattanut olla uusi konflikti Neuvostoliiton kanssa, johon Suomella ei ollut varaa.⁷ Sotakorvauksista puhuttaessa on kuitenkin muistettava, että Suomi eli säännöstelytaloudessa pitkälti aina olympiavuoteen 1952 saakka. Tämänkin takia on merkittävää, että maa pystyi niukoissa oloissa järjestämään olympialaiset, maksamaan samalla sotakorvauksia Neuvostoliitolle ja hoitamaan kansalaistensa asutustoimintaa.

⁴ Suomen Kansan Ryhtiliikkeen vuosikertomus 1952, Kansalaisryhti ry Dba:3, Helsingin kaupunginarkisto (HKA).

⁵ Kokonaisuudessaan Helsinkiin muutti asumaan vuosien 1946–1950 välillä noin 24 000 ihmistä. Bell & Hietala 2002, 239–241.

⁶ Tosi asiassa sotakorvaukset nousivat eri arvioiden mukaan noin 546–570 miljoonaan dollariin, sillä sotakorvaukset oli sidottu Neuvostoliiton vaatimuksesta vuoden 1938 hintatasoon, joka oli selkeästi vuoden 1944 hintatasoa alhaisempi. Tämä merkitsi, että määrättyyn 300 miljoonan dollarin sotakorvaussummaan mahtui enemmän tavaraa toimitettavaksi. Seppinen 2008, 165-169.

⁷ Seppinen 2008, 165–169.

Helsingin olympialaiset vuonna 1952 olivat täynnä poliittista latausta, sillä vallitsevan maailman ilmapiiri oli kääntynyt ratkaisevasti kohti kylmän sodan etupiirijattelua. Yhdysvalloissa oli vallalla käsitys siitä, että maa pyrki vastustamaan kommunismin leviämistä ja olisi ”vapaan maailman puolustaja” totalitarismia vastaan. Tällä Trumanin opiksi nimetyllä doktriinilla Yhdysvallat käytännössä vastusti Neuvostoliittoa ja sen johtamaa kommunistista leiriä.⁸

Ideologioiden välinen taistelu oli kiihtymässä, sillä Neuvostoliitto oli toisen maailmansodan jälkeen asettanut kansalliseksi tavoitteekseen saavuttaa ja lopulta ohittaa maailman johtavat teolliset vallat. Tämä ulottuvuus tulisi ulottaa myös urheiluun, jossa Neuvostoliitto halusi kohota maailman johtavan urheiluvallan asemaan.⁹ Tätä varten sen tulisi kuitenkin päästä osaksi olympialaisia¹⁰, jotka olivat urheilun suurin areena.

Kaksinapaisesta maailmasta voidaan puhua viimeistään vuodesta 1948 eteenpäin, jolloin Neuvostoliitto solmi YYA-sopimuksia Suomen ja muiden Itä-Euroopan maiden kanssa. Neuvostoliitolla oli jo kahdenkeskiset ystävyys- ja avunantosopimukset Puolan ja Tšekkoslovakian kanssa toisen maailmansodan ajalta. Vuonna 1948 solmittiin YYA-sopimukset Romanian, Unkarin ja Bulgarian kanssa. Suomen kanssa Neuvostoliitto solmi YYA-sopimuksen selkeästi kevyimmin ehdoin kuin muiden maiden kanssa. Länsimaat vastasivat maailmalla kiristyneeseen tilanteeseen perustamalla kahdestatoista valtiosta¹¹ koostuvan Pohjois-Atlantin liiton (NATO). Liittoutumista oli myötävaikuttanut Berliinin saarto, jossa Yhdysvallat oli jo käytännössä sitoutunut Länsi-Berliinin puolustamiseen ja tarvitsi tämänkin takia liittolaisia puolelleen.¹²

Helsingin olympialaisten kannalta merkittävää on kuitenkin se, että maailmalla oli samaan aikaan käynnissä yksi kylmän sodan merkittävimmistä kriiseistä eli Korean sota, joka kesti vuodesta 1950 vuoteen 1953.¹³ Olympialaisten kannalta tämä toki oli ongelmallista, kisojen ollessa nimenomaan rauhan juhlat. Vallitsevat vihamielisyydet tulisi jättää sivuun olympialaisten ajaksi, jotta aito olympiahenki olisi läsnä Helsingissä.

⁸ Visuri 2006, 74–75.

⁹ Riordan 1980, 36.

¹⁰ Neuvostoliitto pääsi KOK:n jäseneksi vuonna 1951 sen luovuttua vaatimuksistaan saada venäjä yhdeksi olympialaisten virallisista kielistä ja DDR:n olympiakomitea KOK:n jäseneksi. Lisäksi Neuvostoliiton tuli hyväksyä amatöörisäännöt. KOK sen sijaan lupasi olla tunnustamatta Latvian olympiakomiteaa, joka oli kynnyskysymys neuvostoliittolaisille. Kokkonen 2007, 158.

¹¹ Natoon kuuluivat perustajajäseninä Yhdysvallat, Kanada, Iso-Britannia, Ranska, Italia, Portugali, Belgia, Hollanti, Luxemburg, Tanska, Norja ja Islanti. Visuri 2006, 83.

¹² Visuri 2006, 80–85.

¹³ Visuri 2006, 101.

Helsingin vuoden 1952 olympialaisia pidetään ”viimeisinä oikeina olympialaisina”, joissa olympiahenki oli vertaansa vailla.¹⁴ Helsingin olympialaiset eivät kuitenkaan poikenneet mitenkään merkittävästi esimerkiksi Melbournen vuoden 1956 tai Rooman vuoden 1960 olympialaisista.¹⁵ Ilmeisesti kyse on perisuomalaisesta näkemyksestä, joka pyrkii korostamaan kotikisojen merkitystä ja niiden ainutlaatuisuutta Suomen historiassa, sillä sanonnan alkuperästä ei ole varmuutta. Olympialaisten historiassa on vaikea yhtyä väitteeseen siitä, että Suomen olympialaiset olisivat olleet jollakin tapaa erityiset, sillä harva ulkomainen tutkija¹⁶ edes korostaa niiden merkitystä olympiahistoriassa. Helsingin olympialaisia on haluttu suomalaisessa historiankirjoituksessa glorifioida ja niiden ympärille on luotu eräänlainen suomalaismyyttinen historiakuva.

Tutkielmani keskiössä on selvittää, missä määrin Helsingin olympialaisten järjestelyt ja kisatapahtumat vastasivat nykyaikaisten olympialaisten kehittäjän paroni Pierre de Coubertinin¹⁷ olympialaisia varten luomaa olympiaideologiaa.¹⁸ Tarkastelemalla Helsingin olympialaisten todellisuutta suhteessa paroni de Coubertinin olympialaisten ympärille luomaan ideologiaan on mahdollista arvioida Helsingin olympialaisten järjestelyjen onnistumista suhteessa ideologian edellyttämiin kriteereihin. Ne on kirjattu muun muassa olympialaisten perustamiskirjaan (Olympic Charter) ja de Coubertinin kirjoituksiin, joihin paneudun tutkimuskirjallisuuden kautta. On huomattavaa tutkia, miten maailmalla vallinnut kylmän sodan etupiirijattelu heijastui Helsingin olympialaisiin ottaen huomioon, että kylmän sodan etupiirijattelu on suorassa ristiriidassa olympialaisten kansojen välisen ystävyuden edistämisen ideologian kanssa.

1.1. Tutkimusongelma

Tässä tutkielmassa tarkastelen sitä, miten paroni Pierre de Coubertinin teksteihin perustuva olympia-aate eli olympismi vaikutti Suomessa 1940–1950 –lukujen taitteessa. Tutkielmani keskiössä on se, miten kaikin mahdollisin tavoin olympiaprojekti vaikutti suomalaisessa

¹⁴ Kulmala 2014, 148.

¹⁵ Pekka Honkanen arvelee käsityksen Helsingistä ”viimeisten oikeiden olympialaisten” järjestäjänä syntyneen jälkikäteen urheilukirjoittajien piirissä 1970-luvun puolivälissä. Hannula et al. 2004, 108–111.

¹⁶ Mm. Scambler 2005; Toohey & Veal 2007; Hill 1992; Lapchick 1996; Chatziefstathiou & Henry 2012.

¹⁷ Paroni Pierre de Coubertin syntyi Pariisissa 1. tammikuuta 1863 ja kuoli 74 vuotta myöhemmin Sveitsin Genevessä toinen päivä syyskuuta 1937. De Coubertin kuului Italiasta 1400-luvun lopulla Ranskaan muuttaneeseen vanhaan aristokraattiseen sukuun. Paronista odotettiin nuorena tulevan sotilas tai poliitikko, mutta sen sijaan hänestä tuli intellektuelli mies, joka opiskeli historiaa, sosiologiaa, kirjallisuutta, kasvatustieteitä ja muita tieteenaloja ja kirjoitti niistä kaikista runsaasti. Historiaan paroni jäi kuitenkin lähinnä nykyaikaisten olympialaisten henkiin herättäjänä ja organisoijana. Wuolio et al. 1962, 1.

¹⁸ Hill 1992, 5.

yhteiskunnassa 1940–1950-lukujen taitteessa. Maailmalla vallinnut poliittinen tilanne oli selkeässä ristiriidassa rauhaa edistämään pyrkivän olympismin kanssa, joten tutkielmani selvittää, missä määrin olympia-aate oli läsnä Helsingin olympialaisissa ja niiden järjestelyissä.

Suomessa ajatus olympialaisten isännöityden hakemisesta heräsi vuonna 1946, joten tämän takia ajallisesti luonnolliseksi rajaukseksi muodostuvat vuodet 1946–1952, mutta viittaa joissakin kohdin vuoden 1940 peruuntuneisiin Helsingin olympialaisiin, sillä näiden olympialaisten valmistelut tukivat vuoden 1952 olympialaisia. Maahan oli rakennettu muun muassa olympiaprojektia tukevaa infrastruktuuria ja järjestäjät¹⁹ olivat saaneet arvokasta kokemusta, mitä kaikkea olympialaisten järjestäminen vaatisi. Tutkielmani pääpaino on kuitenkin toteutuneissa Helsingin vuoden 1952 olympialaisissa, joiden kisatapahtumia on mahdollista arvioida olympismin valossa. Vuoden 1940 olympialaisia olisi hankalampi arvioida olympismin valossa, koska itse olympialaiset eivät aktualisoituneet ja Suomeen ei tullut ulkomaisia olympiaturisteja.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat: *Miten olympismi näkyi ja vaikutti Helsingin vuoden 1952 olympialaisten valmistelutöissä ja kisatapahtumissa? Millä tavoin aate ilmeni vuoden 1952 olympialaisissa ja sen toimijoiden teoissa? Mitkä muut tekijät saattoivat olympismin lisäksi vaikuttaa toimijoiden tekoihin?* Koska olympismi on aate, joka nousee aktiiviseksi vasta sen jälkeen, kun maa on saanut tiedon valinnastaan olympiaisännäksi, on luontevaa aloittaa tarkastelu jo valmistelutöistä, jotka useimmiten kertovat sen, miten järjestäjät ovat ajatelleet tapahtuman etenevän. Olympialaisten värikkästä historiasta löytyy kuitenkin lukuisia esimerkkejä urheilutapahtumista, joissa esimerkiksi urheilijat ovat esittäneet todellista olympismin mukaista urheiluhenkeä, joten on perusteltua tarkastella myös itse Helsingin olympialaisten kisatapahtumia ja -seremonioita.

Tutkielmani keskittyy pääasiassa Helsinkiin, sillä suurin osa lajeista kisattiin Helsingissä lukuun ottamatta nykyaikaista viisiottelua, joka oli kokonaisuudessaan siirretty pois Helsingistä Hämeenlinnaan. Jalkapalloa pelattiin Helsingin lisäksi Turussa, Tampereella, Kotkassa ja Lahdessa. Jalkapallon mitalipelit pelattiin kuitenkin Helsingin Olympiastadionilla.²⁰ Tämä merkitsi osaltaan sitä, että suurin osa kisaturisteista majoittui Helsinkiin.

¹⁹ 15.5.1947 perustettiin XV Olympia Helsinki 1952, jonka osakkaina olivat Suomen valtio, Helsingin kaupunki, Suomen olympiakomitea, Työväen Urheiluliitto (TUL), Suomen Voimistelu ja Urheiluliitto (SVUL), Centralidrottsförbundet (CIF), Suomen Palloliitto (SPL) ja 26 erikoisliittoa, joista yksi oli Suomen Urheiluliitto (SUL). Häyrinen 1987, 115.

²⁰ Kolkka 1955, 662–668; Kolkka 1955, 505–511.

Tutkielmani keskiössä ovat nimenomaan kesäolympialaiset, vaikka talviolympialaisia on vietetty 1920-luvulta saakka. Kesäolympialaiset olivat kuitenkin Suomen kannalta ne, joissa menestymistä arvostettiin erityisen paljon. Olihan Suomi saavuttanut vuosien 1908–1936 välisenä aikana kesäolympialaisissa huimat 172 mitalia ja oli näin ollen kesäolympialaisten kuudenneksi menestynein maa.²¹

Nykyaikaisten olympialaisten isänä pidetään ranskalaista paroni Pierre de Coubertinia, joka herätti henkiin nykyaikaiset olympialaiset Ateenan kisoilla 1896. Kisojen innoitus kumpusi antiikin Kreikan olympialaisista, joita vietettiin aina vuoteen 393 asti, jolloin Bysantin keisari Theodosius II lopetti kisat pakanallisena juhlanä.²² Tässä tutkielmassa en kuitenkaan näe tarpeelliseksi paneutua sen enempää antiikin olympialaisiin, koska tutkielmani keskiössä ovat nykyaikaiset olympialaiset, jotka poikkeavat merkittävästi antiikin kisoista, vaikka de Coubertin pyrki ammentamaan olympismiinsa vaikutteita antiikin kilpailuista.

1.2. Suhde aiempaan tutkimukseen

Urheilua on pitkään tutkittu lähinnä nimenomaan tapahtumahistorian kautta, jossa keskiössä ovat urheilutulokset ja urheilijoiden ja järjestöjen tarinat. David Boothin mukaan urheiluhistorioitsijoilla ei ole vaikeutta määritellä omaa tutkimuskenttäänsä, sillä se sisältää Boothin mukaan menneet tapahtumat, yksilöt, ryhmät sekä urheilulliset instituutiot ja käytänteet.²³ Olympialaiset ovat yksi merkittävimmistä urheilutapahtumista, joissa on lisänä de Coubertinin kirjoituksiin pohjautuva olympismi. Olympismissa keskeistä on niin yhteiskuntaluokkien välinen kuin kansainvälinenkin rauha, jota pyritään edistämään urheilun ja olympialaisten kautta.²⁴ Traditiot, kuten olympiatulen sytyttäminen, erottavat olympialaiset muista urheilukilpailuista. Olympiakullan merkitystä nostaa se, että urheilijoilla on ainoastaan, joka neljäs vuosi mahdollista yrittää voittaa olympialaisissa ja tämä nostaa olympiakullan arvostusta urheilua seuraavien katsojien ja urheilijoiden itsensä keskuudessa.

Urheiluhistoriaa ei ole juuri käsitelty aatehistoriallisesti ja olympialaisiin ja olympismin tutkimiseen aatehistoriallinen ote sopii hyvin. Olympismi on vaikeasti luokiteltavissa kuuluvaksi ainoastaan

²¹ Kokkonen 2015, 85.

²² Toohey & Veal 2007, 9-24.

²³ Booth 2005, 5.

²⁴ Loland, Sigmund, 'Coubertin's Ideology of Olympism from the Perspective of the History of Ideas', *Olympika* Volume IV (1995), 64-65.

yhteen muottiin, koska se saattaa joidenkin mielestä olla uskonnon kaltainen ilmiö ja vastaavasti joidenkin toisten mielestä se ei välttämättä ole edes ideologia tai aate, koska sillä ei ole mitään ”oikeaa vaikutusta maailman menoon”.²⁵ Tässä tutkielmassa kuitenkin tarkastelen olympismia ideologiana, jonka käytännön ilmentäjänä olympialaiset järjestetään neljän vuoden välein.

Olympismia on tutkittu myös Suomen kontekstissa. Erkki Vettenniemen tutkimus *Pohjolan Helleenit: Suomalaisten olympiaurheilujen synty* (2007), jossa Vettenniemi pohtii, miten Suomesta tuli osa olympialaisia ja miten Suomessa ymmärrettiin kansainväliset olympialaiset ja niiden merkitys.²⁶ Vettenniemen tutkimus on taustoittamassa sitä, miten olympismi alun perin rantautui Suomeen ja miten se täällä ymmärrettiin. Niinpä tutkielmani ikään kuin jatkaa siitä, mihin Vettenniemen tutkimus jäi, sillä pyrin selvittämään, miten olympismi ilmeni Suomen isännöimissä olympialaisissa aikana, jolloin olympia-aate oli jo verrattain tunnettu maailmalla ja Suomessa.

Toinen merkittävä aatehistoriallinen urheiluhistorian tutkimus on Jouko Kokkonen *Kansakunta kilpasilla: Urheilu nationalismin kanavana ja lähteenä Suomessa 1900–1952* (2008). Tutkimuksessaan Kokkonen on pohtinut nationalismin ja urheilun suhteen muutosta Suomessa ja sitä, miten urheilu on toiminut nationalismin kanavana ja nationalististen tunteiden tuottajana.²⁷ Nationalismin suhde urheiluun on otettava huomioon, vaikka oma tutkielmani keskittyy olympismiin. On kuitenkin tosiasia, että urheilu on eräänlainen henkilökohtainen kokemus, joka enemmän tai vähemmän saattaa synnyttää nationalistisia tunteita etenkin silloin, kun kyse on esimerkiksi oman maan urheilijan menestymisestä kansainvälisellä areenalla.

Dikaia Chatziefstathiou ja Ian P. Henry ovat tutkineet olympismia ja sen muutosta tutkimuksessaan *Discourses of Olympism: From the Sorbonne 1894 to London 2012* (2012). Tutkimuksen keskiössä on etenkin se, miten olympismi on muuttunut eri aikoina ja minkälaisia eri muotoja se on saanut.²⁸ Tutkielmani kannalta Chatziefstathiou ja Henry ovat luoneet pohjatietoa sen suhteen, miten lähestyä 1940–1950 –lukujen olympismia ja sen eri ilmenemismuotoja. Historiantutkimuksessa on aina otettava huomioon aika ja olosuhteet, joissa aikalaiset toimivat ja aatehistoriassa tämä korostuu siten, että aate saattaa saada joitakin ajalleen ominaisia vivahteita ja ilmenemismuotoja.

²⁵ Loland, Sigmund. 'A Well Balanced Life Based on 'The Joy of Effort': Olympic Hype or a Meaningful Ideal?', *Sport, Ethics and Philosophy* 6:2 (2012), 155.

²⁶ Vettenniemi 2007, 15.

²⁷ Kokkonen 2008, 18–19.

²⁸ Chatziefstathiou & Henry 2012, 1-5.

Tutkielmassani tutkin myös urheilun keskusjärjestöjen historiaa Suomessa, koska pyrin paikantamaan erilaisia olympismin ilmenemismuotoja. Seppo Hentilä on tutkinut teoksissaan *Suomen Työläisurheilun Historia I: Työväen Urheiluliitto 1919–1944* (1982) ja *Suomen Työläisurheilun Historia II: Työväen Urheiluliitto 1944–1959* (1984) Työväen Urheiluliiton (TUL) asemaa suomalaisessa urheilukentässä. Teoksissaan Hentilä pyrkii kuvaamaan työväenurheilun suhdetta niin työväenliikkeeseen kuin porvarilliseen urheiluliikkeeseen ja valtioon.²⁹ Koska olympismiin liittyy vahvasti myös kansallisen sovinnon vaatimus, koen, että tämä puoli ideologiasta ilmenee parhaiten juuri tutustumalla urheilun keskusjärjestöjen riitaisaan historiaan. Keskusjärjestöt olivat tärkeässä roolissa olympiaprojektissa, koska ne keskenään organisoivat Suomen olympiajoukkueen valmennuksen ja olivat keskeisinä vaikuttajina mukana Stadion-säätiössä, joka rakennutti muun muassa Helsingin olympiastadionin 1930-luvulla.

Matti Peltonen on selvittänyt Suomen Kansan Ryhtiliikkeen toimintaa teoksessaan *Remua ja ryhtiä: Alkoholiolet ja tapakasvatus 1950-luvun Suomessa* (2002). Teos toimii hyvänä pohjana ryhtiliikkeen tutkimiselle, sillä tarkastelen tutkielmassani ryhtiliikkeen suhdetta olympismiin ja tulkiten sen toiminnasta mahdollisia olympismin ilmenemismuotoja. Lisäksi teos auttaa ymmärtämään suomalaisten suhtautumista alkoholiin ja siihen, miten ihmisten tulisi suhtautua alkoholiin ja sen kuluttamiseen 1940-1950-lukujen taitteessa.

Lähteet

Lähteinä tässä tutkielmassa käytän Helsingin kaupunginarkistosta löytyviä Helsingin olympialaisten järjestelytoimikunnan asiakirjoja (XV Olympia Helsinki 1952). Niiden avulla on mahdollista hahmottaa, millainen tapahtuma olympialaisista oli järjestäjien mukaan tarkoitus tulla. Kansalaisryhti ry:n arkistoista löysin tietoa Suomen Kansan Ryhtiliikkeestä, joka toimi Kansalaisryhdin seuraajana vuodesta 1949 lähtien.³⁰ Ryhtiliikettä tutkimalla selvitän, millaiseksi henkisen ilmapiirin haluttiin muodostuvan Suomessa olympialaisten aikaan.

Ylen Elävästä arkistosta löytyvät tallenteet kisatapahtumista ja ne palvelivat tätä tutkielmaa hyvin siinä mielessä, että niistä pystyi aistimaan kisatunnelmaa toisella tavalla kuin kirjoja tai arkistolähteitä lukemalla. Lisäksi Sulo Kolkka on kirjoittanut *XV Olympiakisat Helsingissä 1952:*

²⁹ Hentilä 1982, 17.

³⁰ Suomen Kansan Ryhtiliikkeen synty ja tavoitteet 1951, Kansalaisryhti ry Dbc:1, HKA.

Järjestelytoimikunnan virallinen kertomus (1955), johon on tallennettu kisatapahtumat hyvin yksityiskohtaisesti. Sen avulla pystyin hahmottamaan merkittäväksi koettuja yksittäisiä urheilukilpailuja sekä järjestelytoimenpiteiden etenemistä Suomessa.³¹

Suomen Urheiluarkistossa ovat SVUL:n ja TUL:n asiakirjat, joista koin olevan apua keskusjärjestöjen välisten suhteiden selvittämisessä. Lisäksi TUL julkaisi TUL-lehteä, joka toimi järjestön äänenkannattajana. TUL-lehti ilmestyi 119 kertaa tarkastelemani vuoden 1952 aikana. SVUL:n äänenkannattajana toimi lähinnä Suomen Urheilulehti, jota ilmestyi 101:n numeron verran vuonna 1952. Lehtiä tutkimalla etsin tietoa siitä, miten olympialaiset etenivät ja pyrin paikantamaan niiden avulla olympismia Helsingin olympia-areenalta.

1.3. Teoreettinen viitekehys

Nykyaikaiset olympialaiset pohjautuvat vahvasti de Coubertinin luomaan olympismiin, joka on edelleen osa kisojen perinteitä. Tämän takia de Coubertinia voidaan pitää nykyaikaisten kisojen organisoijana, vaikka hän ottikin vaikutteita omaan olympiaideologiaansa muilta.³² On kuitenkin pitkälti de Coubertinin ansiota, että kisat saivat nykyisen muotonsa, vaikka toki olympialaiset ovat muuttuneet ajan myötä erilaisiksi kuin de Coubertin ne kuvitteli alunperin.

Oslon The Norwegian State University for Sport and Physical Educationin apulaisprofessori Sigmund Loland jakaa de Coubertinin olympismin neljään päämäärään (main goal) systematisoidessaan de Coubertinin olympiaideologiaa. De Coubertin ei koskaan luonut selkeää systemaattista oppia olympisminsa ympärille, sillä hänen mukaansa olympismissa oli kyse ”mielentilasta, joka valtaisi kehon ja sielun”.³³ Tutkielmani keskiössä on nimenomaan Lolandin luoma määritelmä olympismista, joka kiteyttää hyvin ideologian.

Ensimmäiseksi olympismi pyrkii kehittämään yksilön kehoa, mieltä ja sielua urheilun avulla hellenismien mukaisesti. Urheilun kautta ihmiset pystyisivät siirtämään omia fyysisiä rajojaan ja

³¹ Teos löytyy muun muassa Tampereen yliopiston kirjastosta.

³² Englannissa oli nähty ’Olympick’ kilpailut jo niinkin aikaisin kuin 1620 ja myöhemmin 1850 tohtori William Penny Brookes järjesti omat Olympian kilpailunsa Much Wenlockissa Shropshiren piirikunnassa Englannissa. Brookesin tekee merkittäväksi se, että hän oli pyrkinyt herättämään nykyaikaiset olympialaiset henkiin jo vuodesta 1880 saakka. Merkittävin olympialaisten henkiin herättämisyritys nähtiin kuitenkin Kreikassa, jossa varakas kauppias Evangelios Zappas pyrki herättämään olympialaiset uudelleen eloon maassaan. Zappasin mukaisia kisoja vietettiin Kreikassa vuosina 1859, 1870, 1875 ja 1889. Zappas itse kuoli jo vuonna 1865, mutta hän perusti maahan Olympiasäätiön (Olympic Trust Fund), jonka oli määrä järjestää olympialaisia. Zappasin kilpailut alkoivat kuitenkin kuitua hyvin pian hänen kuolemansa jälkeen. Hill 1992, 9–18.

³³ Loland, Sigmund, ’Coubertin’s Ideology of Olympism from the Perspective of the History of Ideas’, *Olympika* Volume IV (1995), 63.

tulemaan paremmiksi ja vahvemmiksi niin mieleltään kuin keholtaan. Olihan olympialaisten eräs mottokin *citius, altius, fortius*, joka on latinaa ja tarkoittaa nopeammin, korkeammalle, voimakkaammin.³⁴ Kilpailullinen urheilu olisi nimenomaan se, joka motivoisi ihmiset urheilun pariin ja samalla kehittäisi yksilöitä fyysisesti ja henkisesti. Olympismin ongelma on nimenomaan siinä, että olympialaiset eivät ole mitkä tahansa kilpailut, vaan niiden arvo on yleisesti maailmalla tunnustettu. Tämän takia on olympismin periaatteiden mukaan tärkeää kunnioittaa toisia kilpailijoita, sillä liiallisella kilpailullisuudella ei olisi hyviä seurauksia kisojen rauhanomaisen luonteen kannalta.³⁵

Olympialaisten ja olympismin luonteesta puhuttaessa on kuitenkin paradoksaalista, että de Coubertinin mukaan kisojen luonteeseen kuuluu myös se, ettei tärkeintä ole voittaa, vaan osallistua kilpailuun. De Coubertin pyrki tällä tavoin tuomaan kaikille Lolandin mukaan mahdollisuuden osallistua kisoihin ja ”kasvaa” ihmisinä lopputuloksesta huolimatta. Urheilusta pyrittiin tekemään kaikkien kansankerrosten huvia sen sijaan, että urheilu olisi vain yläluokkaisten ajanviettoa, mitä se olikin pitkään ollut.³⁶

Rehdin kamppailun periaatetta olisi olympiaurheilijoiden lisäksi pyrittävä soveltamaan myös olympialaisiin katsojina osallistuvaan yleisöön. Yleisön suosionosoitusten tulisi olla suhteessa suoritusten tasoon ja riippumattomia kansallisesta puolueellisuudesta.³⁷ Tällä de Coubertin pyrki edistämään kisojen kansojen välisen ystävyyden periaatetta, jotta urheilijoiden edustamien maiden ja nationalististen tunteiden sijaan etusijalla olisivat hyvät urheilusuoritukset.

De Coubertin yhdisti patriotismin myös osaksi omaa olympismiaan. Hänen mukaansa olympialaisissa oli ennen kaikkea kyse siitä, että kisoihin osallistuisivat ne, jotka rakastavat omaan maataan eniten, mutta ovat kuitenkin valmiita kohtaamaan ja ystävystymään muiden maiden kansalaisten kanssa. Kansojen väliset kiistat tulisi jättää kisojen ajaksi sivuun antiikin kisojen mallin

³⁴ Loland, Sigmund, 'Coubertin's Ideology of Olympism from the Perspective of the History of Ideas', *Olympika* Volume IV (1995), 63-64.

³⁵ Martínková, Irena, 'Pierre de Coubertin's vision of the role of sport in peaceful internationalism', *Sport in Society* (2012), 789-790.

³⁶ Ibid.

³⁷ Wuolio et al. 1962, 2-3.

mukaisesti. Lolandin mukaan nämä päämäärät näkyvät parhaiten juuri kisojen symboliikassa, rituaaleissa ja seremonioissa.³⁸

Nationalistiset piirteet olympismissa tulevat ymmärrettäviksi tarkastelemalla de Coubertinin synnyinmaan Ranskan nationalistista traditiota. Siinä erilaiset kielelliset, kulttuuriset, uskonnolliset ja erilaisista etnisistä taustoista tulevat ryhmät haluavat toteuttaa eräänlaista yhteistä projektia, jossa kaikille taataan yhtäläiset poliittiset oikeudet.³⁹ Tällöin nationalistinen kaiku olympismissa tulee ymmärrettävämmäksi ottaen huomioon sen, että ranskalaisessa nationalismissa oli kyse erilaisten ryhmien yhteistyöstä. Olympismissa sivutaan tätä muun muassa kansallisella ja kansainvälisellä tasolla.

Toinen olympismin tavoite on Lolandin mukaan se, että yksilöiden kasvattamisen kautta urheilun kasvatukselliset vaikutukset voitaisiin ulottaa koko yhteiskuntaan ja edistää demokratiaa ja ihmisten välisiä suhteita katsomatta varallisuutta taikka sosiaalista statusta yhteiskunnassa. De Coubertinin mukaan yhteiskuntaluokkien välisiin kuiluihin voitaisiin vaikuttaa urheilun keinoin tarjoamalla areena, jossa kaikki luokkaan katsomatta voisivat kilpailla reilussa hengessä keskenään.⁴⁰

Olympismi pyrkii siis vahvistamaan kollektiivisen identiteetin syntymistä toisaalta kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla. Kollektiivinen identiteetti voi Simo Häyrisen mukaan olla kulttuurin tavoin relationaalinen ominaisuus, jossa identiteettikokemus vahvistuu tai heikkenee eri tilanteissa.⁴¹ Olympialaisissa kansakunnan kollektiivinen identiteetti vahvistuu ainakin siinä osassa kansaa, joka kisoja seuraa aktiivisesti. He kokevat tällöin yhteenkuuluvuuden tunnetta esimerkiksi siitä, että maan urheilijat menestyvät olympialaisissa hyvin. Lisäksi kisajärjestelyistä on mahdollista muodostua koko kansakunnan yhteiseksi kokema hanke, joka vahvistaa kollektiivisen identiteetin syntymistä eri kansanluokkien välillä.

Tutkielmassani tähän tavoitteeseen pureudutaan tarkastelemalla suomalaisen urheiluelämän ja tarkemmin vielä urheilun keskeisten keskusjärjestöjen tilannetta 1940–1950 -luvulla. Keskusjärjestöjä tutkimalla hahmotan, missä määrin Helsingin olympialaiset yhdistivät muun

³⁸ Loland, Sigmund, 'Coubertin's Ideology of Olympism from the Perspective of the History of Ideas', *Olympika* Volume IV (1995), 65–66.

³⁹ Chatziefstathiou & Henry 2012, 151.

⁴⁰ Loland, Sigmund, 'Coubertin's Ideology of Olympism from the Perspective of the History of Ideas', *Olympika* Volume IV (1995), 64–65.

⁴¹ Häyrinen 2006, 209.

muassa Suomen olympiajoukkueen valmentamisen organisoinnista huolehtineet eri keskusjärjestöt. Olisihan erityisen tärkeää, että isäntämaa esiintyisi yhtenäisenä pyrkien edustamaan kaikkia yhteiskuntaluokkia. Tutkielmassani symbolisesti koko maata ja sen eri yhteiskuntaluokkia edustaa Suomen olympiajoukkue.

Kolmas päämäärä Lolandin mukaan on se, että urheilun vaikutukset voitaisiin ulottaa koskemaan jopa kokonaisia kansakuntia ja niiden välisiä suhteita. Olympialaisista oli tarkoitus tulla areena, jossa kansakunnat voisivat tutustua ja ymmärtää paremmin toisiaan. Kansakuntien sosiaalisilla, taloudellisilla, kulttuurisilla tai kansallisilla rajoilla ei saisi olla merkitystä, sillä olympialaisten päämääränä on edistää kansainvälisyyttä ja rauhaa.⁴²

De Coubertinin tarkoituksena oli siis rakentaa rauhaa rakastava ja parempi maailma fyysisen kasvatuksen avulla. Olympiahenki, jota voidaan pitää olympiaurheilun eräänlaisena käyttövoimana, rakentui pitkälti englantilaisen kasvatusteorian pohjalle. Siihen kuului ystävyyden, solidaarisuuden ja reilun pelin henki. Tämän filosofian de Coubertin otti oman ajattelunsa pohjaksi kristillisestä uskonnollisuudesta puhdistettuna. Vähemmän tunnettua on kuitenkin se, olympialiike rakentui puhtaasti yhdelle sosiaalidarvinismin muodolle. Nimittäin de Coubertin uskoi Jean Baptiste Lamarckin rotuteorioihin hankittujen ominaisuuksien periytymisestä. De Coubertinin ajattelussa urheilemalla sukupolvi voisi parantaa eli jalostaa seuraavaa sukupolvea.⁴³

Kisojen luonteeseen kuuluu, että kaikenlainen syrjintä ihonvärin, iän, uskonnon tai esimerkiksi poliittisen näkemyksen takia on kielletty. Tämä koskee sekä kokonaisten maiden että henkilöiden syrjintää. Olympialaiset on tarkoitettu ainoastaan niiden maiden kansalaisille, joiden kansallisella olympiakomitealla on Kansainvälisen Olympiakomitean virallinen tunnustus.⁴⁴

Tässä tutkielmassa tätä olympismin ulottuvuutta tarkastellaan tutkimalla sitä, miten järjestäjät ovat toisaalta valmistautuneet kisavieraiden saapumiseen maahan ja miten esimerkiksi heidän majoittamisensa on järjestetty. Miten käytännön tasolla on varauduttu ja toisaalta koulutettu

⁴² Loland, Sigmund, 'Coubertin's Ideology of Olympism from the Perspective of the History of Ideas', *Olympika* Volume IV (1995), 65.

⁴³ Salimäki 2000, 95.

⁴⁴ Jokl et al. 1956, 12–13.

suomalaisia käyttäytymään ulkomaisten vieraiden kanssa ottaen huomioon, etteivät suomalaiset olleet nähneet aiemmin vastaavanlaista kansainvälisyyttä?⁴⁵

Antiikin olympialaiset olivat osa uskonnollisia menoja, joilla kunnioitettiin ylijumala Zeusta. Modernissa versiossa Lolandin mukaan oli kyse ihmisyyden mahtavuuden palvomisesta, jonka kautta olympismi voidaan nähdä jopa eräänlaisena uskontona. Tämä Lolandin mallin neljäs päämäärä pyrki näkemään urheilijat eräänlaisina esikuvina, joiden malli innostaisi massoja urheilemaan ja elämään moraalisesti parempaa elämää.⁴⁶ Kansainvälisen Olympiakomitean (KOK) presidenttinä vuosina 1952–1972 ollut Avery Brundage määritteli olympismin 1900-luvun uskontona, jolla on maailmanlaajuinen vetovoima ja joka sisältää kaikki muiden uskontojen perusarvot. De Coubertin ei aivan näin pitkälle mennyt, vaikka hän piti olympismia uskonnon kaltaisena ilmiönä, joka sisälsi opin ja rituaalin ja joka pyrki vetoamaan ihmisiin kirkon tavoin.⁴⁷

Tutkielmassani paneudun tähän olympismin tavoitteeseen analysoimalla sitä, miten olympialaisten avulla pyrittiin kasvattamaan suomalaisia elämään moraalisesti hyväksytyä elämää. Moraalin ja olympismin yhteydeksi ymmärretään tässä työssä kaikki se työ, jolla suomalaisia pyrittiin valmentamaan paremmiksi olympiaisänniksi. Suomalaisten tuli osata käyttäytyä olympiaisännälle sopivalla tavalla ja tätä varten maassa järjestettiin muun muassa käytösvalmennusta juomistavoista, jotka nähtiin suomalaisten ongelmakohtaksi.

Pluralistinen olympismi voi ottaa myös erilaisia muotoja ja Brazilian Gama Filhon yliopiston urheiluhistorian ja -hallinnon professori Lamartine Da Costa muistuttaa, että olympismia tulisi tarkastella aina sen mukaan, missä maassa kisat järjestetään, sillä hänen mukaansa kisat ottavat aina kulttuurisia vaikutteita isäntämaan kulttuurisesta identiteetistä.⁴⁸ Da Costan huomio on osuva, sillä olympialaisten historiaan ja etenkin avajaisiin on liitetty usein isäntämaan kulttuuriin kuuluvia elementtejä. Esimerkiksi vuoden 2016 Rio de Janeiron olympialaisten avajaisissa tanssittiin perinteisen brasilialaisen tanssin samban tahtiin. Tutkielmassani selvitän, minkälaisia suomalaiseseen kulttuuriin olennaisesti kuuluvia piirteitä Helsingin olympialaiset sai.

⁴⁵ Urponen 2010, 16.

⁴⁶ Loland, Sigmund, 'Coubertin's Ideology of Olympism from the Perspective of the History of Ideas', *Olympika* Volume IV (1995), 65–66.

⁴⁷ Fussey et al. 2011, 15–16.

⁴⁸ Da Costa, Lamartine, 'Olympism and the equilibrium of man.'

[https://www.academia.edu/9185796/Lamartine_DaCosta_Olympism_and_the_equilibrium_of_man]. Luettu 4.9.2016.

Olympismi pyrkii siis tarjoamaan hyvin idealistisen mallin, miten olympialaisten avulla pyritään vaikuttamaan yhteiskuntien ja kansakuntien välisiin suhteisiin. Malli on kuitenkin Lolandin mukaan hyvin ristiriitainen olympialaisten historian ja nykyisyyden kanssa, sillä poliittiset erimielisyydet maiden välillä ovat johtaneet muun muassa kisojen boikotoimiseen ja olympialaisten voittamisesta ja urheilijoiden niistä saamista tuloista on tullut tärkeämpää kuin reilusta kilvasta kansakuntien välillä.⁴⁹ Tutkielmani kannalta on hyvin merkittävää huomioida poliittinen konteksti, jossa Helsingin olympialaiset järjestettiin niin Suomen kuin maailmankin tasolla, sillä olympialaiset ovat koko maailmaa koskettava ilmiö.

1.4. Metodin ja käsitteiden määrittely

Tutkielmani on aatehistoriallinen, sillä paikannan ihmisten toiminnasta motiiveja, joiden voidaan tulkita olevan peräisin de Coubertinin olympismista. Markku Hyrkkästä lainatakseni: ”Aatehistoriassa ei tutkita pelkästään julkaistuja ajatuksia tai käsityksiä vaan myös käsityksiä, jotka käyvät ilmi inhimillisessä toiminnassa.”⁵⁰ Tutkielmani keskiössä on selvittää, miten suomalaiset järjestäjät toteuttivat olympismia Helsingin olympialaisten alla. Etsin niitä toiminnan motiiveja, jotka saattavat olla peräisin de Coubertinin olympismista. Aina ei kuitenkaan ole selvää, että ihminen on toiminut nimenomaan olympismin nimissä, vaan tällöin tutkijan tulee itse tehdä tulkintaa ja perustella näkemyksensä. Tutkimuksen kannalta onkin erityisen tärkeää pyrkiä vakuuttamaan lukijakuntansa oman päättelynsä perusteista.⁵¹

Keskeiset käsitteet

Käsitteet *symboli*, *myytti* ja *rituaali* ovat työni kannalta keskiössä. Jouko Kokkonen on määritellyt myytin käsitteen siten, että myytti on yksi kansakuntien tavoista luoda ja määritellä oman olemassaolonsa perustaa sekä omaa moraali- ja arvojärjestelmäänsä.⁵² Myytti voi luoda kuvaa jonkin kansan loisteliaasta menneisyydestä, mutta aina mahtuu joukkoon niitä, jotka eivät koe myyttiä omakseen, vaan saattavat jopa häpeillä sen olemassaoloa. Esimerkiksi talvi- ja jatkosodalla voidaan nähdä olevan myyttinen asema Suomen historiassa, sillä itsenäisyyden säilyttäminen Neuvostoliiton valtaisasta mies- ja tavaraylivoimasta huolimatta, voidaan lukea erääksi 1900-luvun

⁴⁹ Loland, Sigmund, 'Coubertin's Ideology of Olympism from the Perspective of the History of Ideas', *Olympika* Volume IV (1995), 67–68.

⁵⁰ Hyrkkänen 2002, 12.

⁵¹ Brinton 1964, 10–11.

⁵² Kokkonen 2008, 31.

puolivälin ihmeistä. Joku toinen taas saattaisi huomauttaa, että jatkosodassa Suomi itse asiassa aloitti sodan Neuvostoliittoa vastaan Saksan liittolaisena, josta ei voida olla ylpeitä, koska Saksa sodan häviäjänä ja holokaustin toteuttajana luo negatiivisen assosiaation Suomen sotahistoriaan. Kyseessä on siis jälleen kerran siitä, miten yksilö mieltää myytin ja minkälaisia merkityksiä hän sille antaa.

Myytti luo yhteenkuuluvuuden tunnetta yhteiskunnan jäsenten välillä, mikäli tarpeeksi moni kokee sen positiivisella tavalla omakseen. Urheilussa erityisen hyvin menestyneiden tai maailmanennätyksen rikkoneet suoritukset voivat saada jopa myyttisen aseman. Myyttisen aseman saanutta urheilijaa saatetaan muistaa esimerkiksi pystyttämällä tälle patsas tai muilla tavoin sementoimalla urheilijan asema suomalaiseen urheiluhistoriaan. Esimerkiksi Paavo Nurmi on saanut lukuisia tunnustuksia ja hänen mukaansa on muun muassa nimetty teitä, planeetta⁵³ ja lisäksi Nurmi on saanut patsaan, postimerkin ja komeillut muun muassa 10 markan setelissä vuosina 1987–1993.⁵⁴

Symbolit sen sijaan toimivat ihmisiä yhdistävänä tekijänä, jotka samaan aikaan ohjaavat, että ilmentävät ihmisten välistä samaistumista. Etenkin kansallisilla tunnuksilla on pyritty luomaan ihmisille kansallisen identiteetin vahvistumista.⁵⁵ Olympialaisissa ovat sekä kansalliset, että kansainväliset symbolit vahvasti läsnä, joten kisojen merkitykseen ja olympismin ilmenemiseen Suomessa pääsee tarkemmin käsiksi analysoimalla kisojen symboliikkaa.

Symboli ymmärretään tässä työssä sellaiseksi, jolle ihmiset antavat merkityksiä ja joka voidaan ymmärtää eri tavoin riippuen henkilöstä. Jouko Kokkosen mukaan symboli on myytin osa ja rituaalit puolestaan myyttien esitystapahtumia.⁵⁶ *Rituaalit* toimivat nimenomaan jonkin tapahtuman, kuten tässä tapauksessa olympialaisten uusintajana ja ilmentäjänä. Olympialaiset ovat siis toisin sanoen riippuvaisia siitä, että niihin liitetty rituaali järjestää kilpailut neljän vuoden välein säilyy elinvoimaisena ja olympialaisille on aina halukas isäntämaa järjestämään kilpailut sekä kilpailuihin osallistuvien maiden tuki, jotta olympialaisten kansainvälisyys säilyy.

⁵³ Nurmen mukaan nimetty planeetta on tähtitieteellisen yhdistyksen Ursan mukaan likimäärin läpimitaltaan 10 kilometriä ja siltä kestää noin 3,88 vuotta kiertää aurinko. Pikkuplaneetta Paavo Nurmesta on havaintoja vuosi lta 1939–1995. Oja, Heikki & Tähtitieteellinen yhdistys Ursa, [<https://www.ursa.fi/kirjat/lisamateriaalia/sibeliuksesta-tuonelaan.html>]. Luettu 4.9.2016.

⁵⁴ Autio, Veli-Matti, 'Nurmi, Paavo (1897 - 1973)', [<http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/1786/>]. Luettu 4.9.2016.

⁵⁵ Klinge 1999, 288.

⁵⁶ Kokkonen 2008, 32.

Olympiakisoja voidaan pitää suurena kansojen välisenä festivaalina, jossa on paljon rituaalisia piirteitä. Olympialaisissa on ennen kaikkea kyse maailman nuorison yhteen kokoamisesta maailmanrauhan ja ihmisten välisen ymmärtämisen lisäämiseksi. Olympiakisojen rituaalit pohjautuvat olympialaisten mytologiaan, joka merkityksellistää kansojen välistä kohtaamista erityisen voimakkaalla tavalla neljän vuoden välein järjestettävissä olympialaisissa.⁵⁷

Koska olympismin eräs tavoitteista on yhdistää ihmisiä, niin lähtökohtaisesti on oltava jotkin ryhmät, jotka yhdistyvät. On olemassa toiseus, joka ymmärretään omasta identiteetistä erilaiseksi, eli toiseksi itsestä poikkeavaksi identiteetiksi. Toiseuden määrittely on siis rajanvetoa ryhmien välillä, jotta olisi helpompi ymmärtää, mitkä tekijät luovat ryhmä- tai luokkaidentiteettiä, joka erottaa ihmiset toisistaan.⁵⁸ Yhteiskunta rakentuu ja on rakentunut näistä ryhmistä, joilla on jonkinlainen kuva itsestä ja muista. Tärkeää on kuitenkin hahmottaa ryhmien syntyhistoria ja se, miten ryhmä itse määrittelee itsensä yhteiskunnassa, jotta voidaan paremmin ymmärtää ryhmien toiminnan motiiveja.⁵⁹

Metodi

Tutkielmassani pyrin ammentamaan vaikutteita tapaustutkimuksellisesta metodista, vaikka tutkielmani ei ole tapaustutkimus. Robert E. Stake jakaa tapaustutkimuksen kolmeen tyyppiin riippuen tapauksen luonteesta, lukumäärästä, tavoitteista ja tutkimukseen liittyvistä perusolettamuksista. Itsessään arvokas (intrinsic case study) tapaustutkimus on kyseessä silloin, kun tutkijalla on erityinen kiinnostus tiettyyn ainutlaatuiseseen tapaukseen ja sen yksityiskohtaiseen kuvaamiseen. Tällöin tutkijan intresseissä ei ole tutkia minkälaisia yleistyksiä tapauksesta saa, vaan hän keskittyy ainoastaan tutkimaan yhtä tiettyä valitsemaansa tapausta yksityiskohtaisesti. Välineellisellä tapaustutkimuksella (instrumental case study) pyritään Staken mukaan ymmärtämään jotakin tapausta itseään laajempaa ilmiötä esimerkiksi.⁶⁰ Tässä tutkielmassa Helsingin olympialaiset toimivat välineenä tutkia laajempaa ilmiötä eli olympismin ilmenemistä Suomessa. Olympismia on hedelmällisintä tutkia silloin, kun ideologia on aktiivisena yhteiskunnassa ja tämä onnistuu parhaiten juuri siten, että tarkastelussa on olympialaiset järjestävä maa ja sen väestö aikana, jolloin kyseinen maa toimii isäntänä.

⁵⁷ Virtapohja 1998, 56–57.

⁵⁸ Häyrynen 2006, 201–202.

⁵⁹ Haapala 1989, 19–20.

⁶⁰ Stake 1995, 3; Eriksson & Koistinen 2005, 9.

Tapaustutkimuksessa on tärkeää kuvata tapauksen taustat ja konteksti, sillä tämä auttaa tulkitsemaan itse tapausta ja sen toimijoiden motiiveja. Tärkeää on huomioida se tapa, millä tapauksen toimijat jäsentävät omaa maailmaansa ja minkälaisia merkityksiä he antavat erilaisille asioille.⁶¹

Metodina tässä tutkielmassa käytän R.G. Collingwoodin *kysymyksen ja vastauksen logiikkaa*. Collingwoodin mukaan ei ole mahdollista ymmärtää sitä, mitä tutkimuksen kohde tarkoittaa tutkimalla ainoastaan tämän puhuttua tai kirjallista ulosantia. Merkitysten tai tavoitteiden löytämiseksi tutkijan tulee kysyä itseltään, mihin kysymykseen tutkimuksen kohde on lausunnollaan halunnut vastata. Tässä on Collingwoodin *kysymyksen ja vastauksen logiikan* ydin, jonka avulla on mahdollista päästä selville tutkimuksen kohteen todellisista motiiveista.⁶² Koska tutkielmani selvittää, missä määrin olympismi näkyi ja vaikutti järjestäjien ja muiden olympialaisiin osallistuvien toimissa, on tärkeää saada selville, missä määrin ihmiset itse asiassa ajattelivat toimivansa aiemmin määrittelemäni pluralistisen olympismin mukaisesti. Tätä varten on etsittävä lähteistä syitä sille, miksi olympialaisiin osallistuneet toimijat ovat toimineet tai sanoneet juuri tietyllä tavalla.

Tutkimuksessa tulee ottaa myös huomioon olympismin lisäksi mahdolliset muut ihmisten toimintaa selittävät asiat. Aate tai ideologia itsessään eivät ole riittävä toiminnan selittäjä. Niiden oppien ymmärtäminen kuitenkin helpottaa aatehistorioitsijan työtä ymmärtää ihmisten toiminnan motiiveja.⁶³ Lisäksi kysymyksen ja vastauksen logiikka edellyttää sitä, että ymmärtääkseen tekstin vastauksena kysymykseen, tulee ymmärtää ne piiloiset oletukset, joita tekstissä ilmenevään väitteeseen mahdollisesti kuuluu. Kysymyksillä on siis toisin sanoen käsitteellisiä edellytyksiä eli presuppositioita, jotka ilmenevät piiloisina oletuksina.⁶⁴ Tutkielmani keskiössä on olympismi, jota pyrin paikantamaan ihmisten toimista, joten on tärkeää nimenomaan pohtia ihmisten toimien motiiveja, jotka saattavat joskus ilmetä nimenomaan tällaisina piiloisina oletuksina.

Markku Hyrkkänen täydentää kysymyksen ja vastauksen logiikkaa vaatimalla spesifejä kysymyksiä. On olemassa jokin yleinen ongelma, johon haetaan vastausta, mutta ongelman ratkaisemiseksi

⁶¹ Eriksson & Koistinen 2005, 10.

⁶² Collingwood 1983, 135–136.

⁶³ Hyrkkänen 2002, 10–11.

⁶⁴ Hyrkkänen 2002, 169–170.

tulee ongelma jakaa spesifeihin osakysymyksiin. Vastaamalla osakysymyksiin helpotetaan samalla yleisen ongelman ratkaisemista.⁶⁵

Tutkielmani etenee temaattisesti pyrkien paikantamaan olympismin neljää eri päämäärää. Toisessa luvussa tarkastelen olympismin ilmenemistä Suomen kontekstissa tarkastelemalla keskusliittojen välejä ennen olympialaisia. Kolmas luku käsittelee sitä, millainen kuva Suomesta haluttiin antaa ulkomaisille vieraille ja miten suomalaisia ikään kuin valmennettiin olympiaisännyyteen järjestämällä Suomen Kansan Ryhtiliikkeenä tunnettu propagandakampanja. Neljännessä luvussa hahmotan suomalaisten suhtautumista ulkomaisiin vieraisiinsa ja sitä, miten ulkomaalaisten vieraiden oleskelu maassa otettiin huomioon järjestelyiden muodossa. Tässä yhteydessä tarkastelen myös politiikan ilmenemistä kisajärjestelyissä, sillä etenkin urheilijoiden majoituskysymyksessä se nousi pinnalle. Viidennessä luvussa tutkin sitä, miten olympialaisiin kiinteästi yhteydessä olevat traditiot ilmenivät Helsingin kisoissa ja miten järjestäjät ne toteuttivat. Luon katsauksen myös itse kisatapahtumiin ja selvitän, ilmenikö Helsingin olympialaisten kisatapahtumissa mitään erityistä olympiahenkeä ilmentävää tapahtumaa. Tämä on nimenomaan se osa-alue, johon järjestelytoimikunta ei voi vaikuttaa muuten kuin luomalla urheilijoille hyvät puitteet urheilla, sillä olympiahengen ilmeneminen kisapaikoilla on pitkälti kiinni vieraista itsestään.

2. Kansallinen sovinto

Suomen urheilun yhtenä erityispiirteenä 1900-luvulla oli sen jakautuneisuus eri keskusliittoihin⁶⁶, joilla oli erilaisia poliittisia agendoja.⁶⁷ Jakautuneisuus oli vuoden 1918 sisällissodan peruja, sillä sodan seurauksena Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto (SVUL) erotti jäsenistöstään kaikki sisällissotaan punaisella puolella osallistuneet jäsenet ja seurat. Tämän seurauksena Työväen Urheiluliitto (TUL) perustettiin 26.1.1919 edustamaan työväenliikkeen yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja kasvatuksellisia päämääriä urheilun saralla.⁶⁸ TUL:n synty ja sen tekemä periaatepäätös yhteistyöstä luopumisesta porvarillisten urheilujärjestöjen kanssa merkitsi lopulta

⁶⁵ Hyrkkänen 2002, 161–162.

⁶⁶ Urheilussa merkittävimpiä järjestöjä olivat SVUL, joka perustettiin kesäkuussa 1900 yhdistämään suomenkieliset voimistelu- ja urheiluseurat. Ruotsinkielistä väestöä edustamaan perustettiin vuonna 1912 Finlands Svenska Gymnastik- och Idrottsförbund (F.S.G.I) F.S.G.I yhdistettiin osaksi SVUL:aa 1.4.1914 ja vasta sotien jälkeisinä aikoina ruotsinkielisen Finlands Svenska Centralidrottsförbundin (CIF) asema keskusliittona vahvistettiin. TUL edusti työväenluokkaa. Arponen et al. 1981, 12-14; Wuolio 1982, 119-121.

⁶⁷ Wuolio 1982, 119-120; Arponen et al. 1981, 14.

⁶⁸ Hentilä 1992, 235-239; Litmanen 2008, 59.

urheilun keskusliittojen välirikkoa noin kahdenkymmenen vuoden ajan. Tuona aikana ainoastaan Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto ja sen alaiset erikoisliitot edustivat Suomea olympiatasolla.⁶⁹ TUL:n kansainvälinen kosketus tapahtui tuona aikana lähinnä työläisolympialaisten⁷⁰ kautta, mutta niiden kilpailullinen anti liitolle jäi kuitenkin vähäiseksi suomalaisten ylivoimaisuuden takia.⁷¹

Suomi sai yllättäen vuoden 1940 olympialaisten isännyyden Japanin luovuttua niistä Kiinan kanssa käymänsä sodan vuoksi.⁷² Uusi tilanne pakotti liitot sovinnon tielle, sillä olympiahengessä on kyse siitä, että urheilun ja etenkin olympialaisten tulisi toimia kansakuntaa yhdistävänä tekijänä lisäten yhteiskuntaluokkien välistä keskistä kunnioitusta.⁷³ Yhteistoimintasopimus liittojen välille saatiin lopulta solmittua ja kilpailuyhteistyö käynnistyi jo alkukesästä 1939.⁷⁴ Sopimuksen syntyyn vaikuttivat lähestyvien kotikisojen lisäksi valtion tasolla vuonna 1937 alkanut punamultahallituksen kausi, joka merkitsi SVUL:n ja TUL:n yhteistyöedellytysten huomattavaa paranemista.⁷⁵

Suomen ensimmäinen olympiaisännöys hautautui kuitenkin Neuvostoliiton hyökättyä maahan ja talvisodan alettua marraskuussa 1939. Yhteistyön siemen saatiin kuitenkin kylvettyä järjestöjen välille ja se kesti yli sota-aikojen. Vasta vasemmiston voimistuminen jatkosodan jälkeen asetti yhteistoiminnan uudelleen vaaraan. Tässä luvussa tarkastelenkin SVUL:n ja TUL:n välejä ja selvitän, vaikuttiko olympismi mitenkään järjestöjen väleihin vuoden 1952 kotikisojen alla. Suomen Voimistelu ja Urheiluliitto ja Työväen Urheiluliitto vastasivat Suomen olympiajoukkueen valmentamisen organisoimisesta ja niillä oli omat edustuksensa järjestelytoimikunnassa, joten niiden asema ja yhteistyö olympiajärjestelyjen kannalta oli avainasemassa vuoden 1952 järjestelyjen onnistumisen ja ylipäätään sen kannalta, että Suomella olisi mahdollisuus saada olympialaiset järjestettäväkseen.

⁶⁹ Hentilä 1982, 100-101.

⁷⁰ TUL:sta tuli vuonna 1920 yhdessä belgialaisten, saksalaisten, ranskalaisten, englantilaisten, sveitsiläisten ja tšekkiläisten työläisurheilujärjestöjen kanssa työläisolympialaisia järjestäneen Luzernin urheiluihminen perustajajäsen. Työläisolympialaiset järjestettiin ensimmäisen kerran Prahassa 1921 ja viimeisen kerran Antwerpenissa 1937. Hentilä 1982, 136-137; Toohey & Veal 2007, 77.

⁷¹ Syrjäläinen 2008, 66.

⁷² Halila et al. 1960, 533.

⁷³ Loland, Sigmund, 'Coubertin's Ideology of Olympism from the Perspective of the History of Ideas', *Olympika* Volume IV (1995), 64-65.

⁷⁴ Hentilä 1982, 478.

⁷⁵ Syrjäläinen 2008, 30.

2.1. Yhteistyösopimuksen irtisanominen luo jännitettä ennen olympialaisia

Sodan jälkeinen aika merkitsi myös suuria muutoksia urheilupolitiikkaan. Vasemmisto voitti vuoden 1945 vaalit ja SKDL:n hallitusvastuu kesti vuoteen 1948 asti. Välirohansopimuksen nojalla lakkautettiin vuosina 1944-1945 suojeluskuntien kannatusyhdistyksiä ja niiden yhteydessä toimineita yhdistyksiä 148 kappaletta. Tämä merkitsi sitä, että porvarillinen urheilukulttuuri oli välittömästi sodan jälkeisenä aikana lamassa.⁷⁶

TUL näki nyt tilaisuutensa tulleen ja vaati muutoksia liittojen väliseen yhteistoimintasopimukseen etenkin kansainvälisen edustuksen kannalta. Järjestön virallisena tavoitteena oli nyt tehdä Työväen Urheiluliitosta vähintäänkin tasaveroinen kumppani SVUL:n kanssa. TUL:ssa vaikuttaneet kommunistit menivät tätäkin pidemmälle pyrkiessään tekemään Työväen Urheiluliitosta maan johtavaa urheilun keskusjärjestöä. Kommunistit uskoivat pian pääsevänsä määräävään asemaan TUL:n⁷⁷ lisäksi koko maan urheiluelämässä. Urheiluelämän puhdistusten jälkeen ei olisi enää mitään esteitä ”demokraattisen valtakunnanliiton perustamiselle”.⁷⁸

Voimansa tunnossa TUL irtisanoi yhteistoimintasopimuksen 30.12.1946. Järjestön tavoitteena oli saavuttaa vähintään tasavertainen asema Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton kanssa etenkin kansainvälisten asioiden hoidossa, joissa liitto katsoi olevansa kokonaan syrjäytetty asioiden hoidosta.⁷⁹ Liiton tarkoituksena oli saada aikaan valtakunnanliitto, jossa Työväen Urheiluliiton tulisi saada oikeutettu asema, johon sen vaikutusvalta ja osuus maan urheilutoiminnassa edellytti. Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton puolelta tällainen malli torjuttiin, sillä liiton mukaan SVUL:n ja TUL:n väliset voimasuhteet⁸⁰ olisi otettava huomioon tulevan valtakunnanliiton päätöksenteossa.⁸¹

Työväen Urheiluliitto otti SVUL:n vastauksen valtakunnanliittotiedusteluunsa vastaan ”atomipommina”, sillä SVUL tarjosi valtakunnanliittoratkaisunaan sellaista mallia, jossa molemmat liitot lakkaisivat olemasta ja yhdistyisivät yhden keskusjärjestön alle. Työväen Urheiluliitto ei tätä

⁷⁶ Aunesluoma et al. 1995, 52-55.

⁷⁷ Kommunistien ei onnistunut vallata TUL:a, sillä sosiaalidemokraatit saivat vuoden 1948 liittokokouksessa 57 prosentin enemmistön kansandemokraateista, jotka saivat 43 prosenttia liiton äänistä. Hentilä 1992, 264.

⁷⁸ Hentilä 1992, 264.

⁷⁹ TUL:n ylimääräisen liittoneuvoston kokouksen pöytäkirja 5.1.1947, Yhteistoiminta 1942-54, TUL:n arkisto, Suomen Urheiluararkisto (SUa); TUL:n liittotoimikunta 1b/47 5.1.1947, Yhteistoiminta 1942-54, TUL:n arkisto, SUa.

⁸⁰ SVUL käsitti vuonna 1947 264 493 jäsentä ja TUL noin 150 000 jäsentä. Arponen et al. 1981, 41; Hentilä 1984, 539.

⁸¹ ”Muodostuuko valtakunnanliittokysymys ”kissanhännänvedoksi”, josta ei ole toivottuja tuloksia?”, *TUL-lehti*, 1.10.1946, Yhteistoiminta 1942-54, TUL:n arkisto, SUa.

voinut hyväksyä, sillä se lähti neuvotteluihin siitä lähtökohdasta, että järjestön itsenäisyys ja tasavertaisuus taattaisiin.⁸² Irtisanomispäätöksen voidaan tulkita olleen TUL:n painostuskeino uusiin yhteistoimintaneuvotteluihin, sillä vuosi 1948 oli jo olympiavuosi ja toisaalta Helsingin aikeissa oli hakea vuoden 1952 olympialaisten isännyyttä, joissa etenkin järjestäjän tulisi esiintyä olympismin tavoin yhtenäisesti, jolloin TUL:n puuttuminen järjestelyistä ei näyttäisi hyvältä. Työväen Urheiluliitossa tämä tiedostettiin ja liiton perääntymisen olympialaisista uskottiin johtavan siihen, että myös SVUL:n tulisi perääntyä omista vaatimuksistaan.⁸³

Keskusjärjestöt pyrkivät selvästi käyttämään olympialaisia ja niiden vaatimuksia kansallisesta yhtenäisyydestä poliittisena aseena. Tällaisen toiminnan voidaan tulkita olevan olympia-aatteen vastaista, sillä olympialaisten käyttäminen poliittisiin tarkoituksiin on kielletty, vaikka tosiasiallisesti politiikka on ollut osa kisoja jo pidemmän aikaa. Richard E. Lapchick katsoo politiikan tulleen osaksi olympialaisia vuoden 1908 Lontoon kisoissa, kun amerikkalaisten joukkue kieltäytyi laskemasta maansa lippua avajaisseremoniassa kuningas Edward VII:lle. Lapchick katsoo kuitenkin politiikan hiipuneen seuraavaksi 25 vuodeksi ja nousseen todella vasta pintaan Berliinin vuoden 1936 olympialaisissa.⁸⁴ Suomalaisittain voi olla hyvinkin eri mieltä Lapchickin kanssa, sillä Venäjä pyrki omalla politiikallaan hyvin paljon vaikuttamaan Suomen osallistumiseen erillisenä joukkueena jo vuoden 1912 ja peruuntuneisiin vuoden 1916 olympialaisiin.⁸⁵

Uutena juonteena neuvotteluihin tuli mukaan suomenruotsalaista urheilua edustava ja SVUL:n alainen Finlands Svenska Centralidrottsförbundet (CIF), joka halusi osaksi yhteistoimintaneuvotteluja. CIF:n mukaan liiton hyväksyminen osaksi neuvotteluja merkitsi sitä, että jokaiselle Suomessa annetaan mahdollisuus osallistua urheiluun.⁸⁶ Olympismin kannalta Centralidrottsförbundin mukaan tuominen neuvotteluihin merkitsi positiivista asiaa, sillä se laajentaisi yhteistoimintasopimuksen koskemaan oikeiston ja vasemmiston lisäksi ruotsinkielistä

⁸² TUL:n ylimääräisen liittoneuvoston kokouksen pöytäkirja 5.1.1947, Yhteistoiminta 1942-54, TUL:n arkisto, SUa.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Lapchick 1996, 254–255.

⁸⁵ Seuraaviin Tukholman vuoden 1912 olympialaisiin osallistuminen tehtiin Suomelle vaikeammaksi, sillä Venäjä katsoi, että maan olympiaedustuksen tulisi olla yhtenäinen. Tämän seurauksena Suomen itsenäisestä olympiaedustuksesta pyrittiin tekemään vaikeampaa kieltämällä Suomen kaavailut arpajaiset, joilla oli tarkoitus rahoittaa olympiajoukkueen kustannuksia. Olympialaisista oli tullut keino pyrkiä harjoittamaan vallitsevaa venäläistämispolitiikkaa Suomessa. Suomalaisurheilijoiden menestymistä ei katsottu hyvällä Venäjällä ja kenraalikuvernööri Seyn pyrki vaikuttamaan jopa Suomen Olympiakomitean lakkauttamiseksi, mikäli se ei suostuisi Venäjän olympiakomitean alaosastoksi. Vuoden 1916 olympialaisiin venäläisten onnistui saada Suomelta erillinen osallistumisoikeus pois. Sjöblom 2007, 30-32.

⁸⁶ SVUL:n ja TUL:n neuvottelukokouksen pöytäkirja 9.2.1947, Yhteistoiminta 1942-54, TUL:n arkisto, SUa.

väestöä, joka on pitkään ollut yksi merkittävimmistä vähemmistöistä Suomessa. Yhteistoimintasopimus ratkaisisi siis luokkaristiriitojen lisäksi urheilussa vallitsevat kieliristiriidat ja toisi merkittävimmät suomalaiset keskusjärjestöt yhteistyöhön keskenään.

Tunnelmasta liittojen välillä oli jo muodostumassa ”sodantuntuinen, jossa valtakunnat kutsuvat lähettiläänsä kotimaahan: diplomaattiset suhteet uhkaavat katketa”.⁸⁷ Näin kuvaili TUL-lehti tunnelmaa yhteistoimintaneuvotteluiden alla. Pelkona oli nyt yhteistoiminnan katkeaminen ja paluu takaisin suhteettomaan tilaan, jota oli kuitenkin ollut tuohon aikaan takana enemmän kuin yhteistoimintaa. Lisäksi yhteistoiminnasta oli tähän mennessä kokemuksia lähinnä sota-ajan poikkeusoloista, joten yhteistoiminnan vaikutuksista ei oltu vielä päästy nauttimaan, sillä vuosi 1948 oli vasta ensimmäinen sodan jälkeisen ajan olympiavuosi, jolloin yhteistoiminnan vaikutukset toden teolla vasta mitattaisiin.

Neuvotteluiden jumittuessa ja urheilukriisin uhatessa laajeta, päätti Helsingin isännöiden hakemisen taustalla ollut kaupungin rahatoimenjohtaja Erik von Frenckell puuttua SVUL:n ja TUL:n neuvotteluihin, jotka eivät olleet edenneet toivotulla tavalla. Von Frenckell oli sitä mieltä, että urheilukriisin sovittelu olisi yksi olympialaisten myöntämisen edellytys, sillä saattaisihan Kansainvälinen Olympiakomitea katsoa Suomen mahdollista isännöityä huonolla, mikäli maan urheiluelämä olisi kriisissä ja ei näin ollen vastaisi olympismin yleisiä periaatteita.⁸⁸ Lisäksi Tukholma oli luvannut luopua omasta ehdokkuudestaan Helsingin hyväksi, mikäli urheilukriisi saataisiin Suomessa sovittua hyvissä ajoin ennen kesäkuuta, jolloin vuoden 1952 olympialaisten isännöisyys ratkeaisi.⁸⁹

Mikäli neuvottelut eivät olisi johtaneet yhteistyön syntyyn Suomen keskusjärjestöjen välillä olisi Suomen olympiaisännöisyys saattanut jäädä toistamiseen haaveeksi. Olympiaisännön tulisi pyrkiä toteuttamaan olympismia parhaimpansa mukaan ja sovittelematon kriisi olympialaiset järjestävässä maassa ei tällöin tulisi kuuloon. KOK:n ensisijaisena tehtävänä on olympismin toteuttamisen valvominen etenkin kisat järjestävässä maassa. Lisäksi Kansainvälisen Olympiakomitean tehtävänä on valvoa, että kisat pidetään säännöllisesti ja että kilpailut olisivat

⁸⁷ ”Suhteet poikki?”, *TUL-lehti*, 8.1.1947, Yhteistoiminta 1942-54, TUL:n arkisto, SUa.

⁸⁸ Pöytäkirja yhteistoimintasopimusta koskevasta neuvottelusta 26.3.1947, Yhteistoiminta 1942-54, TUL:n arkisto, SUa.

⁸⁹ Tiedote TUL:n puheenjohtajan Olavi Suvannon matkasta Norjaan ja Ruotsiin 13.2.1947, Yhteistoiminta 1942-54, TUL:n arkisto, SUa.

yhä täydellisemmät ja vastaisivat enenevässä määrin sitä korkeaa ihannetta, joka olympialaisiin liitetään.⁹⁰

Olympiaisännys olisi erityisen tärkeä Suomen kaltaiselle pienelle maalle, joka hamusi positiivista kansainvälistä huomiota osakseen, sillä maa tarvitsi imagon kohotusta ja tunnustusta omalle itsenäisyydelleen sodan jälkeisinä vaikeina vuosina. Se järjestö, joka tämän koko kansan yhteisen unelman mahdollisesti kaataisi, saisi varmasti negatiivisen julkisuuskuvan ja tämä oli yksi syy sille, miksi urheilun keskusjärjestöillä ei ollut enää mahdollisuutta olla olematta yhteistyössä keskenään. Olympialaisista tulisi muodostua kansakunnat yhdistävän tapahtuman lisäksi eri kansankerrokset yhteen kokoava tapahtuma, sillä olympialaisten nähtiin olevan koko kansan yhteinen ponnistus.⁹¹

Olympialaiset olivat jälleen yhdistämässä vanhojen kiistakumppanien Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton ja Työväen Urheiluliiton lisäksi nyt myös Centralidrottsförbundin⁹², aivan kuten oli tapahtunut Suomen saatua ensimmäisen kerran olympialaisten isännyyden. Yhteistoimintasopimukseen päästiin hyvissä ajoin ennen olympiaisännyn päätävää KOK:n Tukholman kokousta. Uuden sopimuksen uutena erityispiirteenä oli se, että sopimuksessa sovittiin yhteistoimintaneuvostosta, jonka tehtävänä olisi ratkoa mahdolliset kiistat kansainvälisten suhteiden hoidossa.⁹³ Helsingin olympiaisännys varmistui lopulta KOK:n Tukholman kokouksessa 17.6.1947 toisessa äänestyksessä, jossa Helsinki lopulta sai tarvittavan enemmistön taakseen. Unelmasta oli tulossa vihdoin totta.⁹⁴

2.2. Urheilukriisi haittaa järjestelyjä

Poliittinen ilmapiiri oli muuttumassa Suomessa SKDL:n kärsittyä vaalitappion vuoden 1948 vaaleissa. Seppo Hentilä on sitä mieltä, että muuttuneessa tilanteessa porvarillinen urheiluliike oli päässyt jälleen niskan päälle. Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto piti valtakunnanliiton perustamista nyt välttämättömänä Lontoon vuoden 1948 olympialaisten heikon

⁹⁰ Wuolio et al. 1962, 5.

⁹¹ Kokkonen 2008, 248; Kokkonen 2007, 142.

⁹² CIF uhkasi maaotteluiden edustuslakolla, mikäli sitä ei otettaisi yhteistoimintasopimuksessa myötä mukaan yhteistoimintaeliimiin. 'Suomen ruotsalainen liitto uhkasi lakolla', *TUL-lehti*, 25.3.1947, Yhteistoiminta 1942-54, TUL:n arkisto, SUa.

⁹³ SVUL ja TUL saivat molemmat yhteistoimintaneuvostoon kolme jäsentä. CIF:lla oli neuvostossa kaksi jäsentä, tosin sen jäsenillä ei olisi äänivaltaa SVUL:n ja TUL:n välejä koskevissa asioissa. 'Kansainvälisten suhteiden ratkaisu yhteistoimintaneuvostolle- ja valiokunnille', *TUL-lehti*, 1.4.1947, Yhteistoiminta 1942-54, TUL:n arkisto, SUa; 'Yhteistoiminta-periaate hyväksytty mutta SVUL:lle tuottavat pöytäkirjamerkinnot "tulkitavaikeuksia": Voimasuhteet tasan – SVUL huomioi ehdotuksessaan myöskin CIF:n', *TUL-lehti*, 25.3.1947, Yhteistoiminta 1942-54, TUL:n arkisto, SUa.

⁹⁴ Kolkka 1955, 13; Häyrynen 1987, 103-104.

suomalaismenestyksen takia⁹⁵, jotta maan urheilu virkoaisi vuoden 1952 Helsingin kisoihin mennessä.⁹⁶ SVUL:n puheenjohtaja V.A.M. Karikoski katsoi Suomen urheilun jakautuneisuuden merkitsevän aina sen heikentymistä, johon Suomella pienenä kansana ei ollut varaa. Karikosken mukaan politikointi tulisi nyt jättää poliittisille järjestöille, sillä fyysiseen kulttuurin piiriin sillä ei ollut asiaa.⁹⁷ Helsingin olympialaisten järjestelytoimikunta oli ottanut toimintaohjeekseen ”coubertinilaisen hengen”, jonka mukaisesti politiikka tulisi eliminoida kokonaisuudessaan järjestelyistä.⁹⁸ SVUL:n ja TUL:n ollessa merkittävät osakkaat järjestelytoimikunnassa olisi ensi arvoisen tärkeää, että Suomen urheilussa saataisiin aikaan pysyvä ratkaisu jollaiseksi valtakunnanliitto miellettiin.

Vasemmiston mielissä urheilua ei kuitenkaan ollut mahdollista erottaa ideologioista, sillä ideologiat olivat heidän mukaansa aina vaikuttamassa urheilussa, jopa olympialaisissa, joissa politikointi ei saisi tulla kyseeseen. Vasemmisto katsoi urheilulla olevan organisoiva voima, jonka erilaiset intressipiirit, kieliryhmät ja yhdistykset olivat ottaneet toimintamuodokseen voiden ”salakuljettaa omaan tarkoitukseensa soveltuvaa ideologiaa”. Jo antiikin olympialaisten synnyn nähtiin johtuvan siitä, että niihin ujutetun rauhanaatteen avulla saataisiin pitkään Peloponnesoksella riehuneet sodat lopetettua. Nykyaikaiset olympialaiset jatkoivat vasemmiston mielestä tätä perinnettä, sillä esimerkiksi Berliinin vuoden 1936 olympialaisista oli muodostunut keino levittää natsipropagandaa, joka Työvään Urheiluliiton mukaan ilmeni ”toisten halveksuntana, kunnianhimona ja rotuvihana”.⁹⁹

Yhteistoiminnan alkuvuosina kävi hyvin pian selväksi, ettei neuvoteltu sopimus tyydyttänyt kumpaakaan SVUL:a eikä TUL:a. Työvään Urheiluliiton puolella oltiin tyytymättömiä siihen, että liiton väkeä oli sen mukaan pyritty syrjäyttämään kansainvälisten edustajatehtävien hoidosta ja siihen, että CIF oli saanut edustuksen yhteistoimintaneuvostoon. Tämä vei liiton mukaan pohjan tasavertaisuusperiaatteelta ja antoi porvaristolle enemmistön yhteistoimintaneuvostossa.¹⁰⁰

⁹⁵ Lontoon vuoden 1948 olympialaisissa Suomi saavutti 10 kultaa, 8 hopeaa ja 6 pronssia, ollen näin mitalitilastoissa sijalla 4. Tämä ei kuitenkaan tyydyttänyt suomalaisia, jotka olivat tottuneet menestymään paremmin sotaa edeltävinä vuosina. Kokkonen 2007, 148.

⁹⁶ Hentilä 1992, 266-267.

⁹⁷ Valtakunnanliitto eri näkökannoilta katsottuna 1948, Yhteistoiminta 1942-54, TUL:n arkisto, SUa.

⁹⁸ Kolka 1955, 14.

⁹⁹ Selostusaineistoa urheilutoiminnan ideologinen merkitys Suomessa, TUL eril. järjestöpoliittisia asiakirjoja, TUL:n arkisto, SUa.

¹⁰⁰ TUL:n XI sääntömääräisen liittokokouksen pöytäkirja 6.-11.5.1948, Yhteistoiminta 1942-54, TUL:n arkisto, SUa..

Työväen Urheiluliiton yllätykseksi SVUL irtisanoi vuonna 1947 solmitun yhteistoimintasopimuksen lokakuussa 1949. Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto näki irtisanomisen perusteina olleen se, ettei voimassa ollut yhteistoimintasopimus ollut johtanut ”niihin myönteisiin tuloksiin, joihin sen puitteissa oli puolin ja toisin odotettu päästävän”. SVUL katsoi, ettei Työväen Urheiluliittokaan ollut tyytyväinen sopimukseen, joka kävi ilmi liiton julkisista lausunnoista. Tämän TUL luonnollisesti kiisti pitäen yhteistoimintasopimusta nykyoloissa kuitenkin parhaana mahdollisena. Työväen Urheiluliitossa sopimuksen irtisanomisen nähtiin vaarantavan maan urheilutoiminnan kehittymisen lisäksi olympialaisten järjestelyt ja tämän takia liitto ei katsonut voivansa irtisanoa yhteistoimintasopimusta.¹⁰¹ Tosi asiassa kuitenkin TUL:n liittoneuvosto oli valtuuttanut liittotoimikunnan ryhtymään toimenpiteisiin jo kesäkuussa 1949 sopimusten purkamiseksi ja yhteistoiminnan lopettamiseksi kaikilla urheiluelämän aloilla, mikäli yhteistoiminnan edellytyksiä ei voida saavuttaa ja Työväen Urheiluliitto pyritään edelleen syrjäyttämään kansainvälisten asioiden hoidosta.¹⁰² Yhteistoiminnan lakattua TUL pyrki asettumaan uhrin asemaan ja käyttämään hyväkseen tilannetta, jossa Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto oli irtisanonut yhteistoiminnan olympialaisten lähestyessä kääntääkseen julkisen mielipiteen TUL:n kannalta myönteiseksi.

Yhteistoiminnan päättyminen yllättäen tiesi sitä, että liitot olivat jälleen sopimuksettomassa tilassa ja tämä oli isku etenkin Työväen Urheiluliitolle, jolle yhteistoiminnasta SVUL:n kanssa oli tullut ainoa tie päästä kansainväliseen kosketukseen, sillä kansainvälinen työväen urheilu oli kuihtunut toisen maailmansodan seurauksena ja Neuvostoliitto pyrki integroitumaan osaksi kansainvälistä urheilua ja olympialaisia. TUL katsoi, että pohjimmaisena irtisanomissyynä oli ollut se, ettei Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto tosiasiallisesti halunnut Työväen Urheiluliittoa mukaan olympiavalmisteluihin, joista TUL uskoi muodostuvan taloudellisesti hyvinkin kannattavat.¹⁰³

SVUL:n puolelta puolustauduttiin sillä, ettei irtisanominen koskenut järjestelytoimikunnassa tapahtuvaa yhteistoimintaa, jolla olisi vaarannettu myös tulevat kotikisat. Työväen Urheiluliitto katsoi, ettei liitto voisi olla mukana rahoittamassa sellaisia kisoja, joihin sen urheilijoilla ei olisi osallistumisoikeutta, joten käytännössä yhteistoiminnan katkeaminen merkitsisi myös olympiavalmistelujen katkeamista liittojen osalta. TUL tuomitsi SVUL:n irtisanomisen olleen

¹⁰¹ `Keskeytyvätkö olympiakisojen valmistelut? SVUL omille teilleen – sanonut irti yhteistoimintasopimuksen TUL:n ja CIF:n’, *TUL-lehti*, 1.11.1949, Yhteistoiminta 1942-54, TUL:n arkisto, SUa.

¹⁰² TUL:n ltk 14/49 2.6.1949 liittoneuvoston kokous, Yhteistoiminta 1942-54, TUL:n arkisto, SUa.

¹⁰³ TUL:n liittotoimikunnan kiertokirje 31.12.1949, Yhteistoiminta 1942-54, TUL:n arkisto, SUa.

pyrkimys yksinoikeuteen ulkomaisissa kilpailusuhteissa ja pakotekeino, jolla Työväen Urheiluliitto pyrittiin saada taipumaan valtakunnanliittoon Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton ehdoin.¹⁰⁴

Jo olympiavalmisteluihin panostettujen rahojen takia oli tärkeää, että olympialaiset onnistuisivat ja, että ulkoisen kuoren lisäksi myös henkisesti oltaisiin valmiita olympialaisiin. SVUL:n yhteistoiminnan irtisanominen aiheutti eräänlaisen olympiakriisin, joka uhkasi saattaa eri yhteiskuntaluokkien edustajat riitoihin keskenään ja vaarantaa järjestelyt. Mikäli Työväen Urheiluliitto olisi jätetty sivuun valmisteluista, ei Helsingin kisoja olisi voitu parhaimmillaankaan sanoa Suomen kansaa yhdistäneeksi taakaksi. Oikeiston puolella yhteistoiminnan katsottiin olevan Suomen urheilulle hyvä asia, sillä maan olympiaedustus olisi vahvempi, mikäli sitä edustaisivat kummankin liiton ja näin ollen kaikkien yhteiskuntaluokkien edustajat. Tällöin urheilu voisi toimia nationalismin kanavana ja yhdistää eri kansan kerrosten edustajia samalla tavoin kuin olympismi, jonka nimissä suomalaisten tulisikin esiintyä yhtenäisenä ja vieraanvaraisena. Nyt liittojen tulisi päättää, millä tavoin yhteistoimintaan voitaisiin päästä kumpaakin liittoa tyydyttävällä tavalla.

2.3. "Linnarauha" saavutetaan

Työväen Urheiluliiton puolella pyrittiin yhteistoiminnan katkettua kartoittamaan vaihtoehtoja, joita liitolla oli. Kansainväliset suhteet olisi mahdollista herättää henkiin Sveitsin, Ranskan, Belgian ja Alankomaiden työläisurheilijoiden kanssa, mutta tämän vaihtoehdon uskottiin muodostuvan taloudellisesti kannattamattomaksi. Idän kansandemokratiat kuuluivat kaikki osaksi kansainvälisiä urheiluliittoja, joten TUL ei uskonut niiden haluavan rikkoa liittojen sääntöjä ja ryhtyä yhteistyöhön Työväen Urheiluliiton kanssa. Vallitseva tilanne voisi luoda TUL:lle myös valtin, sillä yhteistoimintaneuvottelujen katkeaminen ja TUL:n vetäytyminen olympialaisten järjestelyistä johtaisi ulkomaalaisen median huomioon ja vaarantaisi olympialaiset, etenkin jos eduskunta hylkäisi kisojen takuulain.¹⁰⁵

Pelkona tosin TUL:n puolella oli jälleen se, että mikäli liitto vetäytyisi olympialaisista, sen urheilijat loikkaisivat Suomen Voimistelu- ja Urheiluliittoon päästäkseen edustamaan Suomea

¹⁰⁴ 'Pyrkiikö SVUL yksinoikeuteen ulkomaisissa kilpailusuhteissa', *TUL-lehti*, 22.11.1949, Yhteistoiminta 1942-54, TUL:n arkisto, SUa.

¹⁰⁵ Suomen valtio takasi takuulaillo olympialaisista mahdollisesti aiheutuvat tappiot. Takuulaillo vakuutettiin KOK siitä, että Suomi oli kykenevä järjestämään olympialaiset myös taloudellisesti. Kolka 1955, 13; Selostus Liittoneuvostolle yhteistoimintaneuvotteluista 15.1.1950, Yhteistoiminta 1942-54, TUL:n arkisto, SUa.

kansainvälisesti, sillä tällöin edes yhteistoimintasopimuksen loikkaamista hidastavat pykälät¹⁰⁶ eivät tätä estäisi. Lisäksi Työväen Urheiluliiton puolella nähtiin Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton perimmäisenä tarkoituksena olevan luoda niin huonot olosuhteet, että TUL:n on suostuttava valtakunnanliittoon, joka heikentäisi Työväen Urheiluliiton mukaan työväenluokan nuorison asemaa tuoden heidät porvarien vaikutuksen alaisiksi. TUL uskoi yhteisen valtakunnanliiton johtavan lopulta työväen urheiluliikkeen kuihtumiseen. Vallitsevat poliittiset olot ja tulevat olympialaiset pakottivat TUL:n yhteistyöhön, sillä kansainvälisestä urheilusta oli muodostunut välttämättömyys olympiavuonna, jotta TUL säilyttäisi asemansa. Mikäli olympialaisia ei olisi tulossa, ei Työväen Urheiluliiton kannattaisi liiton mukaan mennä lainkaan yhteistoimintaan, sillä kansainvälinen urheilu ei tällöin olisi välttämätöntä sen toiminnalle ja liitto voisi enemmän pohtia vaihtoehtojaan.¹⁰⁷

Olympiaisännyydestä oli muodostunut poliittinen ase, jolla kumpikin liitto pyrki painostamaan toista. Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto pyrki painostamaan Työväen Urheiluliittoa kohti valtakunnanliittoa vaikeuttamalla liiton asemaa kansainvälisesti. TUL pyrki saamaan osakseen sympatioita ja neuvotteluvaltteja asettumalla uhrin asemaan mahdollisissa tulevilla yhteistoimintaneuvotteluissa. Suomen urheilun liittotasolla oltiin siis hyvin kaukana olympismin vaatimasta yhteiskunnallisesta yhtenäisyydestä, sillä kumpikin liitto pyrki parhaansa mukaan kääntämään vallitsevan tilanteen edukseen ja hyödyntämään omaa asemaansa neuvotteluvalltina pyrkien kääntämään vallitsevan julkisen mielipiteen puolelleen.

Liittojen johtotason poliittiseen peliin kyllästyneenä Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton, Suomen Palloliiton ja Centralidrottsförbundin urheilijat päättivät allekirjoittaa vetoamuksen¹⁰⁸ liittojen johdolle, jotta urheilua ja urheilujärjestöjä ei kytkettäisi osaksi poliittisia kysymyksiä. Vetoamus oli samalla adressi valtakunnanliiton puolesta, sillä toverillisen urheiluhengen, josta olympiahengessä oli lopulta kyse, katsottiin edellyttävän yhteenkuuluvuuden tunteen lisäämistä. Vain valtakunnanliitto voisi vetoamuksen mukaan taata urheilurauhan, sillä yhteistoimintasopimusten

¹⁰⁶ Vuoden 1947 yhteistoimintasopimuksessa oli liitosta toiseen siirtyvälle urheilijalle määrätty kuuden kuukauden siirtymäaika, jolloin urheilija ei saanut osallistua mihinkään piirikunnalliseen, kansalliseen tai kansainväliseen kilpailuun. Lisäksi urheilija tarvitsi todistuksen jäsenyydestä vapauttamisesta entiseltä seuraltaan. Tätä hänen oli annettava joko kirjallisesti tai kahden todistajan läsnä ollessa. "Kansainvälisten suhteiden ratkaisu yhteistoimintaneuvostolle- ja valiokunnille", *TUL-lehti*, 1.4.1947, Yhteistoiminta 1942-54, TUL:n arkisto, SUa.

¹⁰⁷ TUL:n ylimääräisen liittoneuvoston kokouksen pöytäkirja 15.1.1950, Yhteistoiminta 1942-54, TUL:n arkisto, SUa.

¹⁰⁸ Vetoamuksen allekirjoitti lopulta 88 urheilijaa nimekkäimpinä kenties nyrkkeilijä Pentti Hämäläinen, jalkapalloilija Aulis Rytönen ja voimistelija Heikki Savolainen. SVUL:n, CIF:n ja SPL:n urheilijoiden julkilausuma 8.12.1949, SVUL:n ja sen jäsenliittojen yhteistoimintasopimukset TUL:n kanssa 1940-50-L:T, SVUL:n arkisto, SUa.

seurauksina olivat valtaan päässeet muut kuin urheilulliset näkökohdat. Vaikka vetoamuksen olivat allekirjoittaneet ainoastaan oikeistoa ja ruotsinkielisiä edustavat urheilijat, eivät vetoamuksen laatineet urheilijat uskoneet TUL:n urheilijoidenkaan perimiltään kannattavan urheilun yhteiskuntaluokkarajojen ylläpitämistä. Urheilijoiden mukaan julkisuudessa nähtiin ainoastaan riitoja keskusliittojen välillä, joiden ei katsottu olevan Suomen urheilun kannalta hyvä asia. Riitojen ratkaisemiseksi ehdotettiin vetoamuksessa eräänlaista urheilijoiden ”kansanäänestystä”, jotta heidän äänensä tulisi enemmän esille.¹⁰⁹

Urheilijoiden vetoamuksen voidaan tulkita olevan samalla adressi valtakunnanliiton puolesta, jolloin se olisi jälleen poliittisesti latautunut. Nimenomaan vetoamalla urheilurauhan puolesta ja omia liittojaankin vastaan, voidaan adressia pitää olympiahengen mukaisena sovitteluelkeenä liittojen urheilijoiden taholta. Vetoamuksella pyrittiin vaikuttamaan porvarillisten keskusjärjestöjen johtoihin, jotta urheilussa vallinnut hajaannus saataisiin lopullisesti soviteltua ja riidat liittojen välillä lopetettua. Urheilijoiden vaatimuksena oli nimenomaan laittaa urheilu etusijalle ja saada enemmän edustusurheilijoiden ääntä kuuluville vaatimalla, että urheilijat itse saisivat päättää valtakunnanliitosta äänestämällä.

SVUL, TUL ja CIF sopivat marraskuussa 1951 lopulta eräänlaisen ”linnarauhan”, jolla pyrittiin turvaamaan vuoden 1952 järjestelyjen onnistuminen.¹¹⁰ Sopimuksella liitot sitoutuivat neuvottelemaan ”asialle edullisena ajankohtana” valtakunnanliitosta olympialaisten jälkeen.¹¹¹ Sopimuksen ollessa nimenomaan linnarauha, merkitsi se ainoastaan eräänlaista välirauhaa liittojen välille, eräänlaista pakkoa sopia, jotta Suomi näyttäytyisi hyvänä ja yhtenäisenä olympismin mukaisena olympiaisäntänä. Toisaalta tällöin voidaan myös ajatella, että olympialaiset loivat liittojen välille olosuhteet, joissa ne pakotettiin sopimaan riitansa, jolloin olympismin voidaan katsoa vaikuttaneen siihen, että liitot lähentyivät toisiaan ja sopivat neuvottelevansa yhteistyön syventämisestä liittojen välillä olympialaisten jälkeen. Neuvotteluja yhteistyöstä liittojen välillä ei kuitenkaan käyty vilpittömässä hengessä, vaan kumpikin liitto pyrki käyttämään tulevia olympialaisia poliittisena aseenaan pyrkien samalla kääntämään julkisen mielipiteen oman liittonsa puolelle.

¹⁰⁹ SVUL:n, CIF:n ja SPL:n urheilijoiden julkilausuma 8.12.1949, SVUL:n ja sen jäsenliittojen yhteistoimintasopimukset TUL:n kanssa 1940-50-L:T, SVUL:n arkisto, SUa.

¹¹⁰ ”Linnarauha” kaikilla aloilla SVUL:n kanssa viime vuoden marraskuun 20. päivästä kuluvan vuoden loppuun, *TUL-lehti*, 2/1952, Yhteistoiminta 1942-54, TUL:n arkisto, SUa.

¹¹¹ Hentilä 1992, 267-268.

Joel Juppi katsoo, että ”vaikkakin vuoden 1952 olympiakisojen ansiosta urheilusopu säilyi jonkun aikaa, ei varsinaista valtakunnan urheilujärjestön muodostumista saatu niitten jälkeen toteutettua. TUL oli tässä suhteessa aloitteellinen 50-luvun alkupuolella, mutta yritykset tyrehtyivät SVUL:n sisäisiin kiistoihin”.¹¹² SVUL:n sisällä vallitsi olympialaisten jälkeen hajaannus sen suhteen, miten yhteistoimintaa haluttaisiin kehittää TUL:n kanssa. Mielipiteet Työväen Urheiluliitosta vaihtelivat SVUL:n jäsenliitoissa suuresti ja esimerkiksi Suomen Voimisteluliitto oli valmis luopumaan yhteistyöstä TUL:n kanssa, sillä yhteistoiminta ei ollut Voimisteluliiton mukaan ollut tyydyttävää. Suomen Painiliitossa oltiin yhteistoiminnan suhteen erityisen negatiivisella kannalla, sillä yhteistoiminta oli Painiliiton mukaan ollut ”varsinkin olympiavuonna mahdollisimman ikävää ja tyystin vienyt Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton alaisilta painijoilta ja johtajilta kaiken halun yhteistoimintaan”. Valtakunnanliitto ei silti saanut pelkästään negatiivista vastaanottoa SVUL:n alaisilta seuroilta, vaan esimerkiksi Suomen Uimaliitto piti ”urheiluelämän kehittämistä silmälläpitäen toimenpidettä (valtakunnanliittoa) kiireellisenä”.¹¹³

Olympiasopu osoittautui lopulta hyvin lyhyeksi ja hauraaksi, sillä liitot ajautuivat lähes heti riitoihin keskenään olympialaisten jälkeen. Muun muassa yhteistyövaliokunnalle tuli kisojen jälkeen kiista rahasta, sillä Suomen Voimisteluliitto piti hallussaan olympiakomitean valiokunnalle jo myöntämiä lisävaroja, eikä suostunut niitä luovuttamaan. Syynä tähän oli aikaisempi rahanjako, jossa TUL oli Voimisteluliiton mielestä saanut liian suuren osuuden. Yhteistoimintasopimuksen mukaisesti neuvoa haettiin olympiakomitealta, jolle oli annettu uudessa sopimuksessa kiistanratkaisijan asema.¹¹⁴

Tämä ei suinkaan jäänyt ainoaksi kiistan kohteeksi liittojen välillä, sillä Suomen Palloliitto alkoi lähes heti olympialaisten jälkeen painostaa TUL:n palloilua harrastavia seuroja liittymään Palloliittoon.¹¹⁵ Seppo Hentilän mukaan Palloliiton sooloilussa oli kyse porvarillisen urheiluliikkeen sisäisistä ongelmista, vaikka ”jalkapalloneuvottelut” toimivatkin muurinsärkijänä valtakunnanliittokysymyksessä. Valtakunnanliitto jäi silti saavuttamatta olympialaisten jälkeen, sillä keväällä 1954 SVUL ja TUL olivat kumpikin sisäisten erimielisyyksiensä takia kyvyttömiä tekemään johdonmukaisia urheilupoliittisia ratkaisuja, joten tilanteen lukkiutuminen johti

¹¹² Juppi 1995, 191.

¹¹³ Yhteenveto jäsenliittojen ja piirien lausunnoista Valtakunnanliitto-asiassa 2.10.1952, Valtakunnanliittokysymys Kallio Kotkaksen keräämä aineisto 1952-57, SVUL:n arkisto, SUa.

¹¹⁴ Laine 2000, 231.

¹¹⁵ ”Myös SVUL:n seuroja uhkaa hajaannus, jos Palloliitto pysyy uhkavaatimuksessaan”, *TUL-lehti*, 18.11.1952, Yhteistoiminta 1942-54, TUL:n arkisto, SUa.

väistämättä siihen, että yhteistoimintasopimukset raukesivat ja viidellä merkittävällä urheilunalalla jalkapallossa, yleisurheilussa, voimistelussa, painonnostossa ja pyöräilyssä vallitsi sopimukseton tila vuodenvaihteessa 1954.¹¹⁶ Valtakunnanliittoajatus jäi kuitenkin kytemään suomalaiseen urheiluelämään pitkäksi aikaa aina 1990-luvulle saakka, jolloin se lopullisesti kuoli Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton ja Työväen Urheiluliiton välillä SVUL:n ajaututtua rahavaikeuksiin keväällä 1992.¹¹⁷

3. Isänniys velvoittaa – ystävyys valloittaa

Ulkomaisten vieraiden saapuessa maahan suomalaisten tulisi kansallisen yhtenäisyyden lisäksi osata käyttäytyä olympiaisännille soveliaalla tavalla. Lolandin teorian mukaisesti olympismiin kuuluu korkean moraalin vaatimus, johon ryhtiliikkeen pyrkimys edistää käytöskulttuuria sopii hyvin yhteen. Lisäksi pyrkimällä edistämään raittiita elämäntapoja ja hyviä käytöstapoja tähdättiin samalla siihen, että suomalaiset osaisivat käyttäytyä ja antaisivat ulkomaisille vieraille oikeanlaisen kuvan maastaan. Ryhtikampanjan pyrkimyksenä oli luoda olympialaisia varten suotuisa ilmapiiri Suomeen. Tätä varten suomalaisia pyrittiin kasvattamaan kisaisäntien rooliin jo hyvissä ajoin vuonna 1949 alkaneella Suomen Kansan Ryhtiliike -kampanjalla, jonka tunnuslauseena oli ”isänniys velvoittaa - ystävyys valloittaa”.¹¹⁸

Matti Peltosen mukaan suomalaiset alkoivat verrata itseään sodan jälkeisenä aikana ruotsalaisten ja venäläisten sijaan Etelä- ja Keski-Euroopan niin sanottuihin sivistyskansoihin. Keskierto suomalainen nähtiin Peltosen mukaan pohjoisen metsäläisenä, joka muuhun Eurooppaan verrattaessa oli vasta totuttautumassa kaupunkikulttuuriin.¹¹⁹ Ryhtiliikkeen toiminta alkoi jo vuonna 1945 Kansalaisryhti ry:n nimellä¹²⁰ reaktiona sodanjälkeiseen alkoholinkulutukseen. Kansalaisryhdin toiminnan kannalta oli tärkeää saada sen mielialoja muokkaamaan pyrkivä toiminta näyttämään siltä, että se olisi ollut oma-aloitteista ja suomalaisista itsestään kumpuavaa.¹²¹ Toisin sanoen raittiin elämän suosiminen pyrittiin näyttää suomalaiselta ihanteelta sotien jälkeisenä aikana.

¹¹⁶ Hentilä 1992, 271-274.

¹¹⁷ Kokkonen 2013, 132-133.

¹¹⁸ Suomen Kansan Ryhtiliikkeen synty ja tavoitteet 1951, Kansalaisryhti ry Dbc:1, HKA.

¹¹⁹ Peltonen 2002, 14.

¹²⁰ Vuodesta 1949 alkaen Kansalaisryhti ry tunnettiin nimellä Suomen Kansan Ryhtiliike. Suomen Kansan Ryhtiliike vuosikertomus 1951, Kansalaisryhti ry Dba:2, HKA.

¹²¹ Kokkonen 2008, 292.

Tosiasias Suomessa ei kuitenkaan ollut ongelmaa alkoholin kulutuksen suhteen, sillä maa oli Euroopan mittakaavassa yksi Euroopan vähiten alkoholia kuluttavista maista. Syinä tähän olivat alhainen elintaso, alkoholijuomien saatavuuden vaikeus ja raittiusajatuksen nauttima laaja suosio. Jo yksistään Ruotsissa alkoholin kulutus oli kaksinkertaista Suomeen verrattuna, joten on hyvin vaikea alkoholin kulutuksen perusteella perustella, miksi ryhtiliikkeen masinoima kampanja olisi tarpeellinen.¹²²

Helsingin olympialaisten yhteydessä syntyi Suomen Kansan Ryhtiliikkeenä tunnettu kampanja, jonka pääasiallisena rahoittajana Alkoholiliike toimi. Alkon kautta syntyy yhteys valtioon, joka oli merkittävä osallinen myös Helsingin olympialaisten järjestelijänä. Lisäksi ryhtiliikkeeseen kuului merkittäviä olympialaisten järjestelytoimikunnassa vaikuttaneita henkilöitä huomattavimpana itse olympialaisten järjestelytoimikunnan puheenjohtaja Erik von Frenckell.¹²³ Ryhtikampanjalla oli selkeä yhteys olympialaisiin, vaikka ryhtiliike ei kuulunut virallisesti osaksi järjestelytoimikuntaa, vaan oli oma erillinen organisaationsa.

Tämän tutkielman kannalta on merkittävää selvittää, miksi ryhtikampanja oli tarpeen, vaikka Suomessa ei ollut ongelmaa alkoholin kulutuksessa ja mikä yhteys ryhtikampanjalla oli Helsingin olympialaisten ja etenkin olympismin suhteen? Tässä luvussa selvitän näitä kysymyksiä, jotka ovat relevantteja tutkimukseni kannalta.

3.1. Miksi ryhtiliike oli tarpeen?

Ryhtiliikkeen pyrkimyksenä ei ollut ajaa täysraittiutta, vaan kohentaa kansalaisten alkoholin käyttötapoja, joten tältä osin ryhtiliike poikkesi melkoisesti perinteisistä raittiusliikkeistä. Humalassa esiintyminen kuitenkin tuomittiin laajasti ryhtiliikkeen propagandassa, sillä julkinen juopumus oli kriminalisoitu jo vuonna 1733 Suomessa. Alkoholin väärinkäyttö yhdistettiin rikollisuustilastoihin ja etenkin juopumuspidätysten suureen lukumäärään. Tähän ryhtiliike pyrki puuttumaan omassa propagandassaan.¹²⁴

Olympiakesänä olisi odotettavissa turistien lauma, sillä järjestelytoimikunta odotti Suomeen saapuvan noin 60 000-70 000 ulkomaista vierasta ja lisäksi suomalaisia kisavieraita odotettiin saapuvan noin 100 000 henkeä. Lisäksi Helsingin tulisi pystyä majoittamaan noin 6000-7000

¹²² Peltonen 2002, 5.

¹²³ Suomen Kansan Ryhtiliikkeen synty ja tavoitteet 1951, Kansalaisryhti ry Dbc:1, HKA.

¹²⁴ Peltonen 2002, 65-66.

urheilijaa.¹²⁵ Vieraiden suuri määrä merkitsi toisaalta sitä, että Suomella oli nyt ennennäkemätön mahdollisuus saada Suomen valtion olemassaololle lisää oikeutusta. Neuvostoliiton osallistuminen olympialaisiin merkitsi etenkin vasemmiston mielissä mahdollisuutta vankistaa idänsuhteita ja unohtaa sodan aikaiset katkeruudet maiden välillä.¹²⁶ Tämän takia oli tärkeää, että suomalaiset osaisivat käyttäytyä hyvin kaikkia kohtaan ja tähän tarvittiin ryhtiliikkeen tapakasvatusta.

Helsingissä vallitsi jonkinasteinen irtolaisongelma, sillä kaupungissa oli olympialaisten alla asuntopula, joka pahimmillaan johti irtolaisuuteen. Naisten irtolaiskontrollin määrittäjänä oli ennen kaikkea prostituutio ja miesten kohdalla irtolaisuuden syinä olivat alkoholi, asunnottomuus ja elatusvelvollisuuden laiminlyönti. Huoltopoliisin tehovalvonnan lisääntyä kasvoi samalla miesten irtolaisongelma. Tehovalvonta oli suunnattu yhä laajemmin epäsosiaalisiin ryhmiin, kuten ammattirikollisiin, viina- ja huumetrokareihin, irtolaisalkoholisteihin sekä homoseksuaaleihin. 1950-luvun Helsingissä rekisteröitiinkin vuosittain 700-800 uutta alkoholistitapausta, joista noin 20 prosenttia lähetettiin alkoholistihuoltolaan.¹²⁷ Olympialaisten alla Helsinki pesi kasvojaan, joten olikin erityisen tärkeää, etteivät kansainväliset vieraat saisi irtolaiset nähtyään väärää kuvaa Suomen tilasta. Tämä selittää osaltaan sen, että huoltopoliisi harjoitti tehovalvontaa olympialaisten alla. Ryhtiliike pyrki lisäksi omalla työllään ennaltaehkäisemään irtolaisten määrää valistamalla suomalaisia siitä, miten kuluttaa alkoholia niin sanotusti oikein.

Tällainen isäntämaan kasvojen pesu ei ole olympialaisten historiassa ainutlaatuista ja edelleen olympialaisten isäntämaat pyrkivät luomaan mahdollisimman positiivisen julkisuuskuvan itsestään. Esimerkiksi Brasiliassa pyrittiin vuonna 2010 puhdistamaan Rio de Janeiron faveloita rikollisuudesta lähestyvien olympialaisten ja jalkapallon maailmanmestaruuskisojen takia. Vuoden 2010 jalkapallon mestaruuskisoja ajatellen tässä onnistuttiin, mutta vuoden 2016 olympialaisia varjostivat sen sijaan lähes päivittäiset ampumatapaukset poliisien ja rikollisjärjestöjen välillä.¹²⁸ Brasilian tavoitteena oli päästä eroon ennen olympialaisia ilmenneestä turvallisuusongelmastaan,

¹²⁵ XV Olympia Helsinki 1952 Majoitustoimi kunnan pöytäkirja 28.10.1949, XV Olympia Helsinki 1952 Majoitustoimisto Ca:1, HKA.

¹²⁶ Urponen 2010, 54-55.

¹²⁷ Pulma 2000, 221-222.

¹²⁸ Bevins, Vincent, 'Armed forces 'pacified' Rio's slums, but as Olympics approached, the gangs came back', *Los Angeles Times*, 31.7.2016.

joka oli kenties eräs näkyvimmistä Rio de Janeiron ongelmista. Tässä kuitenkin epäonnistuttiin ja turvattomuus nousi erääksi Rio de Janeiron olympialaisten suurimmista uutisaiheista.¹²⁹

Ryhtikampanjan tarve on selitettävissä myös siten, että järjestelijät näkivät ryhtikampanjan välttämättömäksi, jotta suomalaisia kisaisäntiä saataisiin viriteltyä olympiatunnelman mukaisesti ja edistettyä olympismin korkeita tavoitteita. Ryhtiliikkeen yhtenä tavoitteena oli ”oikean urheiluhengen” kasvattaminen,¹³⁰ joka on suora viittaus olympismin ideologiaan, joka korosti korkeita moraalisia arvoja, fair playta ja kansojen välistä ystävyyttä. Vaikka olympismiin ei kuulunutkaan suoranaisesti raittiiden arvojen ajaminen, voidaan ryhtiliikkeen toiminta tapakulttuurien edistämiseksi silti nähdä pyrkimyksenä muokata suomalaiskansallinen ilmapiiri valmiiksi vastaanottamaan kansainväliset vieraat ja tällä tavoin pyrkimyksenä edistää olympismin päämääriä.

On hyvä muistaa tässä kohtaa myös Lamartine Da Costan huomautus siitä, että olympismi voi saada kansallisia piirteitä ja Suomessa olympiajärjestelyt saivat ryhtiliikkeen kaltaisen sivujuonteeseen, joka pyrki puuttumaan ongelmaksi kokemaansa piirteeseen Suomessa eli suomalaisten juomatottumuksiin ja käytöskulttuuriin. Alkoholinkulutus on sikäli suomalaiskansallinen asia, että se on aika ajoin edelleen ajankohtainen ja nousee julkiseen keskusteluun muun muassa siten, että viranomaiset pohtivat, mitä tulisi tehdä niin sanotun ”viinarallin” kanssa, joka nähdään nykyään haitallisena ilmiönä Suomessa.¹³¹

Ryhtiliike ei jäänyt kuitenkaan ainutlaatuiseksi ilmiöksi olympialaisten historiassa, sillä jo seuraavissa Melbournen vuoden 1956 olympialaisissa isäntien huoleksi nousi, miten ulkomaiset vieraat suhtautuisivat australialaiseen provinssikaupunkiin. Tämän takia alkoholitarjoilu loppui kuudelta illalla, eikä käytäntöön tehty poikkeuksia edes olympialaisten ajaksi. Varhainen valomerkki kuitenkin innosti australialaisia juomaan alkoholia ennen sulkemisaikaa ja australialaisten järjestäjien pelkona oli, että tämä antaisi epäsuotuisan kuvan maasta. Lisäksi maan majoitustason ei nähty olevan riittävällä tasolla, joten voidaan hyvin sanoa, että australialaisten

¹²⁹ Mm. ”Turvallisuus ei ole olympiakylän ulkopuolella taattu – Suomalaisurheilija ei lomailisi Riossa”, *Aamulehti*, 8.8.2016; ”Rio de Janeiron pormestari varoittaa pahaenteisesti, että olympialaiset voivat olla ”iso epäonnistuminen””, *Talouselämä*, 28.6.2016; ”Turvaton olympiaisäntä – Ryöstöt ja kuolemantapaukset ovat osoittamassa pelot Rion vaaroista todeksi”, *Helsingin Sanomat*, 7.8.2016.

¹³⁰ Suomen Kansan Ryhtiliikkeen synty ja tavoitteet 1951, Kansalaisryhtily Dbc:1, HKA.

¹³¹ Viinarallilla tarkoitetaan sitä, että suomalaiset hakevat suurissa määrin (72 miljoonaa litraa vuonna 2015) alkoholia nykyään viinasta ja muista halvemman alkoholin maista. ”Viinaralli kiihtyy kesällä – moni hakee lomajuomat Tallinnasta”, *Helsingin Sanomat*, 23.6.2016.

pulmat olympialaisten järjestelyjen suhteen vastasivat melko paljon suomalaisten järjestelijöiden ongelmia Helsingin olympialaisten suhteen.¹³²

Mitä ryhtiliike sitten haki tällä tunnuslauseellaan? Ensinnäkin isännöisyys velvoittaa korostaa sitä, että jokaisella on vastuu ja velvoite omasta käyttäytymisestäään olympiakisojen aikana, sillä Suomi tarvitsi ryhtiliikkeen mukaan ”goodwillia” muilta mailta.¹³³ Kisojen onnistuminen olympismin aatteiden mukaisesti nähtiin ensisijaisen tärkeänä, sillä kisojen menestyksellisen läpiviennin katsottiin nostavan kansallista itsetuntoa, joka oli ollut koetuksella etenkin sota-aikana ja sen jälkeen. Jo kisojen saaminen Suomeen nähtiin tunnustuksena urheilukansalle, joka kaipasi vaikeassa ulkopoliittisessa tilanteessa tukea kansainväliseltä yhteisöltä.¹³⁴

3.2. Ryhtiliike ja olympiavalmistelut

Kansalaisten tuen saaminen ryhtitoiminnalle oli ensisijaisen tärkeää, jotta se voisi saada uskottavuutta ja kannatusta omalle toiminnalleen. Suomen Gallup Oy:n vuonna 1949 teettämän kyselyn mukaan 60 prosenttia suomalaisista piti ryhtitoimintaa tarkoituksenmukaisena, sillä etenkin se, ettei ryhtitoiminta pyrkinyt ehdottomaan raittiuteen nähtiin positiivisena asiana. Kyselyyn osallistuneista 30 prosenttia piti ehdottomaan raittiuteen tähtäävää toimintaa tarkoituksenmukaisimpana ja loput 10 prosenttia ei osannut määritellä kantaansa.¹³⁵ Kyselyn mukaan ryhtitoiminnalla oli suomalaisten tuki takanaan ja ryhtitoiminta koettiin tarpeelliseksi.

Toisekseen ryhtiliike tarvitsi taakseen rahallista tukea, jota se saikin erinäisinä lahjoituksina. Merkittävimpinä lahjoittajina ryhtitoiminnalle vuonna 1951 olivat Suomen valtio ja Helsingin kaupunki.¹³⁶ Kumpikin niistä olivat merkittäviä osakkaita Helsingin olympialaisten järjestelyissä ja ryhtiliikkeen tapakasvatuksellinen toiminta oli varmasti yksi yhteen sen kanssa, miten järjestelytoimikunnassa haluttiin ulkomaisia vieraita kohdeltavan.

Lisäksi ryhtiliikkeen toiminta oli yhteensopiva valtion harjoittaman alkoholipolitiikan kanssa. Käytössä oli niin sanottu ostajaintarkkailu, jonka avulla valtio pyrki kontrolloimaan kansalaisten alkoholin kulutusta ja tekemään sen hankkimisen mahdollisimman hankalaksi. Alkossa asioivien tuli hankkia myymälätodistus eli niin sanottu ”viinakortti”, jonka avulla pyrittiin tarkkailemaan,

¹³² Kokkonen 2003, 30.

¹³³ Suomen Kansan Ryhtiliike vuosikertomus 1951, Kansalaisryhti ry Dba:2, HKA.

¹³⁴ Kokkonen 2003, 29.

¹³⁵ Suomen Kansan Ryhtiliikkeen synty ja tavoitteet 1951, Kansalaisryhti ry Dbc:1, HKA.

¹³⁶ Suomen Kansan Ryhtiliike painamaton vuosikertomus 1951, Kansalaisryhti ry Dba:1 -Dba:3, HKA.

ettei asiakas syyllistynyt ”asemaansa ja tulotasoonsa nähden liioitteleviin alkoholihankintoihin”. Jos ostot olivat runsaita, saattoi tarkkailija epäillä asiakkaan välittävän ostoksiaan sellaisille asiakkaille, jotka olivat alaikäisiä tai jo valmiiksi myyntikiellossa. Tällöin tarkkailija saattoi pitää asiakkaalle puhuttelun, mutta mahdollinen myyntikieltopäätös tuli lähettää tavallisissa kirjekuorissa.¹³⁷

Ryhtiliikkeen toiminta ilmeni ennen kaikkea siten, että se järjesti erilaisia tapahtumia ja julkaisi muun muassa Hyvän käytöksen oppaan alkuvuodesta 1952. Oppaalla ryhtiliike pyrki ratkaisemaan ”tavallisen kansanmiehen ja -naisen käyttäytymispulmat”. Ryhtiliike vaikutti radiossa, jossa käytiin keskusteluja tapakulttuurin edistämiseksi ja kuvasi ”Miten olla – kuin eleä” lyhytfilmin, jota kävi ryhtiliikkeen mukaan katsomassa 550 000 suomalaista eri puolilla maata.¹³⁸ Ryhtiliikkeen näkyvyyden kannalta oli tärkeää, että se sai taakseen maan lehdistön, joka julkaisi ryhtiliikkeen lehdistölle toimittamia artikkeleita. Ryhtiliikkeen aloitettua toimintansa virallisesti 30. päivä toukokuuta 1949 kirjoitti tapauksesta yli 70 lehteä. Kirjoituksista moni noteerasi ryhtiliikkeen varsin isolla palstatilalla ja kirjoitti ryhtiliikettä tukevia lausuntoja ”väkijuomatapojen siivollistamisen ja tapojen kohentamisen tarpeellisuudesta”.¹³⁹

Kenties merkittävin ryhtiliikkeen organisoima hanke oli Ystävällisyyden viikko, joka järjestettiin 23.-30.4.1950 ja käsitti koko maan. Sen tavoitteena oli ryhtiliikkeen mukaan ”yleisten käytöstopojen kohentaminen ja väkijuomien väärinkäytön ennen muuta humalajuopottelun tyrehdyttäminen”. Ystävällisyyden viikon aikana ryhtiliike levitti laajasti omaa propagandaansa muun muassa lentolehtisin, julistein, lehtikirjoituksin ja järjestettiinpä radiossakin kahdeksan erillistä ohjelmanumeroa, joiden avulla ryhtiliike pyrki vaikuttamaan ihmisten mielipiteisiin.¹⁴⁰

Jo nimi ystävällisyyden viikko viittaa siihen, että sen aikana ryhtiliike pyrki edistämään ystävällisyyttä sekä kansan sisäisesti, että myöskin ulkomaalaisia kisavieraita ajatellen. Tavoite, joka on selkeästi synteesissä olympismin päämäärien kanssa. Ystävällisyyden viikon aikana järjestettiin muun muassa kilpailuja kohteliaimmista myyjistä Helsingissä, Turussa, Lahdessa Oulussa, Kotkassa, Hämeenlinnassa ja Imatralla. Tämän lisäksi kilpailtiin Helsingissä parhaimmasta

¹³⁷ Kahlos 2006, 186-201.

¹³⁸ Suomen Kansan Ryhtiliikkeen synty ja tavoitteet 1951, Kansalaisryhti ry Dbc:1, HKA.

¹³⁹ Ibid.

¹⁴⁰ Ibid.

liikennelaitoksen rahastajasta.¹⁴¹ Näiden kilpailujen avulla ryhtiliike pyrki harjaannuttamaan asiakaspalvelijoita toimimaan suurten asiakasmäärien kanssa, sillä asiakaspalvelijoiden odotettiin olympialaisten aikaan käyttäytyvän ystävällisesti mahdollisesta kiireestä ja hälinästä huolimatta.

Jos ystävällisyyden viikon teemana oli lähinnä käytöstopojen parantaminen, niin miten ryhtiliike käytännössä puuttui ihmisten juomatapoihin? Yksi merkittävimmistä ryhtiliikkeen järjestämistä tempauksista oli ravintolaviikon järjestäminen 21.-28.1.1951. Sen tärkeimpinä tavoitteina olivat ”yleisten ravintolatapojen kohentaminen ja ravintoloissa tapahtuvan väkijuomien väärinkäytön tyrehdyttäminen”. Ryhtiliike levitti viikon aikana 3900 ravintolaan, ruokalaan ja kahvilaan erilaisin iskulausein varustettuja kartonkisia lipukkeita ja julisteita seinille asetettavaksi. Lisäksi tarjoilijoille jaettiin ohjelehtisiä, joissa kerrottiin miten palvella asiakkaita paremmin etenkin tulevat olympialaiset huomioon ottaen.¹⁴²

Iskulauseet sisälsivät yleensä huomautuksia siitä, ettei humalassa esiintyminen ollut suotavaa käyttäytymistä. Niinpä esimerkiksi juomapullojen päissä saattoi lukea ”Iloisuus pukee jokaista, reuhaaminen ei ole ilonpitoa” tai ”Arvaa oma tilasi, anna arvo toisillekin”. Ravintolaviikon avulla ryhtiliike pyrki siis toisaalta valmistelemaan ravintoloita tuleviin turistivirtoihin ja toisaalta muistuttamaan suomalaisia siitä, että ulkomaalaisten vieraiden edessä tulisi osata käyttäytyä sopivalla tavalla, sillä selvää oli, että alkoholin säännösteltyä tarjoilua tulisi helpottaa ulkomaalaisten ollessa maassa, halusihan Alkoholiliike toisaalta hyötyä myös rahallisesti tulevista turistivirroista.¹⁴³

”Oikea urheiluhenki” ryhtiliikkeen mukaan

Tutkielmani kannalta kenties tärkein kysymys ryhtiliikkeen toiminnassa ennen olympialaisia on se, miten ryhtiliike pyrki valistamaan suomalaisia käyttäytymään ”oikean urheiluhengen” mukaisesti? Ryhtiliike painotti sitä, että urheiluseurat ja niiden vaikutuspiirissä olevat henkilöt tulisi saada kiinnittämään huomiota ”hyvän urheiluhengen merkitykseen”. Tämä toteutettiin järjestämällä neuvottelutilaisuuksia ja kursseja, joiden teemana oli oikea urheiluhenki ja reilu peli. Lisäksi

¹⁴¹ Suomen Kansan Ryhtiliikkeen synty ja tavoitteet 1951, Kansalaisryhti ry Dbc:1, HKA.

¹⁴² Ibid.

¹⁴³ Peltonen 2002, 83-90.

ryhtipropagandaa levitettiin muun muassa urheilukilpailujen pääsylippujen avulla ja kiinnittämällä julisteita urheilukenttien seinille.¹⁴⁴

Yksi tärkeimmistä keinoista levittää ”oikeaa urheiluhenkä” oli kasvattaa urheilukuuluttajia ryhtiliikkeen mukaisesti. Tätä varten ryhtiliike julkaisi Urheilukuuluttajan oppaan, johon ryhtiliike kokosi oman näkemyksensä siitä, minkälainen urheilukuuluttajan roolin tulisi olla. Luonnollisesti kuuluttajan rooliin kuului ryhtipropagandan levittäminen.¹⁴⁵

Kuuluttajan tuli olla asiallinen ja asiansa tunteva, sillä kuuluttajan vastuulla oli informoida yleisöä kilpailun lopputuloksesta. Tämän takia oli tärkeää, että kuuluttaja valmistautui huolella työhönsä ennen kilpailua ja omasi tarvittavat pohjatiedot. ”Rohkaisuryypyn” ottaminen ei kuitenkaan saanut kuulua valmistautumiseen, sillä tällöin kuuluttaja saattaisi itsensä lisäksi myös toimeksiantajansa häpeään.¹⁴⁶ Kuuluttajan tuli pystyä ”hallitsemaan yleisöään” ja muistuttaa hienovaraisesti esimerkiksi hyvistä käytöstavoista. Esimerkiksi Messuhallissa, jossa tupakointi olisi kiellettyä, tulisi kuuluttajan hienovaraisesti muistuttaa kuulijoita siitä, että ”entiseen tapaan pidämme täällä taaskin ilman raittiina pidättäytymällä tupakanpoltosta”.¹⁴⁷

Käytöstapojen lisäksi kuuluttajan vastuulla oli muistuttaa ihmisiä hyvästä urheiluhengestä. Mikäli yleisöstä kuuluisi nurinaa tai protestointia ulkomaalaista urheilijaa kohtaan, tulisi kuuluttajan hienovaraisesti muistuttaa kyseessä olevan ulkomaalainen vieras, jota kohtaan ei olisi soveliasta osoittaa mieltä. Mikäli yleisö ilkkuisi jonkin urheilijan huonon suorituksen kustannuksella, tulisi kuuluttajan huomauttaa yleisöä siitä, että urheilemalla tämä sama nuorukainen saattaisi myöhemmin parantaa omaa suoritustaan. Yleisön käyttäytyminen nähtiin usein ennalta-arvaamattomana, mutta sopivin sanoin, voisi kuuluttaja saada sekä paljon hyvää että joskus jopa suoranaisia ihmeitä aikaan.¹⁴⁸ Ryhtiliikkeen ohjeet siitä, että ei olisi oikein ilkkua hävinneen urheilijan kustannuksella on kirjattu myös olympiasääntöihin, sillä niiden mukaan tulisi sen sijaan

¹⁴⁴ Suomen Kansan Ryhtiliikkeen synty ja tavoitteet 1951, Kansalaisryhti ry Dbc:1, HKA.

¹⁴⁵ Ibid.

¹⁴⁶ Urheilukuuluttajan opas 8.2.1952, Kansalaisryhti ry Dbc:1, HKA.

¹⁴⁷ Ibid.

¹⁴⁸ Ibid.

osoittaa suosiota voittajalle, mutta yhtä oikein olisi kannustaa hävinnyttä osapuolta ja tällä tavoin osoittaa oikeaa urheilumieltä.¹⁴⁹

Miten ryhtiliike sitten ymmärsi ”reilun urheiluhengen”? Urheiluottelun tuli olla puhdasta ja rehtiä, mutta urheilu nähtiin kuitenkin ”kilpaleikkinä, missä paras selviytyy voittajaksi”. Voittajalle oli sallittua osoittaa suosiota, mutta samalla oli väärin väheksyä sellaisen urheilijan suoritusta, joka oli yrittänyt parhaansa saavuttaakseen mahdollisimman hyvän tuloksen. Olympismin mukaisesti pääasiassa ei siis ollut voittaminen, vaan rehti kamppailu. Lisäksi ryhtiliike pyrki korostamaan sitä, että terveeseen urheiluun kuuluivat myös terveet elämäntavat. Oikean urheilijan tavoitteena olisi siis terve sielu terveessä ruumiissa.¹⁵⁰

Ryhtiliikkeen käsitys ”oikeasta urheiluhengestä” on selkeästi omaksuttu olympismin periaatteista, sillä urheilemalla olisi yksilöiden mahdollista huolehtia sekä omasta fyysisestä, että henkisestä kunnostaan. Olympismin mukainen ruumiin ja mielen kasvatus ei suinkaan ollut de Coubertinin keksimää, vaan ruumiinharjoitusten luonnetta kasvattava vaikutus oli yleisesti tiedossa jo 1800-luvulle tultaessa. Suomessakin liikunnan vaikutus terveyttä edistävänä ja luonnetta kasvattavana tunnettiin hyvin jo 1700-luvulla.¹⁵¹ Ryhtiliike on kuitenkin selkeästi omaksunut omat käsityksensä ”oikeasta urheiluhengestä” olympialiikkeeltä, sillä se siteerasi Urheilukuuluttajan oppaansa lopussa paroni de Coubertinin käsityksiä siitä, mitä reilu peli on.¹⁵²

Hyvän käytöksen oppaassaan ryhtiliike korosti rehdin urheiluhengen merkitystä. Sen neuvot sopivat hyvin yhteen olympismin päämäärien kanssa, sillä oppaassa ihmisiä muistutettiin siitä, että ”penkkiurheilukin vaatii kulttuuria”. Hyvä suoritus ansaitsisi aina tunnustuksen, vaikka henkilöä kaivelisikin se, että voittaja oli vierasmaalainen tai -paikkakuntalainen. Voiton hetkellä voittaja osaisi käyttäytyä hillityn hyvällä tavalla, sillä kerskuvaa voittajaa halveksuttaisiin vielä enemmän kuin häviäjää. Reilu urheiluhenki antaisi Suomelle oppaan mukaan enemmän leimaa kuin yksittäisten suomalaisten urheilijoiden hyvät suoritukset.¹⁵³

¹⁴⁹ Olympic Charter – The IOC and the Modern Olympic Games 1950 s. 1, Olympic Charter, KOK:n arkistot Lausanne. Asiakirjat löytyvät digitoituina osoitteesta [<https://www.olympic.org/olympic-studies-centre/collections/official-publications/olympic-charters>].

¹⁵⁰ Olympic Charter – The IOC and the Modern Olympic Games 1950 s. 1, Olympic Charter, KOK:n arkistot Lausanne. Asiakirjat löytyvät digitoituina osoitteesta [<https://www.olympic.org/olympic-studies-centre/collections/official-publications/olympic-charters>].

¹⁵¹ Meinander 1992, 81-83.

¹⁵² Urheilukuuluttajan opas 8.2.1952, Kansalaisryhti ry Dbc:1, HKA.

¹⁵³ Hyvän käytöksen opas 1954 (toinen painos), 93-95.

3.3. Ihanteellinen olympiaisäntä ja -emäntä

Kisajärjestelyjen aikana ryhtiliike julkaisi omat ihanteensa Hyvän käytöksen oppaan muodossa alkuvuodesta 1952. Oppaassa on huomattavissa selkeitä eroja sen suhteen, mitä miehiltä ja mitä naisilta odotettiin. Miehistä ryhtiliike kiinnitti huomiota lähinnä alkoholin kulutukseen, sillä alkoholin haittavaikutusten nähtiin suuremmissa osin olevan miesten ongelma. Naisten kasvatustapahtui lähinnä tapakasvatuksen kautta, vaikka toki humalassa esiintyminen tuomittiin kummankin sukupuolen kohdalla.¹⁵⁴

Avioliitto oli ajanmukainen ihanne ja olympialaisia ajatellen ruvettiin naisia valistamaan irtosuhteiden vaaroista. Maahan tulisi lukuisia määrä ulkomaisia vieraita, jotka saattaisivat vietellä suomalaiset naiset irtosuhteisiin. Tämä johtaisi aborttien, aviottomien lasten ja sukupuolitautien lisääntymiseen, joiden ei nähty olevan yhteiskunnan kannalta toivottavia.¹⁵⁵ Pelkona oli, että Suomeen tulisi muiden etnisten ryhmien edustajia, joiden kanssa irtosuhteet olivat erityisen epätoivottuja, sillä Keski- ja Etelä-Euroopan maissa oli yhteiskunnallisia ongelmia, joiden uskottiin olevan ”rotusekoitusten” aikaansaamaa. Suomessa ei vielä 1950-luvun alussa katsottu olevan tällaista ongelmaa, sillä Suomi oli säilynyt ”rotupuhtaana” kansana.¹⁵⁶

Sikäli tällainen ”huoli” ei ollut aiheeton, sillä kisojen eräs nyrkkeilytähdistä, tuolloin vasta 17-vuotias afroamerikkalainen, Floyd Patterson muistelee, että suomalaiset ihailivat suuresti amerikkalaisia urheilijoita. Etenkin amerikkalaisten urheilijoiden siisti pukeutuminen teki vaikutuksen suomalaisiin, joilla ei vielä ollut mahdollisuutta pukeutua samalla tavoin kuin varakkaiden amerikkalaisten. Osaan naisista amerikkalaiset olivat tehneet niin suuren vaikutuksen, että seuraukset nähtiin vasta yhdeksän kuukauden päästä olympialapsina.¹⁵⁷

Hyvän käytöksen opas ohjeisti naisia seuraavasti:

Nuori nainen. Älä käyttäydy niin, että tuntematon mies saattaa luulla sinun haluavan herättää hänen huomiotaan. Älä salli tuntemattoman liittyä seuraasi. Älä kuiskuttele tai tirsku seurassa. Kiitä sinulle osoitetusta huomaavaisuudesta, mutta älä luo murhaavia katseita henkilöön, joka ei pidä tarpeellisena osoittaa sinulle kohteliaisuutta. Auta vanhoja ja invalideja. Älä erehdy luulemaan, että vain miehiltä voidaan odottaa kohteliaisuutta.¹⁵⁸

¹⁵⁴ Peltonen 2002, 101-108.

¹⁵⁵ Urponen 2010, 84-91.

¹⁵⁶ Urponen 2010, 112-113.

¹⁵⁷ Levy 2008, 23.

¹⁵⁸ Hyvän käytöksen opas 1954, 14.

Olympismin kannalta kansojen välisen ystävyyden tuli suomalaisten mukaan ulottua ainoastaan muodollisiin ystävyysuhteisiin. Naisten ystävällisyys ei siis saanut ulottua rakkaussuhteisiin, sillä niiden nähtiin jäävän ulkomaalaisten kanssa irtosuhteisiin, joiden ei koettu ajan mukaisesti olevan toivottuja. Samalla naisilta vaadittiin korkeaa moraalista suhtautumista ulkomaisiin ja etenkin eri etnisiä ryhmiä edustaviin miehiin.

Suomessa oli jo pitkään ollut vallalla niin sanottu unelma yhden kulttuurin Suomesta, jossa Suomi oli pyritty ”suomalaistamaan”. Jo kansallisvaltion rakentamisvaiheessa nähtiin kielellinen ja etninen monimuotoisuus problemaattiseksi ja tämän takia syntyi erilaisia pyrkimyksiä vähentää tätä yhteiskunnan heterogeenisuutta.¹⁵⁹ Olympialaisten aikaa jatkettiin yksinkertaisesti maassa vallinnutta perinnettä katsoa pahalla suomalaisten ja ulkomaalaisten välisiä suhteita, sillä suomalainen nationalismi lähti yhden ja yhtenäisen kansan ajatuksesta.¹⁶⁰

Miesten kohdalla tapakasvatuksessa haettiin ihanteita englantilaiselta gentlemannilta, jonka nähtiin olevan ihanteena kautta maailman. Omassa käyttäytymisessä tuli ensi sijassa ottaa muut huomioon ja tämän nähtiin tekevän lopulta myös oman elämän helpommaksi. Perusohjeena hyvään käytökseen Hyvän käytöksen opas antoi raamatullisen ohjeen tehdä muille sitä, mitä toivoisi itselleen tehtävän. Käyttäytymisen tuli olla siis hyvin tahdikasta, hienotunteista ja ritarillista.¹⁶¹

Ryhtiviikon tunnuslause ”oikea mies ei ota humalaa, oikea nainen ei siedä humalaisen seuraa” kuvaa hyvin sitä, miten sukupuolten roolit nähtiin erilaisina. Miehen tuli käyttäytyä kunnolla ja naisen kontrolloida miehen käytöstä. Ryhtikampanjan asettama gentlemanni-ihanne ei kuitenkaan sopinut Matti Peltosen mukaan tavallisen suomalaisen ihmisen ihanteeseen, sillä gentlemanni ihanne koettiin hyvin yläluokkaiseksi. Hän huomauttaa myös, että kansanomainen ihanne 1950-luvulla muistutti paljon näytelmäelokuvien kuvaa, jossa kansanomainen rehti ja luotettava mies kohoo elokuvan lopussa ylemmäs yhteiskunnan hierarkiassa. Peruspiirteiltään kansanomaisen sankarin erääksi perustyyppiä voidaan nostaa Tuntemattoman sotilaan vänrikki Koskela.¹⁶²

Englantilainen gentlemanni ihanne sopii hyvin olympismin päämääriin, jotka korostavat reilua peliä, ritarillisuutta ja herrasmiesmäistä käyttäytymistä kaikissa tilanteissa. Toisaalta myös

¹⁵⁹ Tervonen 2014, 142-143.

¹⁶⁰ Liikanen 2005, 244.

¹⁶¹ Hyvän käytöksen opas 1954, 11-13.

¹⁶² Peltonen 2002, 114-120.

tällainen kansanomainen ihanne voidaan mieltää olympismin ihanteiden mukaiseksi, sillä kohoaminen yhteiskunnassa tai suorituksen parantaminen urheilukentällä on olympia-aatteen mukaista. Lisäksi kansanomaisen sankarin osoittamat rehdit ja luotettavat luonteenpiirteet ovat olympialaisten kannalta hyvä ihanne, sillä reilu peli vaatii rehtyyttä etenkin sääntöjen noudattamisen suhteen.

4. Helsingin olympialaiset ja kansojen välinen ystävyys

Olympialaisten kenties tärkeimpänä sanomana on rauha ja tämän takia on tärkeää, että etenkin isäntämaa pyrkii edistämään tätä ylevää tavoitetta. Helsingin kisojen kannalta aika ei ollut sikäli otollisin, koska maailma oli murroksessa toisen maailmansodan jäljiltä. Itäinen Eurooppa oli jäänyt Neuvostoliiton vaikutusvallan alle ja Saksa oli jaettu miehitysvyöhykkeisiin sodan voittajien Yhdysvaltojen, Ison-Britannian, Ranskan ja Neuvostoliiton kesken.¹⁶³ Aasiassa Neuvostoliitto oli saanut rinnalleen vuonna 1949 toisen kommunistisen valtion Kiinan kansantasavallan, jonka olemassaoloa läntinen maailma ei ollut valmis myöntämään, sillä maan entinen hallinto oli paennut Taiwaniin ja piti näin ollen hallussaan Kiinan YK-edustusta.¹⁶⁴

Toisen maailmansodan jälkeen olympialaiset ja rauhanomainen olympismi olivat jälleen maailmalla suosiossa, vaikka sotaa edeltäneistä vuoden 1936 Berliinin olympialaisista oli muodostunut kansallissosialistisen propagandan esittelytilaisuus. Monet poliitikot pitivät olympismia silti validina ideologiana, jonka avulla oli mahdollista edistää sodanjälkeisten kansakuntien välistä rauhaa, jota maailma nyt niin kipeästi tarvitsi. Lontoo valittiin isännäksi vuoden 1948 kisoille, sillä Ison-Britannian nähtiin olevan kykenevä järjestämään ensimmäiset sodan jälkeiset olympialaiset.¹⁶⁵ Lontoon kisoista ei muodostunut maailmaa yhdistävät olympialaiset, sillä sodan hävinneitä Saksaa ja Japania ei kutsuttu mukaan kilpailemaan muiden maiden kanssa.¹⁶⁶ Voittajavaltiot eivät olleet valmiita kilpailemaan yhdessä häviäjien kanssa vielä vuonna 1948, vaikka olympia-aatteen keskiössä on kansainvälisen rauhan ja yhteisymmärryksen edistäminen, jota häviäjien kutsuminen olympialaisiin olisi voinut edistää.¹⁶⁷

¹⁶³ Chatziefstathiou & Henry 2012, 47.

¹⁶⁴ Visuri 2006, 105.

¹⁶⁵ Bolz, Daphné, 'Welcoming the World's Best Athletes: An Olympic Challenge for Post-war Britain', *The International Journal of the History of Sport* 27:6 (2010), 1006.

¹⁶⁶ Hill 1992, 37.

¹⁶⁷ De Coubertinin mukaan olympialaisista tulisi tulla ennen kaikkea väline kulttuurien rauhanomaiselle kohtaamiselle, jossa globaalia erilaisten kulttuurien välistä tuntemusta ja kansojen välistä yhteisymmärrystä olisi mahdollista edistää.

Vasta Helsingin kisoista oli muodostumassa olympialaiset, joissa suurin osa maailmaa oli läsnä, vaikka voidaan aina huomauttaa siitä, että kaikki maailman kansakunnat eivät kuitenkaan olleet mukana. Epäilemättä KOK:n halu saada Neuvostoliitto osaksi olympialiikettä oli eräs motiivi myöntää kisat Suomelle, sillä maan asema kansainvälisesti oli lähempänä itää, ja olivathan maassa edelleen vuonna 1947 neuvostoliittolaisten johtama liittoutuneiden valvontakomissio ja Porkkalassa puna-armeijan sotilastukikohta.¹⁶⁸ Lisäksi Suomi sai vuonna 1948 allekirjoitettavakseen YYA-sopimuksen, joka läntisen maailman silmissä vei Suomea lähemmäs Neuvostoliittoa. Olympialaiset toimivat siis oivana keinona suomalaisille pyrkiä luomaan kuvaa puolueettomasta maasta, joka ei kuulunut kiinteästi kumpaankaan etupiiriin.

Kansainvälisen Olympiakomitean ja olympismin kannalta oli erityisen tärkeää saada Neuvostoliitto mukaan olympialiikkeeseen, sillä Neuvostoliitto edusti toisen maailmansodan jälkeen maailman toista johtavaa suurvaltaa. Lisäksi maa kontrolloi pitkälti itäistä Eurooppaa, joten sen mukaan saaminen oli avainasemassa myös muiden kommunististen valtioiden osallistumisen kannalta. Taatakseen suurvalta-asemansa maailmalla Neuvostoliitto alkoi esiintyä entistä voimakkaammin kansainvälisellä areenalla, joten olympialaisiin osallistuminen olisi keino päästä osalliseksi vaikuttamaan kansainvälisellä urheilun kentällä.¹⁶⁹

Henkinen ilmapiiri oli muuttumassa maailmalla yhä kaksinapaisemmaksi rautaesiripun laskeuduttua itäisen Euroopan ylle. Maailma oli jakautunut kahteen kilpailevaan yhteiskuntamalliin, jotka kilpailivat yhteiskunnan eri osa-alueilla, kuten urheilullisesti, kulttuurisesti ja tieteen keinoin. Neuvostoliitto pyrki vaikuttamaan ihmisten mieliin kulttuuripropagandan keinoin ja Yhdysvaltojen aseena toimi maan viihdeteollisuus, joka suolsi maailmalle kuvaa kiiltokuvamaisesta amerikkalaisuudesta.¹⁷⁰

Yhdysvalloissa ihanteena nähtiin ”amerikkalainen elämäntapa”, jonka keskiössä oli yksilön vapaus ja moniarvoinen yhteiskunta. Saavutettu sosiaalinen nousu oli keskiössä ”amerikkalaisessa unelmassa”, joka sivuutti sosiaaliset ongelmat, joita vähäosaiset kohtasivat. Vapaus (freedom),

De Coubertinin mukaan nimenomaan globaali yhteisymmärrys oli avainasemassa maailman rauhan saavuttamiseksi. Spaij, Ramón, 'Olympic rings of peace? The Olympic movement, peacemaking and intercultural understanding', *Sport in Society* 15:6 (2012), 763.

¹⁶⁸ Kokkonen 2007, 141.

¹⁶⁹ Torres 2005, 60.

¹⁷⁰ Rislakki 2010, 169.

jonka amerikkalaiset kokivat puolustamisen arvoiseksi, oli keskiössä kaikilla elämänalueilla, kuten taloudessa, uskonnossa ja yksilöiden tasolla.¹⁷¹

Kommunistinen järjestelmä, joka oli vallalla itäisessä Euroopassa ja etenkin Neuvostoliitossa koettiin amerikkalaisesta näkökulmasta katsoen eräänlaiseksi toiseudeksi ja kilpailevaksi yhteiskuntamalliksi. Vapauden käsite oli erilainen kommunistisissa maissa, joissa kollektiivinen yhteishyvä oli kansalaisten kannalta tavoittelemisen arvoinen. Neuvostoliitossa taloudellinen hyöty ohjattiin asevarusteluun kulutushyödykkeiden sijaan, sillä valtion kunnian ylläpitämisen tuli olla koko yhteiskunnan tehtävä. Urheilussa neuvostokansalaiset ohjattiin varsin nuorella iällä jo kohti omaa lahjakkuuttaan vastaaviin lajeihin ja valmennettiin siellä huipulle, sillä urheilu tarjosi Neuvostoliitolle tien esitellä oman yhteiskuntamallinsa saavutuksia muulle maailmalle.¹⁷² Helsingissä pidettiin ensimmäiset olympialaiset, joissa nämä kaksi kilpailevaa yhteiskuntamallia pääsivät mitteleämään paremmuudestaan olympia-areenalla. Olympiaihanteiden kannalta oli tärkeää muistuttaa osanottajia siitä, mistä olympialaisissa oli kyse. Urheilu tarjoaisi keinon rauhanomaiseen kilpailuun, jossa etupiirien ristiriidat tulisi jättää sivummalle.

Kylmän sodan kehitystä kuvaa se, että Yhdysvalloissa nousi sodan jälkeen Trumanin opiksi nimetty doktriini, jonka perustana oli kommunismin vastustaminen maailmalla. Yhdysvallat ei enää pyrkinyt eristäytymään muusta maailmasta, vaan toimi nyt aktiivisesti kommunismin torjumiseksi. Yhdysvallat oli omaksumassa globaalin suurvallan asemaa ja eräänä merkittävimmistä toimistaan se alkoi jakaa läntisen Euroopan maille niin sanottua Marshall-apua vuonna 1947. Avun tavoitteena oli pelastaa Eurooppa kapitalismille ja demokratioille ja lisätä samalla Yhdysvaltojen vaikutusvaltaa alueella.¹⁷³

Olympialaiset olivat politisoitumassa ja kansainvälinen politiikka oli tulossa yhä kiinteämmin osaksi niitä. Helsingin kisoissa nähtiin viitteitä tästä, sillä etenkin Kiinan ja Saksan osallistuminen olivat esillä ennen kisoja.¹⁷⁴ Olympialaisten politisoituminen on sikäli ristiriidassa olympismin kanssa, sillä de Coubertin halusi olympialaisista muodostuvan poliittisista siteistä vapaat kilpailut. Etenkin KOK:n päätösten tulisi heijastella valistuneisuutta sen sijaan, että poliittiset toimijat sekaantuisivat

¹⁷¹ Crawford 2008, 5-6.

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ Rislakki 2010, 89-91.

¹⁷⁴ Hill, Christopher R., 'The Cold War and the Olympic Movement', *History Today* 01/1999, 20-21.

tai ajaisivat omia etujaan KOK:ssa.¹⁷⁵ Tämä luku käsittelee sitä, miten Kiinan ja Saksan tapaukset ratkaistiin ja yleisemmin sitä, miten kisavieraat majoitettiin ja miten suomalaiset suhtautuivat kansainvälisiin vieraisiinsa ja heidän mukanaan tuomaan kansainvälisyyteen maassa.

4.1. Ketkä ovat soveltuvia olympialaisiin?

De Coubertinin mukaan rauha kansojen välillä voitaisiin saavuttaa urheilun avulla, sillä urheilu opettaisi maailman nuorisoa kunnioittamaan toisiaan. Tämä tapahtuisi de Coubertinin mukaan siten, että urheilu tarjoaisi kentän, jossa ihmiset voisivat tavata toisiaan yhteisen urheilun merkeissä. Kun ihminen tuntee ulkomaalaisia ihmisiä, on hänen vaikeampi ajatella pahaa näistä tai ajatella joskus satuttavansa näitä. Olympialaisista tulisi muodostua paikka, jossa maailman eri kolkista saapuneilla ihmisillä olisi mahdollisuus tavata toisensa ja ystävystyä. Tällainen sosiaalinen kanssakäynti edistäisi kulttuurien tuntemusta ja niiden välistä ymmärrystä. Toteutuakseen tämä vaatisi toisen olympismin arvon eli ihmisten ja kulttuurien välisen kunnioituksen läsnäoloa kilpaluissa.¹⁷⁶

Olympialaisissa oli tärkeää, että kaikki merkittävät maailman valtiot ovat läsnä, jotta olympismin vaikutukset ulottuisivat mahdollisimman monen maan kansalaiseen. Kansainvälinen politiikka on varsin usein tullut sotkemaan kisojen läpivientiä ja vaikuttanut siihen, minkä maiden edustajat ovat läsnä olympialaisissa. Helsingin kisat eivät olleet poikkeus tästä, sillä poliittinen tilanne maailmalla vaikutti myös Helsingin kisoihin.

Toinen maailmansota ja siitä seurannut etupiirijako, josta voittajavaltiot sopivat Jaltan konferenssissa, vaikutti edelleen vuoden 1952 olympialaisissa. Vuonna 1951 KOK:n Wienin kokouksessa asialistalla olivat seuraavat ajankohtaiset kysymykset: miten olympialiikkeen tulisi suhtautua kahtiajakautuneen Saksan osallistumiseen yhtenä joukkueena, Taiwanin (Formosan) ja Kiinan kansantasavallan tilanteeseen sekä Israelin¹⁷⁷ ja arabimaiden kysymykseen? Lisäksi sotaa käyvän Korean osallistuminen olympialaisiin oli myös esillä.¹⁷⁸

¹⁷⁵ Taylor 1986, 216.

¹⁷⁶ Martínková, Irena, 'Pierre de Coubertin's vision of the role of sport in peaceful internationalism', *Sport in Society* 15:6 (2012), 793-794.

¹⁷⁷ Israelin kohdalla oli kyse lähinnä siitä, että maa oli suljettu vuoden 1948 olympialaisista siinä pelossa, että jos maa saisi osallistua arabimaat vetäytyisivät pois olympialaisista. Maa osallistui historiansa ensimmäisen kerran juuri vuoden 1952 olympialaisiin Helsingissä. Wickström 2002, 61.

¹⁷⁸ Wickström 2002, 59-61.

Saksan kysymys

Saksa oli jaettu vuonna 1945 miehitysvyöhykkeisiin sodan voittajien kesken. Vuonna 1949 läntisestä osasta muodostettiin liittotasavalta (BDR) ja itäisestä puolesta syntyi demokraattinen tasavalta (DDR). Kaksi vuotta Saksan jakaantumisen jälkeen KOK hyväksyi Saksan liittotasavallassa perustetun olympiakomitean edustavan koko maata. Tämä ärsytti itäsaksalaisia, jotka olisivat halunneet tasaveroisen edustuksen yhteiseen Saksan olympiakomiteaan, mutta tähän liittotasavalta ei suostunut.¹⁷⁹ Osa Kansainvälisen Olympiakomitean jäsenistä oli sitä mieltä Saksan kysymyksessä, että jo olympialaisten perustamiskirjassa (Olympic Charter) on maininta siitä, että olympialiikkeen tulisi edistää maailman nuorison yhdistymistä. KOK:n velvollisuus oli auttaa Saksaa yhdistymään yhdeksi valtioksi ja erillisten Itä- ja Länsi-Saksan hyväksyminen osaksi olympialaisia olisi täten mahdotonta.¹⁸⁰

Saksan kysymys näytti ratkeavan keväällä 1951, kun Itä- ja Länsi-Saksa vaikuttivat olevan lähdössä yhteisellä Saksan joukkueella Oslon talvi- ja Helsingin kesäolympialaisiin. Sovinto oli kuitenkin lyhytikäinen, sillä jo syksyllä 1951 Itä- ja Länsi-Saksan välit kiristyivät. Järjestelytoimikunnan puheenjohtaja ja Kansainvälisen Olympiakomitean suomalainen jäsen Erik von Frenckell toimi aktiivisesti sen puolesta, että Saksan kysymys saataisiin ratkottua ennen Helsingin kisoja. Tämä ärsytti KOK:n puheenjohtaja J. Sigrid Edströmiä, joka vaati syyskuussa 1951, ettei von Frenckell enää neuvottelisi suoraan itäsaksalaisten kanssa, sillä KOK ei saisi taipua kommunistien uhkaan, olipa kyseessä sitten suuri tai pieni maa. Von Frenckelliä asiassa motivoi mahdollinen koko Itä-Euroopan olympiaboikotti, joka osuisi ikävästä juuri Suomelle niin tärkeisiin ja ainutlaatuisiin olympialaisiin.¹⁸¹

Kansainvälinen Olympiakomitea oli siis valinnut puolensa kahtiajakautuneessa maailmassa. Tätä kuvaa sen puheenjohtaja Edströmin lausahdus, ettei KOK neuvottelisi kommunistien kanssa. On hyvin ristiriitaista, että universaalien ja syrjinnästä vapaiden kisojen järjestämiseen pyrkivä järjestö tekee näinkin rajuja lausuntoja, jotka olisivat voineet pahimmillaan johtaa sosialististen maiden olympiaboikottiin. Lausunnon tarkoitus oli se, ettei olympiaosallistumisesta tai osallistumatta jättämisestä tehtäisi asetta olympialiikettä vastaan. Tämä johtaisi olympialaisten entistä syvempään politisoitumiseen ja olisi myös kisojen luonteen vastaista.

¹⁷⁹ Wickström 2002, 61-62; Kokkonen 2007, 158-159.

¹⁸⁰ Hill 1992, 38.

¹⁸¹ Kokkonen 2007, 159.

Von Frenckell työskenteli edelleen toukokuussa 1952 ahkerasti sen puolesta, että Helsingissä nähtäisiin yhdistynyt Saksan joukkue. Von Frenckellillä oli esittää itäsaksalaisille vaihtoehtoinen ratkaisumalli, jonka avulla maan urheilijoiden olisi mahdollista osallistua Helsingin olympialaisiin. Ensisijaisesti DDR:n urheilijat voisivat matkustaa Helsinkiin odottamaan KOK:n päätöstä maan olympiakomitean asemasta ja mikäli tunnustus jäisi saamatta, niin itäsaksalaiset saisivat osallistua Itä- ja Länsi-Saksan yhteiseen joukkueeseen, joka marssisi avajaisissa yhdessä, mutta asuisi erillään ja käyttäisi omia edustusasujaan.¹⁸² Eittämättä itäsaksalaisten matka Helsinkiin olisi tulkittu KOK:n suunnalla keinoksi painostaa sitä hyväksymään DDR:n olympiakomitea osaksi Kansainvälistä Olympiakomiteaa. DDR:n urheilijoiden oleskelu Helsingissä olisi samalla pakottanut KOK:n ratkaisemaan itäsaksalaisia koskevan kiistan.

DDR:n edustajat eivät kuitenkaan olleet valmiita tekemään matkaa Helsinkiin, vaan halusivat saada ennakkoon jo vakuudet maan olympiakomitean tunnustamisesta. KOK kuitenkin totesi, että tämä olisi mahdotonta ja pelkona oli nyt se, että myös Neuvostoliitto jättäytyisi pois olympialaisista osoittaakseen solidaarisuutta itäsaksalaisille. Näin ei kuitenkaan käynyt, vaan Neuvostoliitto nähtiin osana olympialaisia Helsingissä.¹⁸³

Kuka edustaa Kiinaa olympialaisissa?

Neuvostoliitto oli toisen maailmansodan päätteeksi vallannut Japanin miehittämät alueet Mantšuriassa. Vetäytyessään Mantšuriasta vuonna 1946 neuvostoliittolaiset veivät sotasaaliina mukanaan japanilaisten rakentamat teollisuuslaitokset. Muuttuneessa tilanteessa sekä Kiinan hallituksen joukot että kommunistisissit työntyivät alueella ja ajautuivat taisteluihin keskenään. Kommunistien onnistui päästä niskan päälle ja Mao Tse-tung julisti Kiinan kansantasavallan syntyneeksi 1.10.1949. Entisen hallituksen joukoilla ei ollut muuta vaihtoehtoa kuin paeta Taiwanille.¹⁸⁴

Kommunistisen Kiinan mielestä Taiwan oli ainoastaan kapinoiva provinssi, jolla ei tulisi olla osaa eikä arpaa maan olympiaedustuksessa. Kiina oli vasta 1950-luvun alussa vakiinnuttamassa kommunistista hallintoa maahan. Lisäksi kiinalaiset tukivat Pohjois-Koreaa Korean sodassa, joten olympialaiset eivät olleet ensimmäisenä asialistalla Kiinassa. Olympialaisten suhteen kiinalaiset aktivoituivat vasta kun neuvostoliittolaiset huomauttivat vuoden 1952 olevan olympiavuosi. Sekä

¹⁸² Kokkonen 2007, 159-160.

¹⁸³ Wickström 2002, 62; Kokkonen 2007, 160-161.

¹⁸⁴ Visuri 2006, 105; Wickström 2002, 62.

Taiwan että Kiinan kansantasavalta eivät kumpikaan suostuneet tunnustamaan toistensa olemassaoloa, sillä molemmat katsoivat edustavansa yksin Kiinaa. Tämä loi ongelman Kiinan olympiaosallistumisen suhteen.¹⁸⁵

Tästä ilmiöstä puhutaan yleisesti yhden Kiinan politiikkana, joka on edelleen läsnä Taiwanin ja Kiinan kysymyksessä. Kiinan perspektiivistä Taiwan on ainoastaan kapinoiva provinssi, joka tullaan liittämään manner-Kiinaan. Taiwanilla ei ole laajaa kansainvälistä tunnustusta ja sen on perinteisesti täytynyt mukailla Kiinan politiikkaa säilyttääkseen rauhallisen ja vakaan suhteen Kiinaan.¹⁸⁶ KOK tunnusti Kiinan Taipeiin (Taiwan) olympiakomitean vuonna 1960 ja tästä lähtien Kiinan Taipei on saanut osallistua olympialaisiin omalla itsenäisellä joukkueellaan.¹⁸⁷

Vuonna 1952 Kiinan, kuten Itä-Saksan olympiaedustuksen ongelmaksi nousivat KOK:n säännöt, joiden mukaan olympialaisiin voivat osallistua ainoastaan ne valtiot, joiden olympiakomiteoilla on KOK:n tunnustus.¹⁸⁸ KOK oli tunnustanut Kiinan Taiwanin paenneen olympiakomitean viralliseksi olympiaedustajaksi, vaikka kommunistinen puolue piti suurinta osaa Kiinasta ja sen väestöstä hallussaan. Tämä aiheutti KOK:lle ongelman ottaen huomioon, että kommunistisessa Kiinassa oli noin 400 miljoonaa asukasta ja pieni Taiwan piti koko Kiinan olympiaedustusta käsissään.¹⁸⁹

Kansainvälisen Olympiakomitean Helsingin istunnossa vuonna 1952 puheenjohtaja J. Sigrid Edströmin mukaan ainoastaan Taiwanin kiinalaiset urheilijat saisivat urheilla Helsingin olympialaisissa. KOK:n toimeenpaneva valiokunta oli jyrkemmällä kannalla kiinalaisten suhteen, sillä sen mukaan sekä Taiwanin että Kiinan kansantasavallan urheilijat tulisi sulkea pois olympialaisista.¹⁹⁰ KOK oli siis hyvin jyrkällä kannalla kiinalaisten suhteen, sillä olympiakomiteassa vallitsi paheksunta kommunisteja kohtaan, sillä se oli valmis tekemään päätöksiä, jotka olisivat pahimmillaan saattaneet johtaa koko kommunistisen blokin poisjääntiin kisoista. Tällainen kommunistien ylenkatsominen on sikäli ymmärrettävää, että KOK koostui pitkälti miehistä, jotka olivat joko varakkaita, aateliaisia tai muuten vaikutusvaltaisia.¹⁹¹ Tällainen suhtautuminen sosialistisiin valtioihin voidaan kuitenkin tulkita syrjiväksi. Olympiaosallistumisen kannalta maiden

¹⁸⁵ Xu 2008, 76-77.

¹⁸⁶ Kerola, Päivi, "Taiwanin uusi presidentti puhui Kiinasta sovinnollisesti – mutta ei maininnut "yhtä Kiinaa."", [<http://yle.fi/uutiset/3-8895096>]. Luettu 5.12.2016.

¹⁸⁷ "Chinese Taipei", [<https://www.olympic.org/chinese-taipei>]. Luettu 5.12.2016.

¹⁸⁸ Olympic Rules 1949 s. 7, Olympic Charter, KOK:n arkistot Lausanne. Asiakirjat löytyvät digitoituina osoitteesta [<https://www.olympic.org/olympic-studies-centre/collections/official-publications/olympic-charters>].

¹⁸⁹ Kokkonen 2007, 160-161.

¹⁹⁰ Ibid.

¹⁹¹ Hill 1992, 60.

poliittinen järjestelmä luo tällöin ongelman, sillä olympialaisten tulisi olla rauhaan pyrkivät ja syrjinnästä vapaat universaalit kilpailut.

Järjestelytoimikunnan puheenjohtaja Erik von Frenckell oli valmis ottamaan ohjat omiin käsiinsä huolimatta KOK:n negatiivisesta suhtautumisesta Kiinan tilanteeseen. Hänen mukaansa olisi olympiahengen mukaista, että mahdollisimman moni maa saisi osallistua olympialaisiin. Tämän takia von Frenckellin kanta oli, että sekä Taiwanin joukkueen että Kiinan kansantasavallan joukkueen tulisi saada osallistua Helsingin kisoihin.¹⁹² Olympialaisten tulisi edistää rauhaa ja tarjota areena, jolla kansakunnat voisivat kohdata toisensa rauhanomaisessa kilpailussa. Von Frenckellin pyrkimys tuoda mahdollisimman moni kansakunta Helsingin olympialaisiin voidaan tämän takia tulkita olevan olympiahengen mukaista. Pyrkimällä sulkemaan sekä Kiinan että Taiwanin kokonaan pois kisoista KOK yritti välttää näiden maiden välisten ongelmien siirtymistä osaksi olympialaisia. Tällä tavoin olympialiike pyrki sulkemaan ulos olympialaisista kaikki niin sanotut ongelmatapaukset, jotka olisivat saattaneet vahingoittaa olympialiikkeen kiiltokuvamaista rauhanrakentajan imagoa. Sulkemalla pois mahdolliset ongelmatapaukset pyrittiin turvaamaan kisojen onnistunut läpivienti. Tällaisilla päätöksillä ei olisi kuitenkaan otettu huomioon olympismia, jonka pyrkimyksenä on nimenomaan toimia sillanrakentajana kriisin eri osapuolten välillä. Olympia-areenan tulisi olla kenttä, missä poliittiset näkemykset taikka erimielisyydet eivät saisi ilmetä. Urheilun tulisi olla etusijalla olympialaisissa ja kaikkien olympiaedustajien tulisi voida urheilla tasaveroisesti huolimatta maailmalla vallitsevasta poliittisesta tilanteesta.

KOK äänesti vuoden 1952 Helsingin istunnossaan Kiinan olympiaedustuksesta. Istunnon tuloksena sekä kiinalaiset että taiwanilaiset urheilijat saivat osallistua Helsingin olympialaisiin. Tämä ei kuitenkaan merkinnyt Kiinan kansantasavallan olympiakomitean tunnustusta, vaikka KOK päätyi lausunnossaan puoltamaan maan olympiaosallistumista. Kansainvälisen Olympiakomitean päätös tuli niin myöhään, että lopulta 400 miljoonasta Kiinaa edusti Helsingissä ainoastaan yksi uimari.¹⁹³ Tämän takia ei voitane puhua Kiinan osallistuneen Helsingin olympialaisiin kuin ainoastaan muodollisesti. Taiwanin olympiajoukkue vetäytyi pois Helsingin kisoista protestina KOK:n päätökselle hyväksyä myös Kiinan kansantasavallan urheilijat osaksi olympialaisia.¹⁹⁴ Kiinan tapaus

¹⁹² Kokkonen 2007, 161.

¹⁹³ Chuan-Yu Wu osallistui ainoana kiinalaisurheilijana 100 metrin selkäuintiin. Hän karsiutui kuitenkin jo alkuerissä. Kolka 1955, 574.

¹⁹⁴ Helsingin olympialaisiin tuli alun perin osallistua myös Kiinan koripallo- ja jalkapallojoukkueiden, mutta ne saapuivat lopulta Helsinkiin myöhässä. Kiinalaiset pelasivat lopulta ystävyysottelut Suomen maajoukkueita vastaan

oli esimerkki pyrkimyksestä saada Kiinan sisällissodan kumpikin osapuoli osaksi olympialaisia. Katkeruus maiden välillä esti Taiwania kuitenkin osallistumasta olympialaisiin yhdessä kiinalaisten kanssa. Kansainvälinen politiikka oli jälleen sotkemassa kisoja, joiden tuli olla politiikasta vapaat rauhanjuhlat. Kysymykseen Kiinan olympiaosallistumisesta saatiin osittainen vastaus vasta vuonna 1959, kun Kiinan tasavalta eli Taiwan ei enää edustanut koko Kiinaa olympiatasolla, vaan Taiwanin tuli hakea oikeutta edustaa maata olympialaisissa erikseen Kiinasta.¹⁹⁵

Korean sota ja Helsingin olympialaiset

Korean tilanne oli räjähdysherkempi sen takia, että maa oli sodassa vuodesta 1950 aina vuoteen 1953 saakka, jolloin solmittiin aselepo nykyiselle demarkaatiolinjalle. Sota kosketti koko maailmaa ja oli hyvin tyypillinen kylmän sodan kriisi, jossa sodan osapuolia tukivat eri blokkien jäsenet. Tämän takia Korean sota lisäsi jännitettä maailmalla.¹⁹⁶

Korean sota kosketti myös Helsingin olympialaisia. Pohjois-Korea päätyi ilmoittautumaan olympialaisiin ja järjestelytoimikunta joutui toteamaan maan olevan edustuskelvoton olympialaisissa, koska sen olympiakomitealta puuttui KOK:n virallinen hyväksyntä.¹⁹⁷ Korean kohdalla tilanne oli eri kuin Kiinan ja Saksan kanssa, koska kriisi oli edelleen päällä olympiavuonna ja lopputulos ei ollut selvillä. Hyväksymällä Pohjois-Korean osaksi olympialaisia olisi samalla tunnustettu Korean jakautuminen kahtia, joka sekin on tulkittavissa olympismin vastaiseksi. Läntisen maailman sympatiat olivat Etelä-Korean puolella, sillä Pohjois-Koreaa sodan aloittajana pidettiin syyllisenä sotaan. Lisäksi Yhdysvaltojen joukoilla oli YK:n antama mandaatti¹⁹⁸ sotia Etelä-Korean puolella.¹⁹⁹

Euroopassa pelättiin, että Korean sota laajenisi maailmansodaksi. Kenraali Douglas MacArthur ehdotti jouluaattona 1950 Yhdysvaltain presidentti Harry S. Trumanille Kiinan ydinpommittamista. Samaan aikaan Neuvostoliitossa pohdittiin ennalta ehkäisevän ydiniskun mahdollisuutta, joten todellinen uhka kolmannesta maailmansodasta oli olemassa Korean sodan johdosta.²⁰⁰ Pelkoa

kisojen jälkeen. Suomalaiset voittivat molemmat kohtaamiset. Kokkonen 2007, 161; Wickström 2002, 62; Kolka 1955, 32.

¹⁹⁵ Lapchick 1996, 259.

¹⁹⁶ Visuri 2006, 105-106.

¹⁹⁷ Kokkonen 2007, 161.

¹⁹⁸ Yhdysvallat sai YK:n mandaatin tukea Etelä-Koreaa Neuvostoliiton boikotoitua äänestystä osoittaakseen tukea Kiinan kansantasavallalle, jolla ei ollut YK:n tunnustusta. Visuri 2006, 106.

¹⁹⁹ Stueck 1997, 12.

²⁰⁰ Rislakki 2010, 46.

sodan laajenemisesta loi myös se, että blokkien välinen asevarustelu oli kiihtymässä 1950-luvun alussa Yhdysvaltojen aloittaessa suunnitelmiaan uuden vetypommin²⁰¹ rakentamisesta. Vetypommin rakentaminen oli Yhdysvaltojen vastaus Neuvostoliiton vuonna 1949 suorittamaan ydinasekokeeseen. Asevarustelu johti kierteeseen, jossa lopulta kumpikin blokki pelkäsi toisen ennalta ehkäisevää ydinaseiskua ja tämän takia pyrki parantamaan omaa ydinasearsenaaliaan.²⁰²

Korean sota loi jännitettä olympiavuoteen blokkien välille. Tämän takia on otettava huomioon ne valtiot, jotka puuttuivat olympialaisista. Muodollisesti Helsingin olympialaisissa nähtiin yhtenäiset Saksa ja Korea, mutta todellisuudessa niistä puuttui kuitenkin huomattava osa maiden asukkaista. Koreaa edustivat eteläkorealaiset, jotka hallinnoivat maan olympiaedustusta. KOK:n silmissä Pohjois-Korea oli ongelmatapaus ja tämän takia sen ei sallittu osallistua olympialaisiin.²⁰³ Lisäksi Saksan kysymys, joka jätti DDR:n urheilijat pois olympialaisista, oli järjestelytoimikunnan mielestä valitettava, sillä suomalaiset tavoittelivat kotikisoihinsa mahdollisimman laajaa osanottoa.²⁰⁴

KOK:n negatiivinen kanta kommunistisen blokin urheilijoita kohtaan ja poliittiset erimielisyydet johtivat lopulta siihen, että muutama olympialaisiin halukas valtio ei voinut tai halunnut osallistua kisoihin. Sulkemalla mahdolliset ongelmatapaukset pois olympialaisista Kansainvälinen Olympiakomitea itseasiassa toimi olympismin vastaisesti. Kisojen tuli olla universaalit ja poliittiset erimielisyydet eivät saisi vaikuttaa niihin, sillä urheilun tehtävänä oli edesauttaa rauhan syntyä²⁰⁵ ja tämä on mahdotonta, mikäli ongelmatapaukset yksinkertaisesti suljetaan kokonaan pois kisoista. Olympiahenki saattoi ilmetä ainoastaan siinä osassa maailmaa, joka sai tai halusi osallistua kisoihin. Muodollisesti lähes kaikki valtiot osallistuivat Helsingin olympialaisiin.

Olympiarituaalin elinvoimaisena säilymisen takia on tärkeää, että kisoilla on mahdollisimman laaja globaali kannatus. Tämän takia on merkittävää, että olympialaiset pyrkivät olemaan universaalit kisat. Mikäli KOK olisi pyrkinyt sulkemaan sosialistiset maat ulos kisoista, olisi se lisäksi luonut kuvaa olympialaisista ainoastaan länsimaisena ilmiönä ja tämän jälkeen kisojen kansainvälisyys olisi kärsinyt, sillä eiväthän poliittiset tekijät saisi vaikuttaa olympialaisiin osallistumiseen. Olympialaisissa kaikenlainen syrjintä on kielletty ja jättämällä sosialistisen blokin urheilijat ulos

²⁰¹ Yhdysvalloilla oli toimiva vetypommi marraskuussa 1952. Se oli tuhat kertaa ydinpommiä tehokkaampi ase. Yhdeksän kuukautta tämän jälkeen myös Neuvostoliitolla oli vastaavanlainen vetypommi. Visuri 2006, 110.

²⁰² Visuri 2006, 106-110.

²⁰³ Bridges 2012, 50.

²⁰⁴ Kokkonen 2007, 161.

²⁰⁵ Loland, Sigmund, 'Coubertin's Ideology of Olympism from the Perspective of the History of Ideas', *Olympika* Volume IV (1995), 65.

kisoista voitaisiin KOK:n toiminta tulkita kantaa ottavaksi sekä syrjinnäksi poliittisen vakaumuksen takia. Merkittävää on huomata, että jo olympialaisten tunnus viisi rengasta symboloi viiden maanosan yhdistymistä yhteen, joten jo olympialaisten symboli velvoittaa maailman maita löytämään ratkaisuja erimielisyyksiin.²⁰⁶

4.2. Rautaesirippu Helsingin olympialaisissa

Olympiasäännöissä määritellään isäntämaan velvollisuudeksi järjestää osanottajille olympiakylä, jossa kaikkien maiden urheilijat asuvat yhdessä ja ruokitaan minimikustannuksin. Tästä säännöstä voidaan poiketa ainoastaan sopimalla asiasta erikseen.²⁰⁷ Perinne olympiakylästä tuli osaksi olympialaisia vuoden 1932 Los Angelesin kisoissa ja jatkuu edelleen nykyisissä kisoissa.²⁰⁸

Helsingin kisoissa perinne sai omanlaisensa muutoksen Neuvostoliiton vaadittua omaa majoitusta kaikille idän kansandemokratioiden urheilijoille. Järjestäjät ratkaisivat asian Neuvostoliiton toivomalla tavalla ja itäblokin urheilijat majoitettiin omaan Otaniemessä sijainneeseen olympiakyläänsä. Rautaesirippu oli ilmestynyt Helsinkiin jakamaan olympiaurheilijat edustamiensa maiden mukaan.²⁰⁹ Jako oli ongelmallinen, koska olympismi lähtee siitä ajatuksesta, että olympialaiset ovat rauhaa edistävä kohtaamispaikka eri kansallisuuksille ja kulttuureille, missä vallitsevia konflikteja pyritään ratkomaan.²¹⁰ Sallimalla poliittisten erimielisyyksien vaikuttaa järjestelyihin, suomalaiset järjestäjät toimivat vastoin olympia-aatteen yleviä periaatteita, sillä antamalla urheilijoiden majoittua eri paikoissa, järjestäjät rajoittivat urheilijoiden välisiä mahdollisuuksia kohdata toisiaan myös vapaa-ajallaan. Sillä onhan yhden ja yhtenäisen olympiakylän idea nimenomaan se, että eri maiden urheilijoilla on mahdollisuus tutustua toisiinsa paremmin ja ystäväystyä. Helsingissä tätä mahdollisuutta rajoitettiin sallimalla poliittisten erimielisyyksien vaikuttaa majoitusjärjestelyihin.

Aikalaisetkin huomasivat jo tämän epäkohdan olympiajärjestelyissä ja huomauttivat siitä, että joissakin tapauksissa urheilijat kuitenkin harjoittelivat samanaikaisesti sulassa sovussa samalla radalla, joten mikseivät he voisi myös asua yhteisessä olympiakylässä. Olihan olympialaisten

²⁰⁶ McNamee, Mike, 'Olympism, Eurocentricity, and Transcultural Virtues', *Journal of the Philosophy of Sport* 33:2 (2006), 174-175.

²⁰⁷ Olympic Rules 1949 s. 24, Olympic Charter, KOK:n arkistot Lausanne. Asiakirjat löytyvät digitoituina osoitteesta [<https://www.olympic.org/olympic-studies-centre/collections/official-publications/olympic-charters>].

²⁰⁸ Toohey & Veal 2007, 96.

²⁰⁹ Kolka 1955, 84-89.

²¹⁰ Parry, Jim, 'Sport and Olympism: Universals and Multiculturalism', *Journal of the Philosophy of Sport* 33:2 (2006), 201.

tarkoitus olla kohtaamispaikka eri kulttuurien edustajille ja nyt tämä olympialaisten yksi ylevä tavoite ei aivan päässyt toteutumaan. Urheilijoita yksi ja yhtenäinen olympiakylä tuskin olisi haitannut, sillä esimerkiksi Neuvostoliiton pikajuoksijat siirtyivät harjoittelemaan Eläintarhan kentälle länsimaisten urheilijoiden kanssa Otaniemen harjoitusolojen ollessa niin kehnot. Lisäksi kisojen yksi kuninkaista ”ihmisveturi” Emil Zátopek harjoitteli Eläintarhan kentällä, vaikka hänen tšekkoslovakialaisena olisi kuulunut harjoitella muiden itäblokin urheilijoiden kanssa Otaniemessä.²¹¹

Olympialaisissa nähtiin kuitenkin useita tapauksia, joissa majoitusjärjestelyt eivät olleet kuitenkaan este eri etupiirien urheilijoiden väliselle kanssakäymiselle. Järjestelytoimikunta järjesti aina kun ulkomainen joukkue saapui maahan juhlallisen lipunnoston siinä olympiakylässä, johon urheilija oli majoitettu. Erityiseksi tapaukseksi muodostui Otaniemessä sijainneen Itä-Euroopan maiden olympiakylän avajaistilaisuus, sillä paikalla oli myös suuri määrä amerikkalaisia urheilijoita. Amerikkalaiset olivat selkeästi kiinnostuneita tapaamaan itäiset kilpakumppaninsa ja tutustumaan heihin enemmän. Nämä maat tulisivat kuitenkin lopulta ratkaisemaan keskenään olympialaisten mitalitilastojen kärkimaan tittelin.²¹² Jo se, että amerikkalaiset ovat olleet halukkaita tapaamaan neuvostoliittolaiset kiistakumppaninsa, voidaan tulkita olympiahengen mukaiseksi. Lisäksi se, että eri maiden edustajat ja etenkin kiistakumppanit ovat halukkaita kohtaamaan toisensa yhteisen tekemisen eli urheilun merkeissä voidaan mieltää olympiahengen ilmenemiseksi. Samalla urheilu tarjoaa eri maiden edustajille yhteisen kielen ja puheenaiheen, josta ventovieraidenkin on mahdollista keskustella tuntematta toisiaan etukäteen.

4.3. Suomi ja kansainvälisyys

Olympialaisissa mahdollisimman laaja osallistuminen on tärkeää, sillä de Coubertinin haaveissa oli luoda olympialaisista eräänlainen internationaali rauhan juhla. Olympialaisten tulisi tarjota iloinen ja toverillinen kohtaamispaikka, jossa kaikenlainen syrjintä ja viha loistaisi poissaolollaan. De Coubertinin mukaan ennakkoluulot muista kulttuureista loisivat vihaa, jolloin olympialaisten tehtävänä olisi luoda kohtaamispaikka, jossa erilaiset kulttuurien on mahdollista tutustua toisiinsa,

²¹¹ `NL:n tumma kaunotar Nadeshda Hnikina on vaarallinen itselleen Fannyllekin! MacMillan loistomaileri, jos olisi kovempi´, *Suomen Urheilulehti*, 18.7.1952.

²¹² `Idän ja lännen tähdet löivät kättä Otaniemessä. Lipunnostotilaisuus juhla ja lämminhenkinen´, *TUL-lehti*, 15.7.1952.

jolloin ennakkoluulot kulttuurien välillä saattavat hälventyä.²¹³ Helsingin olympialaisissa kamppailua sosialististen ja kapitalististen järjestelmien välillä käytiin ensimmäisen kerran täydessä mitassa. Jouko Kokkonen on sitä mieltä, että nimenomaan suomalainen julkisuus korosti maan asemaa sillanrakentajana idän ja lännen välillä. Olympialaisten merkitystä jännityksen vähentäjänä ei saa kuitenkaan ylikorostaa, sillä ne kestivät ainoastaan muutaman viikon²¹⁴, jonka jälkeen kilpailijat palasivat takaisin kotimaihinsa.²¹⁵

Kisojen luonteeseen kuuluu, että isännöisyys vaihtelee maalta toiselle. Paroni De Coubertinin vaatimuksesta kisoja ei järjestettäisi yksistään olympialaisten alkuperämaassa Kreikassa, vaan isännöidyden tulisi kiertää, jotta kaikilla kansakunnilla olisi ainakin teoriassa mahdollisuus olla kisaisäntiä. Ensimmäisten de Coubertinin organisoimien Ateenan 1896 kisojen yhteydessä Kreikan kuningas Yrjö ja maan viranomaiset pyrkivät saamaan kisat pysyvästi Kreikalle järjestettäväksi. Paroni oli kuitenkin tarkka siitä, että hän saisi kunnian olympialaisten henkiin herättäjänä. Kreikan malli ei de Coubertinin mukaan myöskään edistäisi kisojen kansainvälistä luonnetta tarpeeksi, joten se ei tämänkään takia sopinut paronille.²¹⁶ Sallimalla isännöidyden kiertää pyrittiin samalla levittämään olympiaideologiaa eri puolille maailmaa. Kisojen tuomien suurien kustannusten takia olympialaisten isännöisyys on kuitenkin useimmiten annettu jollekin isolle valtiolle, jolloin kolmannen maailman valtiot ovat pitkälti jääneet vaille olympiaisännöityttä, eivätkä ne ole näin ollen päässeet osallisiksi järjestelyiden tuomasta olympiahuumasta. Tämän takia suomalaisten tulisi tuntea ylpeyttä pystyessään ja saadessaan järjestää olympialaiset.

Helsingin olympialaisia muistellaan Suomessa ennen kaikkea niiden tuomasta ennennäkemättömästä kansainvälisyydestä. Olympialaisten aikaan moni suomalainen sai ensimmäisen kerran muun muassa maistella Coca-Colaa. Sotainvalidien Veljesliitto sai Coca-Cola Companylta lahjoituksena Coca-Colaa, joka toimi samalla kisojen sponsorina.²¹⁷ Aivan pyyteettömästi yhtiö ei juomaa lahjoittanut, sillä olympialaiset toimivat oivana markkinointitapahtumana juoman maailmanvalloitukselle.

²¹³ Martínková, Irena, 'Pierre de Coubertin's vision of the role of sport in peaceful internationalism', *Sport in Society: Cultures, Commerce, Media, Politics* 15:6 (2012), 793.

²¹⁴ Helsingin olympialaiset käytiin 19.7.-3.8.1952. Kokkonen 2007, 163.

²¹⁵ Kokkonen 2008, 281.

²¹⁶ Chatziefstathiou, Dikaia & Henry, Ian P., 'Hellenism and Olympism: Pierre de Coubertin and the Greek Challenge to the Early Olympic Movement', *Sport in history* 27:1 (2007), 35–37.

²¹⁷ Hytönen & Rantanen 2013, 111-113.

Kansallinen ylpeydenaihe vuonna 1952 oli Armi Kuuselan valitseminen Miss Universumiksi.²¹⁸ Kuuselan julkisuutta käytettiin hyväksi myös olympialaisissa, sillä hän osallistui muun muassa moniin Sotainvalidien Veljesliiton tilaisuuksiin, joissa maisteltiin muun muassa virallista olympiakisajuomaa Coca-Colaa.²¹⁹ Kuuselan suosioista Suomessa kertoo jo se, että palatessaan viimeisenä olympiakisaviikkona 1. elokuuta 1952 takaisin Suomeen, häntä vastassa oli valtava kansanjoukko.²²⁰ Kuuselasta tulikin yksi vuoden 1952 suomalaisen menestyksen ikoneista, jonka suosiota haluttiin hyödyntää kotikisoissakin oikeanlaisen Suomi-kuvan luomiseksi, sillä toihan Kuusela mukanaan tuulahduksen paljon kaivattua kansainvälistä menestystä, jota Suomi sodan jälkeisinä vaikeina vuosina tarvitsi.

Suomi ei ollut ennen olympialaisia kokenut vastaavaa kansainvälisyyttä maassa, joten oli tärkeää, että suomalaiset osaisivat käyttäytyä kisaisännälle sopivalla tavalla eri kansallisuuksia ja etnisyyksiä kohtaan. Moni suomalainen ei ollut ennen nähnyt mustaihoisia ihmisiä ja heidän saapumisensa Suomeen olikin ihmettelyn aihe. Kisojen eräs mustista urheilijoista nyrkkeilijä Floyd Patterson kuvasi suomalaisten suhtautumista mustiin varsin positiivisesti kertomalla Helsingin olympialaisten olleen ensimmäisiä kertoja elämässään, jolloin rotujännitettä ei ilmennyt. Helsingistä saadut kokemukset toimivat vahvana kontrastina 1950-luvun Yhdysvaltoihin, joissa rasismia ilmeni edelleen eri muodoissa. Ainoaksi ”rasismin” kokemukseksi Suomessa Patterson mainitsee huomanneensa sen, ettei moni suomalainen ollut ennen nähnyt mustia. Tämä lähinnä hymyilytti Pattersonia, kun hän huomasi ihmisten ihmettelevän hänen ulkoista olemustaan.²²¹

Pattersonin kokemus Suomesta on vain yksi kokemus ja muunlaisiakin saattaa olla, joten laajoja yleistyksiä tämän pohjalta ei voida tehdä. Pattersonin kokemukset antavat kuitenkin viitettä siitä, että vaikka suomalaiset ihmettelivät ulkomaalaisia ihmisiä, ei sitä tulkittu rasismiksi tai loukkaavaksi, vaan lähinnä suomalaisten tietämättömyydeksi. Syrjinnän kiellon ollessa yksi olympismin keskeisistä sanomista oli merkittävää, että ulkomaalaiset vieraat tuntuivat olevansa maassa, jossa heidät toivotetaan tervetulleiksi ja kohdellaan yhtäläisesti henkilön etnisistä, kulttuurisista tai muista taustoista huolimatta.

²¹⁸ Hytönen & Rantanen 2013, 26.

²¹⁹ Hytönen & Rantanen 2013, 113.

²²⁰ Pukkila & Linnilä 2012, 69.

²²¹ Levy 2008, 23.

Suomalaiset lehdet kuitenkin kuvasivat mustia varsin rodullistavaan sävyyn. Tämän voidaan tulkita heijastavan ajan henkeä ja sitä, ettei kovin moni suomalainen vielä ollut henkilökohtaisesti ollut tekemisissä mustien kanssa. Suomen Urheilulehti esimerkiksi nosti syyksi mustien yhdysvaltalaisien tappiolle sen, että ”neekerit, kuten kisoissa kauttaaltaan, näkyvät joka lajissa pienin poikkeuksin kärsivän kylmyydestä ja menettävän kuntonsa”.²²² Kaikki eivät Suomessa kuitenkaan ajatelleet mustien olevan jotenkin alempiarvoisia ja esimerkiksi TUL-lehti ihmetteli sitä, ettei Etelä-Afrikan joukkueessa ollut ainuttakaan mustaa urheilijaa. Lehti oli sitä mieltä, että ”tuskinpa tämä valkoisuus kuitenkaan johtuu siitä, että siellä etelässä valkoiset olisivat eittämättä mustia parempia, vaan syyt on haettava aivan muualta, Etelä-Afrikan jyrkistä roturajoituksista”.²²³

Suomalaisille oli erityisen tärkeää, että Suomesta ja sen kansalaisista välittyisi oikeanlainen kuva ulkomaalaisille vieraille. Tämän takia maata ja sen infrastruktuuria oli syytä korjata vastaamaan sitä kuvaa, jonka suomalaiset halusivat maastaan antaa. Olympialaiset vaikuttivat Helsinkiin uudisrakentamisen muodossa ja kisoihin sidottiin paljon pääomaa. Taloudellisen panostamisen takia oli myös tärkeää, että olympialaisten järjestelyistä muodostuisi onnistuneet. Helsinki sai olympialaisten alla muun muassa Seutulän lentoaseman, joka rakennettiin pääasiassa työttömien ja työsiirtolan vankien voimin. Lisäksi VR valmistautui kisoihin koko kalustollaan, joka merkitsi vuonna 1952 noin 40 junan keskiarvoa päivittäin.²²⁴

Kaikkeen julkiseen liikenteeseen olympialaiset eivät vaikuttaneet kuitenkaan positiivisesti, sillä heinäkuun alussa 1952 alkoi linja-autolakko, joka tunnetaan niin sanottuna olympialakkona.²²⁵ Olympialaiset toimivat keinona painostaa työnantajapuolta, sillä linja-autoliikenteen menettäminen olisi olympialaisten ajaksi ollut paha isku järjestäjille, jotka odottivat turistien määrän nousevan roimasti maassa. Olympialakko saatiin kuitenkin soviteltua juuri ennen kisojen alkua 13.7.1952 ja linja-autot kulkivat normaalisti.²²⁶

Helsingin valttina oli se, että kaupunki oli valittu jo kertaalleen aiemmin kisaisännäksi vuoden 1940 olympialaisille, joita varten kisapaikkoja oli valmiina, tärkeimpänä vuonna 1938 valmistunut

²²² `Moore uudisti vaivatta 400 m aitojen voittonsa. Neekerit kärsivät koleasta säästä`, *Suomen Urheilulehti*, 22.7.1952.

²²³ `Olympiakiikarista katsottua`, *TUL-lehti*, 2.8.1952.

²²⁴ Pukkila & Linnilä 2012, 48-50.

²²⁵ Kekkonen punamultahallitus halusi varmistaa työmarkkinarauhan ja suunnitteli poikkeuslakia tai tilapäisiä määräyksiä työläinsäädäntöön. Hallituksen tarkoituksena oli estää olympialaisia tai niiden järjestelyjä haittaavat lakot. Eduskunnan hyväksymät poikkeusmääräykset jäivät kuitenkin vähäisiksi, eikä lakko-oikeuteen lopulta tullut rajoituksia. Hytönen & Rantanen 2013, 112.

²²⁶ Pukkila & Linnilä 2012, 47-50; Hytönen & Rantanen 2013, 111-112.

Olympiastadion.²²⁷ Olympiastadionin vihkiäisistä 12. kesäkuuta 1938 muodostui suuri urheilun juhla ja historiallinen hetki, kun TUL:n ja SVUL:n urheilijat marssivat yhdessä upouudelle stadionille ensi kertaa kahden vuosikymmenen jälkeen. Tasavallan presidentti Kyösti Kallion vihkiäispuheen keskeinen sanoma oli yksimielisyys ja yhtenäisyys. Puheessaan Kallio korosti, että stadion kuvastaa ”kansan yksimielisyyttä ja uskoa yhteiseen tulevaisuuteen”. Kallio päätti puheensa toteamalla seuraavasti: ”Säilyköön tämä Suomen stadion kautta aikojen kansamme yhteistunnon suurena tunnuskuvana keskuudessamme”.²²⁸ Voidaan ajatella, että Olympiastadion itsessään jo symboloi Suomessa vallitsevaa yhteiskuntasopua, sillä kumpikin Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto ja Työväen Urheiluliitto olivat osallistuneet omalla panoksellaan sen rakentamiseen.²²⁹ Olympiastadion itsessään edustaa siis hyvin olympismia, jonka vahvana sanomana on yhteiskuntarauha.

Helsingin tulisi näyttäytyä modernina länsieurooppalaisena teollisuusvaltiona, sillä vieraiden majoitusolot vaikuttaisivat hyvin paljon ihmisten mielikuviin maasta. Kutsuvieraiden majoituspaikkana toiminut hotelli Palacen rakennus sai runsaasti näkyvyyttä ulkomailla. Taidehistorian professori Lars Petterson piti Palacea ”esimerkkinä aikaisemmista poikkeavasta suuntauksesta, josta huokui eräänlaista maailmanmieshenkeä, sävyltään suuripiirteistä ja jollakin tavoin amerikkalaista”. Palace yhdessä Olympiapaviljongin ja Teollisuuskeskuksen kanssa tekivät Eteläsatamasta uuden aikakauden tunnuksen.²³⁰ Tällä tavoin Helsinki pyrki modernisoitumaan ja korjaamaan katukuvaansa olympiaisännällä sopivaksi ja mielikuvia oikealla tavalla muokkaavaksi. Suomelle oli tärkeää presidentti Paasikiven mukaan, hälventää huhuja siitä, että maa olisi rautaesiripun takana.²³¹

Ulkomaalaisten vieraiden majoittamiskysymys ratkaistiin siten, että hotellihuoneet varattiin suurimmaksi osaksi ulkomaisille kunnia- tai kutsuvieraille. Järjestelytoimikunta arvioi maahan saapuvan noin 60 000-70 000 vierasta, jotka asuntopulasta kärsivän Helsingin tulisi majoittaa. Ratkaisuna järjestelytoimikunta esitti, että ulkomaalaiset vieraat tulisi majoittaa Helsinkiin ja sen

²²⁷ Helsingin Olympiastadion kuitenkin remontoitiin ennen vuoden 1952 kisoja, jolloin stadion lisäkatsojien kattoi istumapaikkoja noin 70 000 hengelle. Kolkka 1955, 44.

²²⁸ Raatikainen 1994, 33–35.

²²⁹ SVUL ja TUL kuuluivat alusta asti yhdessä Olympiastadionin rakennutta neeseen Stadion-säätiöön. SVUL:n haaveissa oli saada olympialaiset maahan vuonna 1940 ja TUL:n motiivina oli saada vuoden 1943 työläisolympialaisten isännöisyys. TUL sai kisojen isännöyden, mutta kisoja ei koskaan pidetty toisen maailmansodan takia. Kokkonen 2008, 201-204.

²³⁰ Kervanto Nevanlinna 2012, 51-52.

²³¹ Vasara 2004, 188.

ympärillä sijaitsevien asutuskeskusten hotelleihin, yksityisasuntoihin ja kouluihin. Lisäksi selkeänä hätätoimenpiteenä suomalaiset järjestelijät pyysivät, että osa vieraista voisi majoittua niissä laivoissa, joissa saapuivatkin Suomeen.²³² Poikkeuksena tähän olivat kuitenkin ulkomaiset sanomalehtityöntekijät, jotka olivat erityisasemassa, koska heidän katsottiin pitkälti vastaavan siitä, millainen kuva välittyisi ulkomaille Helsingin olympialaisista ja niiden järjestelyistä. Tämän ongelman ratkaisemiseksi järjestelytoimikunta vuokrasi kolme asuinrakennusta käsittävän ylioppilasasuntola Domus Academican Helsingin Yliopiston Ylioppilaskunnalta.²³³

Kisavieraiden majoitus oli hyvin vaatimatonta, mutta on otettava huomioon se, että asuntoja ei paikoin riittänyt kaikille helsinkiläisillekään, joten suuren ulkomaalaisten määrän majoittaminen kaupunkiin paremmin olisi sodan jälkeisessä Suomessa ollut lähes mahdoton tehtävä. Tämän varmasti moni ulkomaalainenkin ymmärsi, olihan toinen maailmansota koskettanut lähes koko maailmaa. Ulkomaalaisten vieraiden majoitus vaati jälleen yhteen hiileen puhaltamista suomalaisilta, mistä todisteena on se, että yksityismajoitustilanne oli vuonna 1950 seuraavanlainen: Järjestelytoimikunta oli saanut yksityisiltä yhteensä 34 144 vuodetilaa, joka vastasi siis 16 555 huonetta jo yksistään Helsingistä. Ottaen huomioon, että järjestelytoimikunta odotti maahan saapuvan noin 70 000-80 000 ulkomaalaista turistia, on yksityisten majoittajien määrä majoituspaikoissa melkoinen.²³⁴

Helsingissä vallitsevaan asuntopulaan olympialaiset tarjosivat varsin vähän apua. Olympialaisia varten rakennettiin Olympiakylä Käpylään.²³⁵ Käpylän kisakylän tarkoituksena oli tyydyttää 500 perheen asunnontarve olympialaisten jälkeen. Käpylän lisäksi valmistui Otaniemeen vuonna 1952 Helsingin Teknillisen Korkeakoulun Ylioppilaskunnan rakennuttamana ylioppilaskylä, josta järjestelytoimikunta vuokrasi yhdeksän uutta oppilaskodiksi sisustettua rakennusta majoittamaan itäblokin urheilijat.²³⁶ Käpylän ja Otaniemen kisakylät olivat suurimmat olympialaisten urheilijoiden majoituspaikat, mutta Helsingin asunto-ongelmaa ne eivät kokonaan ratkaisseet. Helsingissä oli vielä vuonna 1954 asunnontarpeessa noin 25 300 henkilöä. Tätä selittää osaltaan se, että Helsinki oli muuttovoittoinen alue heti sotien jälkeisen ajan Suomessa.²³⁷

²³² Majoitustoimikunnan pöytäkirjat 1950, XV Olympia Helsinki Majoitustoimisto Ca:1, HKA.

²³³ Toimintakertomus liitteinen 1949-1952, XV Olympia Helsinki Sanomalehti- ja tiedotusjaosto Da:1, HKA.

²³⁴ Majoitustoimikunnan pöytäkirjat 1950, XV Olympia Helsinki Majoitustoimisto Ca:1, HKA.

²³⁵ Nygren 1991, 70-72.

²³⁶ Kolkka 1955, 84-86.

²³⁷ Pulma 2000, 123-125.

Olympialaiset kuitenkin yhdistivät suomalaisia yhteisen asian alle. Kisat koskettivat jollakin tapaa lähes koko yhteiskuntaa, sillä ne olivat ainutlaatuinen tapahtuma Suomen historiassa ja osaltaan toivat hetkellisen kansainvälisyyden tunteen maahan. Lisäksi onnistuessaan olympialaisilla olisi suomalaisten itsetuntoa kansainvälisessä vertailussa lisäävä vaikutus. Helsinki oli pakotettu uudistamaan infrastruktuuriaan ja etenkin kisapaikkojaan olympialaisten takia. Erkki Vasara on sitä mieltä, että olympialaisten myötä urheilupaikkarakentaminen vakiinnutti asemansa Suomessa merkittävimpanä urheiluavustuskohteena.²³⁸

5. Olympismiä kisapaikoilla

Tässä luvussa käsittelen sitä, miten hyvin järjestäjät onnistuivat järjestämään kisojen rituaaleihin kuuluvat soihtuviestin, avajaiset ja päättäjäiset. Lisäksi teen katsauksen siihen, miten urheilijat kohtelivat toisiaan käyttäen esimerkkeinä joitakin merkittäviä muistiin jääneitä tapauksia siitä, miten esimerkiksi kylmän sodan eri osapuolten urheilijat kohtelivat toisiaan kisaviikkojen aikana. Niinpä tarkasteluni aiheena on se, ilmenikö olympiaurheilijoiden välillä olympismin mukaista yhteishenkeä.

5.1. Soihtuviesti

Olympiatuli oli ensimmäisen kerran osana kisoja vuosien 1928 Amsterdamin ja vuoden 1932 Los Angelesin kisojen yhteydessä. Nykyisenlainen soihtuviesti tuli mukaan niinkin myöhään kuin 1936 Berliinin olympialaisissa. Berliinin kisojen järjestelytoimikunnan puheenjohtaja Carl Diem käynnisti tradition, jossa soihtu sytytettäisiin Olympiassa auringon säteiden avulla ja sitten tuotaisiin soihtuviestinä isäntämaahan, jossa paikallinen urheilusankari sytyttäisi tulen, joka palaisi läpi kisojen.²³⁹

Soihtuviestistä ei ollut tarkkaa merkintää olympiasäännöissä, joten järjestäjille jäi melko vapaat kädet pohtia, miten järjestää kisojen soihtuviesti. Kisojen järjestelytoimikunta päätti tammikuussa 1951, että Helsingin kisoissa nähtäisiin vuosien 1936 ja 1948 olympialaisten kaltainen soihtuviesti Olympiasta Helsinkiin. Järjestelytoimikunnan ajatuksena oli ollut alun perin kuljettaa soihtu Neuvostoliiton kautta, mutta tämä kariutui neuvostoliittolaisten jätettyä vastaamatta ajallaan diplomaattisia teitä jätettyyn tiedusteluun. Järjestelytoimikunnan oli keksittävä siis jokin toinen

²³⁸ Vasara 2004, 189.

²³⁹ Toohey & Veal 2007, 63–64.

reitti kuljettaa soihtu Kreikasta Suomeen.²⁴⁰ Suomalaisten järjestäjien pyrkimyksenä oli ollut edistää olympialaisten asemaa Neuvostoliitossa, olivathan Helsingin olympialaiset ensimmäiset, joihin Neuvostoliitto osallistuisi. Toisaalta tavoitteena oli edistää Suomen ja Neuvostoliiton välisiä suhteita tarjoamalla Neuvostoliitolle osaa Helsingin olympialaisten järjestelyissä. Edustaahan olympiatuli itsessään olympialaisia ja tätä kautta myös rauhaa, jonka suomalaiset toivoivat maiden välillä vallitsevan.

Lopulta reitiksi valikoitui kuljettaa liekki Kreikasta Tanskaan ilmaitse ja tämän jälkeen Ruotsin kautta Suomeen. Kukin maa huolehti soihtuviestin sujumisesta oman maansa sisällä.²⁴¹ Tanskassa soihtuviestiä vietiin 450 kilometriä Aalborgista Kööpenhaminaan juosten, pyöräillen, ratsastaen, soutaen ja meloen aina lautalle, joka kuljettaisi tulen edelleen Ruotsin Malmön, jossa soihtuviesti jatkuisi. Tanskassa olympialaisten suosioista kertoi se, että soihtuviestiä olivat kymmenet tuhannet ihmiset kunnioittaneet ja tulen kunniaksi oli järjestetty juhlia matkan varrella. Ruotsissa soihtuviestiin osallistui 700 viestinviejää Malmöstä Haaparantaan saakka. Suomen ja Ruotsin rajasillalla tulen otti vastaan kuulantyyön olympiavoittaja Ville Pörhölä, joka kuljetti sen Tornion urheilukentälle.²⁴²

Suomessa soihtuviesti sai sikäli erikoisen vivahteen, että olympiatulia oli hetkellisesti kaksi yhtä aikaa, sillä järjestäjät päättivät, että Pallastunturilla sytytettäisiin 6. heinäkuuta 1952 juhlallisin menoin kesäyön auringosta Pohjolan tuli, joka kolmen päivän päästä yhtyisi olympiatuleen Torniossa. Sulo Kolkka näkee Pohjolan tulen sekoittamisen Olympian tulen kanssa symboloivan pohjoisen ja etelän kansojen yhtymistä olympia-aatteen merkeissä.²⁴³ Suomalaiset halusivat korostaa olympiainnostuksen vallinneen maassa jo pitkään, joten maa halusi sytyttää oman Pohjolan tulensa symboloimaan tätä, onhan Suomi jo pitkään ollut osa olympialaisia.²⁴⁴ Lisäksi pieneksi maaksi Suomi oli menestynyt erityisen hyvin aikaisemmissa olympialaisissa ja tämä oli osaltaan lisännyt kansan olympiahuumaa. Lisäksi olympialaisissa menestymisestä oli tullut Suomessa keino vahvistaa kansallista itsetuntoa jo ennen maan itsenäistymistä, olihan tästä

²⁴⁰ Kolkka 1955, 103.

²⁴¹ Ibid.

²⁴² Wickström 2002, 69.

²⁴³ Kolkka 1955, 103.

²⁴⁴ Se, milloin Suomen olympiahistoria alkaa, riippuu täysin siitä, mitkä luetaan ensimmäisiksi olympialaisiksi, joihin Suomi osallistui. KOK ei vielä tänäkään päivänä lue vuoden 1906 Ateenan välisikoja olympialaisiksi, silti lukuisat tutkijat ovat sitä mieltä, että Suomen olympiahistoria alkaa vuodesta 1906. Katsomus riippuukin täysin siitä, mitkä kaikki kilpailut luetaan olympialaisiksi. Mikäli ajattelemme KOK:n linjauksen mukaan, alkaa Suomen olympiahistoria vasta vuoden 1908 Lontoon kilpailuista. Sjöblom 2007, 14-27.

todisteena muun muassa se, että Suomessa olympialaisissa menestymisestä oli tullut kanava taistella venäläistämistoimia vastaan 1900-luvun alussa.

5.2. Avajaiset

Avajaiset alkoivat perinteisellä valtioiden marssilla sateiselle Helsingin Olympiastadionille. Kaiken kaikkiaan marssiin otti osaa 67 valtiota. Poissa olivat muun muassa Kiinan, Haitin ja Brittiläisen Guyanan joukkueet. Joukkueiden marssi alkoi, kun stadionin tulostauluun syttyi olympialaisten motto *citius, altius, fortius*. Suurimmalla joukkueella marssiin osallistui Neuvostoliitto, joka marssitti areenalle peräti 420 urheilijaa. Vertailuna Yhdysvalloilla oli 368 urheilijaa ja kaiken kaikkiaan marssiin osallistui 5469 urheilijaa.

Avajaisten marssi henki aivan uudenlaista kansainvälisyyttä, sillä suomalaiset saivat avajaisissa ihmetellä muun muassa ”Japanin pieniä poikia ja tyttöjä, Nigerian mustia poikia torakanvihreissä takeissaan sekä Intian turbaanipäisiä miehiä, joiden lipunkantajana oli partasuu uros.” Neuvostoliiton ryhdikäs joukkue, joka ensi kertaa marssi olympia-areenalle sai osakseen suuren suosion, sillä suomalaiset katsoivat naapureidensa olevan ”hyviä vastustajia”.²⁴⁵ Suomessa oli ollut ennen olympialaisia pelko siitä, että Neuvostoliiton osallistuminen loisi Suomeen nationalistisen jännitteen. Maan poliittinen johtokin tiedosti tämän ja pääministeri Urho Kekkonen korosti kansallisen edun vaativan, että kaikkia vieraita kohdeltaisiin tasapuolisesti.²⁴⁶ Avajaisissa ei kuitenkaan ollut merkkejä siitä, että suomalaiset olisivat kohdelleet neuvostoliittolaisia muista poikkeavalla tavalla. Myös maailman toinen johtava suurvalta Yhdysvallat sai yhtäläisesti osakseen suuren suosion. Sen urheilijat olivat maailmankuuluja ja maa oli ollut kaikissa olympialaisissa menestynein maa. Suurimman suosion saivat luonnollisesti kuitenkin suomalaiset urheilijat.²⁴⁷

Suomen joukkue marssi viimeisenä joukkueena siniharmaissa puvuissa lipunkantajanaan aitaajuoksija Väinö Suvivuo. Radioselostaja Pekka Tiilikainen kuvasi Suomen joukkueen koostuvan kaikista kansanosista, niin ”ruumiillisen kuin henkisenkin työn tekijöistä”. Tiilikainen lisäsi, että jälleen kerran Suomen joukkue marssisi yhteisen asian vuoksi puolustamaan Suomen urheilun

²⁴⁵ `Olympiatuli...`, *Suomen Urheilulehti*, 20.7.1952.

²⁴⁶ Kokkonen 2008, 282.

²⁴⁷ `Olympiatuli...`, *Suomen Urheilulehti*, 20.7.1952.

kunniaa.²⁴⁸ Suomen joukkueen saapumiseen stadionille liitettiin siis hyvin nationalistisia mielikuvia vahvasta Suomen joukkueesta.

Miksi Tiilikainen halusi sitten kuvata Suomen joukkueen tällä tavoin? Olympiajoukkueessa oli ennen kaikkea kyse siitä, että olympismin vaatimusten tavoin olympiajoukkue seisoi yhtenäisenä ja symboloisi Suomessa vallitsevaa yhteiskuntarauhaa eri yhteiskuntaluokkien välillä. Olympiajoukkue haluttiin esittää kaikkia kansanosia koskevana, sillä tiedossa olivat muun muassa ne vaikeudet, joita yhteistoimintaneuvottelut TUL:n ja SVUL:n välillä olivat aiheuttaneet. Tämän takia oli tärkeää, että olympiajoukkue tuli esittää koko kansaa koskevana ja sellaisena johon kaikki pystyisivät itsensä identifioimaan.

Suomen lipun kantaminen olympia-areenalla symboloi kunniatehtävää, sillä lipun alla oli nähty niin "ilon kuin surunkin hetkiä".²⁴⁹ Suomen lippu merkitsee itsenäistä Suomea, sillä Suomi oli saanut oman valtiollisen lippunsa vasta itsenäistymisensä yhteydessä.²⁵⁰ Puhumalla lipun alla koetuista ilon ja surun hetkistä Tiilikainen epäsuorasti viittasi vasta seitsemän vuotta aikaisemmin päättyneeseen sota-aikaan, joka oli vaatinut raskaan veronsa koko maan väestöstä. Suomessa oli eletty vaikeaa sodan jälkeistä aikaa ja Neuvostoliitto oli luonut maahan ilmapiirin, jossa Suomen tulisi ottaa sen vaatimukset huomioon omassa päätöksenteossään.²⁵¹ Monille Suomen itsenäisen olympiajoukkueen näkeminen kotikisoissa merkitsikin sota-ajasta toipumista ja Suomen itsenäisyyden entistä suurempaa tunnustamista.

Richard Giulianotti on sitä mieltä, että monet olympialaisiin kiinteästi kuuluvat niin sanotut pyhät rituaalit, kuten avajaiset, kuvaavat kansakunnan pyhäksi ja näin ollen vahvistavat kollektiivista integraatiota. Näin ollen urheilu ja nationalismi toimivat toisiaan tukevinä voimavaroina.²⁵² Olympismissa on tällainen nationalistinen vivahde, sillä alun perin de Coubertinin pyrkimyksenä oli nostaa Ranska rappiosta, johon se oli ajautunut hävittyään Saksan-Ranskan sodan 1870-luvulla.

²⁴⁸ "Rauhanenkeli" ja Nurmi olivat Helsingin olympia-avajaisten vetonauloja.
[<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2008/06/05/rauhanenkeli-ja-nurmi-olivat-helsingin-olympia-avajaisten-vetonauloja>].
Kuunneltu 21.9.2016.

²⁴⁹ "Rauhanenkeli" ja Nurmi olivat Helsingin olympia-avajaisten vetonauloja.
[<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2008/06/05/rauhanenkeli-ja-nurmi-olivat-helsingin-olympia-avajaisten-vetonauloja>].
Kuunneltu 21.9.2016.

²⁵⁰ Klinge 1999, 64.

²⁵¹ Seppinen 2008, 44.

²⁵² Giulianotti 2005, 5.

Paroni näki urheilun ja liikuntapedagogiikan²⁵³ ratkaisuksi siihen, miten Ranska saataisiin takaisin jaloilleen. Vasta 1890-luvulla de Coubertinin pyrkimyksenä oli kansallisen loiston sijasta herättää uudelleen henkiin kansainvälinen olympialiike, joka sekkin tarjoaisi kentän kansalliselle loistolle ja voimien mittelölle rauhanomaisin keinoin.²⁵⁴

Järjestelytoimikunnan puheenjohtajan puhe

Järjestelytoimikunnan puheenjohtaja Erik von Frenckell kiitteli englanniksi pitämässään puheessa Kansainvälistä Olympiakomiteaa siitä luottamuksesta, jota se osoitti Suomea kohtaan valitsemalla maan olympiaisännäksi. Von Frenckell korosti, että Helsingin kisoissa olisi kyse siitä, että ”itä ja länsi voivat kohdata toisensa jalossa kilvassa”, joissa voittajat tulisivat esiin ”häviäjien tuntematta katkeruutta ja kostonhalua” Mikäli kisat saisivat lisättyä olympiahenkeä ja kansainvälistä ymmärrystä, olisivat järjestelyt tällöin olleet onnistuneet.²⁵⁵

Idän ja lännen kilpailun korostamisella von Frenckell halusi ottaa esiin uuden kylmän sodan ilmapiirin, jossa maailma oli jakautunut etupiireihin. Kyseessä oli ensimmäinen kerta, kun Neuvostoliitto osallistuisi olympialaisiin, joten oli tärkeää korostaa olympismin mukaista rauhanomaista kilpailua, jossa voittaminen ei kuitenkaan olisi kaikki kaikessa. Suomi halusi kisaisäntänä toimia sillanrakentajana etupiirien välillä, sillä maa halusi näyttäytyä neutraalina ja vastaanottaa kaikki vieraansa yhtä hyvin.

Kansainvälisen ymmärryksen lisäämisellä von Frenckell selkeästi viittasi käynnissä olleeseen Korean sotaan, joka vuonna 1952 aiheutti skismaa etupiirien välillä. Sodassa Yhdysvallat tuki Etelä-Korean joukkoja YK:n antamin valtuuksin. Pohjois-Koreaa, joka tuomittiin YK:ssa sodan aloittajaksi, tukivat Neuvostoliitto ja sen uusi liittolainen Kiina, joka oli muuttunut kommunistiseksi vuonna 1949. Samaan aikaan käynnissä oli idän ja lännen välinen sotilaallinen kilpavarustelu, joka lisäsi pelkoa siitä, että Korean sota laajenisi maailmansodaksi.²⁵⁶ Englanniksi pidetty puhe oli selkeästi vetoamus urheilijoille ylläpitää sopua olympialaisissa ja muistaa, mistä olympiahengessä oli kyse.

Suomeksi pitämässään puheessa von Frenckell painotti sitä luottamusta, jota Suomen kansa oli osoittanut hänen johtamalleen järjestelytoimikunnalle ja tämän ansiosta järjestelytoimikunta oli

²⁵³ Tutustuttuaan Thomas Arnoldin johtamaan Rugby Schooliin 1880-luvulla, de Coubertin oli vakuuttunut, että englantilaisissa kouluissa opetettu liikunta ja moralismi olivat johtaneet siihen, että Brittiläinen imperiumi oli vakiinnuttanut asemansa maailmalla. Scambler 2005, 50.

²⁵⁴ Scambler 2005, 50.

²⁵⁵ Kolka 1955, 239.

²⁵⁶ Visuri 2006, 105–111.

jaksanut jatkaa työtään ”maailman suurimman urheilujuhlan järjestämiseksi”. Puheessaan von Frenckell painotti suomaisten velvollisuutta toimia hyvinä olympiaisäntinä, ”etteivät muut kansat kadota sitä uskoa ja rohkeuden niin sanoa, kunnioitusta, jota he valmistelujen aikana ovat meille osoittaneet”. Suomeksi pitämässään puheessa von Frenckell muistutti siitä, ettei olympialaisissa ollut tärkeintä voittaminen, vaan myös häviäjien pitäisi pystyä poistumaan katkeruutta tuntematta. Puheensa lopussa von Frenckell tunnusti vielä, että ”moni asia olisi voinut olla paremmin”, mutta samaan hengenvetoon muistutti, että järjestelytoimikunnan ”tahto on ollut hyvä, voimamme eivät ehkä ole riittäneet”.²⁵⁷

Miksi von Frenckellin puheen sisältö vaihtui sitten näinkin dramaattisesti heti kun yleisönä olivat kotimaiset kuulijat? Englanniksi pitämässään puheessa von Frenckell vetosi kansainväliseen tilanteeseen ja olympiahengen merkitykseen rauhan rakentajana. Suomeksi pitämässään puheessa von Frenckell sen sijaan halusi painottaa suomalaisten velvollisuutta toimia hyvinä olympiaisäntinä, jotta olympismin mukainen kansainvälisyyden tunne lisääntyisi ja ulkomaalaiset saisivat positiivisen kuvan Suomesta.

Samalla von Frenckell halusi muistuttaa, ettei olympialaisissa ollut kyse ainoastaan voittamisesta. Tämä olikin osuva huomio, sillä suomalaisten urheilujohtajien tiedossa oli hyvin, että maan urheilutaso oli laskussa ja olympialaisista ei ollut enää odotettavissa kultaisten 1920- ja 1930-lukujen kaltaista mitalisaalista. Suomalainen urheiluyleisö varmasti janoi menestystä suomalaisilta urheilijoilta kotikisoissa, joten tärkeää oli olympiahengenkin säilymisen takia muistuttaa, ettei voittaminen ollut kaikki kaikessa.

Suomenkielisen puheensa lopussa von Frenckell vielä pyyteli anteeksi sitä, että valmisteluissa olisi voitu tehdä asioita paremmin, mutta se ei vain ollut mahdollista.²⁵⁸ Von Frenckell ei tietenkään voinut ulkomaisille vieraille pitämässään puheissa myöntää järjestelyiden niukkuutta ja niissä ilmenneitä vaikeuksia, sillä nämä eivät varmasti olleet niin perillä valmisteluista kuin kotimainen yleisö, joka oli tiiviisti seurannut kotikisoihin valmistautumista lehdistön välityksellä. Suomalaiselta yleisöltä selkeästi haluttiin ymmärrystä sille, että järjestelyt eivät välttämättä olleet tarpeeksi hyvällä tasolla kaikkien ulkomaisten ja kotimaisten vieraiden mielestä, sillä von Frenckell epäili, millaisen vastaanoton olympialaiset ja niiden järjestelyt saisivat osakseen, mikäli niitä vertailtaisiin

²⁵⁷ Kolkka 1955, 238.

²⁵⁸ Ibid.

aiempiin tai mahdollisesti tuleviin olympialaisiin, sillä pieni Suomi oli saanut ne isännöitävikseen tilanteessa, jossa sen talous oli edelleen vaikeassa tilanteessa sodasta johtuneen säännöstelyn ja Neuvostoliitolle toimitettujen sotakorvausten takia.

Ruotsinkielisessä puheessaan von Frenckell pyrki vetoamaan suomenruotsalaiseen kansaan, jotta kisoissa säilyisivät yhteiskuntaluokkien ja kieliryhmien välinen keskinäinen ymmärrys ja luottamus. Puheessaan von Frenckell myönsi, että ”erehdyksiä on tehty”, jotka ovat antaneet aiheita ”oikeutetulle tyytymättömyydelle”.²⁵⁹ Olympialaisten von Frenckell toivoi lisäävän tätä urheilulle annettua ylevää tehtävää edistää kansakunnan sisäistä ymmärrystä.

Puheesta on selkeästi huomattavissa sovittavaa sävyä suomenruotsalaisia kohtaan, jotta suomalaisen yhteiskunnan eri luokkien ja kieliryhmien välit paranisivat. Olympialaisiin valmistautuminen oli ollut keskusliittojen osalta vaikeaa kamppailua, joka oli lopulta johtanut ainoastaan hauraaseen ”linnarauhaan”. Suomenruotsalainen Centralidrottsförbund oli ollut osana kiivaita neuvotteluja, joissa CIF:n kannalta käytiin keskusteluja liiton asemasta Suomessa. Suhteet Suomen muuhun urheiluelämään olivat lopulta äityneet niin pahoiksi, että CIF oli uhannut maaottelulakolla, mikäli sitä ei otettaisi mukaan neuvotteluihin ja osalliseksi yhteistoimintasopimukseen.²⁶⁰

Ranskaksi puhe jatkui siten, että von Frenckell kertoi, että Suomessa vallitsi ”valtava innostus” olympialaisia kohtaan, joita varten oli tehty ”suuria uhrauksia”, jotta ”pienen ja kovin vähän tunnetun pohjoisen maan” olisi edes mahdollista hakea olympialaisia järjestettäväkseen. Suomessa oli aina vuoden 1912 Tukholman olympialaisten menestyksestä lähtien vallinnut kasvava kiinnostus, joka oli vain kasvanut ”nuorisomme rinnassa” olympialaisia kohtaan. Ranskankielisessä puheessaan von Frenckell kertoi Helsingin kaupungin asettaneen kisajärjestelyjen ehdoksi ”kaiken ylellisyyden välttämisen, jotta rakennelmiin sijoitetut varat säilyttäisivät pysyvän arvonsa”. Puheessaan von Frenckell halusi lisäksi kiittää eduskuntaa ja hallitusta siitä, että valtio oli taannut olympialaisten rahoituksen.²⁶¹

²⁵⁹ Kolkka 1955, 238.

²⁶⁰ ”Yhteistoiminta-periaate hyväksytty mutta SVUL:lle tuottavat pöytäkirjamerkinnot ”tulkintavaikeuksia”: Voimasuhteet tasan – SVUL huomioi ehdotuksessaan myöskin CIF:n”, *TUL-lehti*, 25.3.1947, Yhteistoiminta 1942-54, TUL:n arkisto, SUa.

²⁶¹ Kolkka 1955, 238.

Miksi von Frenckell koki ranskan kielen puheessaan olevan tärkeä kertoa Suomen olympiainnostuksesta ja perustella järjestelyiden ylellisyyden puutteen? Ensinnäkin on tärkeä muistaa, että nykyaikaisten olympialaisten henkiin herättäjä paroni Pierre de Coubertin oli ranskalainen, joten ranskalaiselle kuulijakunnalle oli tärkeä vakuutella, että Suomessa vallitsi aito olympismin mukainen henki. Järjestelyt eivät olleet ylelliset, mutta olympialaisissa oli ennen kaikkea kyse siitä, että kansat voisivat kohdata rauhanomaisessa kilpailussa urheilun merkeissä. Olympialaisten saamiseksi maahan on sen pystyttävä takaamaan Kansainväliselle Olympiakomitealle olympialaisten taloudellinen onnistuminen.²⁶² Tämän vuoksi von Frenckell pyrki vakuuttamaan KOK:n jäseniä siitä, että olympiahankkeella oli maan hallituksen ja eduskunnan tuki takanaan.

Se, että Olympiastadionin lipputangoissa liehuivat kaikkien olympialaisiin osallistuneiden valtioiden liput avajaisissa²⁶³, symboloi olympiahenkeä, jossa on kyse siitä, että eri maiden urheilijat ovat kerääntyneet olympialaisiin edustamaan omaa maataan ja toisaalta esiintymään yhdessä eri maiden urheilijoiden kanssa. Olympialaisten perimmäinen sanoma on rauha eri kansakuntien välillä. Kansallisvaltioiden lippujen määrä osoittaa myös sen, kuinka moni kansakunta on halukas itse ja toisaalta KOK:n mielestä sopiva olemaan osa suurta kansakuntien välistä rauhanjuhlaa.

Olympiatuli saapuu stadionille

Avajaisten kenties sykähdyttävin hetki oli se, kun vanhan ”juoksijakuninkaan” Paavo Nurmen nimi ilmestyi tulikirjaimin Olympiastadionille ja Nurmi itse ilmestyi stadionille olympiasoihtu kädessään. Nurmen arvostusta Suomessa ja maailmalla kuvaa se, että yleisö nousi seisten osoittamaan kunnioitustaan vanhalle juoksulegendalle.

Lähellä oli, että Nurmen taival olympiatulen sytyttäjänä olisi päättynyt lyhyeen, sillä häntä kuljettanut ajoneuvo pysäytettiin ennen kuin se pääsi Olympiastadionille. Nurmen ajoneuvon rekisterinumerosta ei ollut mainittu ajoluvan saaneiden ajoneuvojen joukossa, joten paikallinen poliisi koki velvollisuudekseen olla päästämättä Nurmea paikalle, vaikka ajoneuvon kuljettaja väitti tälle, etteikö poliisi tiedä, ketä hän oikein kuljettaa. Tilanne ratkesi vasta kun kuljettaja päätti

²⁶² Toohey & Veal 2007, 68.

²⁶³ ”Rauhanenkeli” ja Nurmi olivat Helsingin olympia-avajaisten vetonauloja, [<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2008/06/05/rauhanenkeli-ja-nurmi-olivat-helsingin-olympia-avajaisten-vetonauloja>]. Kuunneltu 25.9.2016.

painaa kaasua hölmistyneestä poliisista huolimatta ja näin Nurmi pääsi stadionille viime tingassa soihtuviestiä varten.²⁶⁴

Yleensä olympiatulen sytyttäjäksi valitaan joku maan merkittävimmistä urheilijoista. Nurmen merkittävydestä urheilijana kertoo jo se, että vasten ohjeistusta olympiaurheilijat poistuivat muodostelmistaan nähdäkseen Nurmen juoksevan tulen kanssa stadionille. Niin suuri oli tämän kahdentoista olympiamitalin (9 kultaa ja 3 hopeaa) juoksijan vaikutus katosojiin, että he aivan seisaaltaan osoittivat Nurmelle suosiotaan.²⁶⁵ Nurmen suosiosta kertoo sekin, että Nurmen kuva oli olympialaisten virallisessa julisteessa, joka oli jo vuoden 1940 kisojen perua.

Jouko Kokkosen mukaan osa KOK:n jäsenistä tulkitsi Nurmen valinnan avajaisseremoniaan eräänlaiseksi mielenosoitukseksi KOK:n silloista puheenjohtajaa J. Sigfrid Edströmiä ja amatöörismiä²⁶⁶ vastaan, sillä nimenomaan Edström oli ollut junailemassa Nurmen kilpailukieltoa Los Angelesin olympialaisiin vuonna 1932 Nurmen ammattilaisuuteen vedoten.²⁶⁷ Nurmen kilpailukielto piti ja neljännet olympialaisensa Nurmi joutui katsomaan sivustakatsojana. Tästä suivaantuneena Suomen Urheiluliiton (SUL) silloinen puheenjohtaja Urho Kekkonen katkaisi kisojen jälkeen maaotteluyhteydet Ruotsin kanssa lähes kolmeksi vuodeksi.²⁶⁸

Tulen sytyttämisestä on kuitenkin muistettava, että Nurmi sytytti ainoastaan Olympiastadionin kentälle tulen, joka hulmusi ainoastaan kisojen avajaisissa ja päättäjäisissä. Stadionin tornin tuli leimusi läpi kisaviikkojen, joten oikeammin Helsingin olympiatulen sytytti viisinkertainen olympiamitalisti Hannes Kolehmainen.²⁶⁹ Yleisö hullaantui niin paljon kisojen pääesiintyjäksi valitusta Nurmesta, että harva enää muisti tai huomasi Kolehmaista, joka sytytti tulen stadionin

²⁶⁴ Hannula et al. 2004, 13–14.

²⁶⁵ Siukonen 2007, 54–56.

²⁶⁶ Olympiasääntöjen mukaan amatööri on urheilija, joka harjoittaa ja on harjoittanut urheilua yksin omaan rakkaudesta siihen. Urheilija urheilee saadakseen urheilusta ennen kaikkea virkistystä ilman minkäänlaista välitöntä tai välillistä aineellista hyötyä. Amatööriryiden vaatimus olympialaisissa ei kuitenkaan kestänyt kauaa, sillä ammattimaisen harjoittelun ja olympialaisissa menestymisen yhteys ymmärrettiin hyvin pian. Suomessa huippu-urheilijoiden valmistautuminen olympialaisiin oli hyvin ammattimaista jo 1920-luvulta lähtien, sillä parhaille urheilijoille luotiin taloudelliset mahdollisuudet valmistautua olympialaisiin puoli vuotta etukäteen. Wuolio et al. 1962, 2; Viita 2007, 102.

²⁶⁷ Kokkonen 2008, 277–278; Laine 2003, 145.

²⁶⁸ Siukonen 2007, 53.

²⁶⁹ Hannes Kolehmainen muistetaan kenties parhaiten Tukholman vuoden 1912 olympialaisista, joissa hän ”juoksi Suomen maailmankartalle”. Tämä merkitsi viimeistään suomalaisen huippu-urheilun läpilyöntiä. Viita 2003, 129–148; ”Rauhanenkeli” ja Nurmi olivat Helsingin olympia-avajaisten vetonauloja, [<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2008/06/05/rauhanenkeli-ja-nurmi-olivat-helsingin-olympia-avajaisten-vetonauloja>]. Kuunneltu 25.9.2016.

torniin. Tämän takia onkin suuri harmi, ettei Kolehmaisesta sytyttämässä tulta stadionin torniin ole säilynyt jälkipolville yhtään kuvaa.²⁷⁰

Ossi Viidan huomautus on sikäli osuva, ettei Helsingin olympialaisissa ollut kovääniskuulutusta lainkaan, mutta suomalaisten ylpeydenaiheeseen eli stadionin uuteen tulostauluun Kolehmaisena nimi kyllä kirjattiin, joten varmasti ainakin osa sen sieltä on huomannut. Tulostaulu oli ainoa paikka, jossa lopulta ilmoitettiin Kolehmaisena tulen sytyttämisestä ja Nurmen saapumisesta stadionille, sillä tapojen mukaisesti nimet haluttiin pitää loppuun asti salassa.²⁷¹ Kolehmaisena tapauksessa on otettava huomioon se, ettei monikaan pystyisi näkemään stadionin 72 metrin korkuisen tornin huipulle ja lisäksi yleisöä on varmasti hämännyt se, että Paavo Nurmi, joka toimi Helsingin olympialaisten virallisena kasvona sytytti jo yhden tulen keskellä stadionia olevaan maljaan, joten moni ei varmasti ole tajunnut, että Nurmen sytyttämän tulen lisäksi sytytettäisiin vielä toinen kisojen virallinen tuli Olympiastadionin torniin.

Avajaiset saadaan vietyä päätökseen häiriköstä riippumatta

Avajaisissa kuultiin arkkipiispan pitämä rukous, jonka hän lausui latinaksi. Rukousta varten järjestelytoimikunta oli pyytänyt arkkipiispaa esittämään lyhyen ja kaikille eri uskontokunnille sopivan rukouksen asian arkaluonteisuuden vuoksi. Rukoilun lisääminen ohjelmaan oli tavanomaiseksi muodostunut traditio jo aikaisemmista kisoista.²⁷² Olympiasääntöjen mukaan uskonnollinen seremonia ei kuitenkaan ole pakollinen.²⁷³

Miksi rukoilu sitten on lisätty avajaisten ohjelmaan? Sisällöltään se sopi hyvin olympismin rauhantahtoisen aatteen kanssa, sillä arkkipiispa kehotti kaikkia suvaitsemaan, ymmärtämään ja rakastamaan ”yli erottavien rajojen, yli kielten, katsomusten, kulttuurimuotojen ja uskontojen”.²⁷⁴ Sisällöltään rukous sopi varmasti kaikille ja oli yhteensopiva olympia-aatteen kanssa, mutta se, että rukous esitettiin latinaksi saattoi heikentää sen vaikuttavuutta, sillä harva yleisössä varmasti osasi latinaa, ja toisaalta latinan käyttö saarnassa on suora viittaus katoliseen kirkkoon, jonka rukoukset luetaan latinaksi. Joten kenties rukous olisi pitänyt esittää useammalla kielellä, jotta sen

²⁷⁰ Viita 2003, 350.

²⁷¹ Kolka 1955, 31.

²⁷² Ibid.

²⁷³ Olympic Rules 1949 s. 15, Olympic Charter, KOK:n arkistot Lausanne. Asiakirjat löytyvät digitoituna osoitteesta [<https://www.olympic.org/olympic-studies-centre/collections/official-publications/olympic-charters>].

²⁷⁴ Kolka 1955, 240.

vaikuttavuus olisi ollut parempi ja toisaalta latinan käyttö voidaan nähdä selkeästi suosivan katolista uskoa.

Rukouksen lisääminen ohjelmaan kuvastaa sitä, että järjestelytoimikunta halusi tuoda uskonnollisen aspektin mukaan avajaisiin, sillä olympismi on mahdollista mieltää eräänlaiseksi uskonnoksi. Olympismissa oli korkea ihanne, johon oli uskottava, jotta se konkretisoituisi läsnäolijoiden mielissä. Pentti Teräslinna kertoo 4.8.1935 paroni de Coubertinin huomauttaneen radiopuheessaan:

Ensimmäisenä ja oleellisimpana vanhanajan samoin kuin nykyistenkin Olympialaisten tunnusmerkkinä on olla uskonto. Liikuntaharjoituksilla muotoili antiikin kilpailija kehoaan kuten kuvanveistäjä patsastaan, ja kunnioitti siten jumaliaan. Nykyajan kilpailija, joka tekee samoin kohottaa siten isänmaataan, rotuaan ja lippuaan.²⁷⁵

Lainauksesta käy ilmi, että maailmalla olympismi ymmärrettiin osin uskonnoksi. Oli siis hyvin selvää, että uskonto ilmenisi myös kisojen aikana tavalla, joka sopisi kaikille kuulijoille ja edistäisi olympiahenkeä.

Ennen arkkipiispan rukousta koettiin stadionilla välikohtaus, joka sai katsojat ymmälleen, sillä moni luuli valkeapukuisen saksalaisnaisen ryntäämisen puhujankorokkeelle kuuluvan avajaisten ohjelmaan. Erik von Frenckell kuitenkin saattoi naisen pois korokkeelta ennen kuin tämä ehti sanoa mitään. Myöhemmin selvisi, että kyseessä oli saksalainen ”rauhanenkeli” Barbara Rotbraut-Pleyer, jonka tarkoituksena oli ollut julistaa rauhansanomaa Helsingin olympiayleisölle.²⁷⁶ Tämä rauhanjulistaja ei kuitenkaan ollut toivottu, vaikka hänen sanomansa rauhasta olisi saattanut olla olympismin mukaista. Järjestäjät eivät kuitenkaan voineet tietää, mitä nainen tulee sanomaan, joten on hyvin ymmärrettävää, että hänet poistettiin lavalta, jotta Helsingin olympialaisten avajaiset eivät jäisi historiaan ainoastaan häirikön takia.

On perusteltua ajatella, että järjestäjät asettivat omaksi tavoitteekseen Helsingin olympialaisille toteuttaa olympia-aatetta mahdollisimman hyvin. Tämä ilmenee kaikista avajaispuheenvuoroista, joita eri tahot esittivät. Olympismin ilmeneminen kaikessa toiminnassa tulisi olemaan se, johon virallisesti pyrittiin, vaikka olihan Suomen valtionjohdolla myös muita poliittisia tavoitteita kisojen tultua vihdoin Suomeen.

²⁷⁵ Wuolio et al. 1962, 16.

²⁷⁶ Wickström 2002, 82–84.

Olympialaisten myöntäminen Suomelle oli samalla tunnustus maan itsenäisyydelle, joka oli ollut koetuksella heti toisen maailmansodan päätyttyä. Olympialaisten isännöys saatiin Suomeen vuonna 1947, jolloin Suomen asema oli erityisen vaikea sekä ulko- että sisäpoliittisesti. Presidentti Paasikivi piti olympialaisten myöntämistä Suomelle merkittävänä, sillä kansainvälisten tapahtumien arvo oli erityisen merkittävä aikana, jolloin Suomen asema oli vaakalaudalla.²⁷⁷

Suomi oli kansainvälisesti vielä melko yksin, eihän maa ollut edes YK:n jäsen kuin vasta vuonna 1955.²⁷⁸ Tärkeää oli siis, että ulkomaiset vieraat saisivat oikeanlaisen kuvan Suomesta. Länsimaiselle yleisölle vakuuteltiin, ettei Suomi ollut rautaesiripun takana, huolimatta Suomen Neuvostoliiton kanssa solmimasta YYA-sopimuksesta. Neuvostoliitolle Suomen pyrki osoittamaan, ettei Suomen intresseissä ollut integroitua länteen, vaan kaikkia kohdeltaisiin yhtä lailla tasavertaisesti. Asian korostaminen oli keskiössä etenkin neuvostoliittolaisten ja suomalaisten urheilijoiden välisissä koitoksissa, sillä Suomi ja Neuvostoliitto olivat olleet vihollisia sodassa vasta noin kahdeksan vuotta aikaisemmin, joten sota oli kummankin tuoreessa muistissa.²⁷⁹

Suomi pyrki aktiivisesti luomaan kuvaa puolueettomasta maasta ja tämän takia oli tärkeää, että Suomi näyttäytyisi rauhan edistäjänä kylmän sodan eri osapuolten välillä. Olympiemin korostaminen kisojen avajaisissa sopi siis hyvin yhteen Suomen kisoille antamien poliittisten tavoitteiden kanssa, sillä olympiemin rauhanaatetta korostava sanoma oli yhteensopiva Suomen virallisen puolueettomuuspolitiikan kanssa.

Voimistelija Heikki Savolainen vannoi urheilijoiden valan, jonka perinteisesti vannoo yksi urheilija kaikkien urheilijoiden puolesta. Olympiavalan tuli mukaan ohjelmaan vuoden 1920 Antwerpenin olympialaisissa ja valan on kirjoittanut itse paroni de Coubertin. Valassa urheilijat vannovat ottavansa olympialaisiin osaa rehellisesti ja hyvää urheiluhenkeä osoittaen.²⁸⁰

Presidentti Paasikivi avasi olympialaiset kenties sen historian lyhimmällä puheella lausuen ”julistan XV olympiakisat avatuiksi” Tämän jälkeen kuultiin olympiafanfaari, jonka oli säveltänyt Aarre Merikanto. Olympiafanfaari soi avajaisissa sekä palkinnonjakoseremonioissa, mutta merkittäväksi sen tekee se, että professori Merikanto oli säveltänyt sen jo vuoden 1940 olympialaisia varten.

²⁷⁷ Suomi oli joutunut kieltäytymään Neuvostoliiton painostamisen takia mm. Marshall-avusta. Tämän pelättiin haittaavan Suomea taloudellisesti, sillä maa oli riippuvainen ulkomaisista luototuksista aikana, jolloin sen tuli maksaa kalliita sotakorvauksia Neuvostoliitolle. Seppinen 2008, 222-223.

²⁷⁸ Seppinen 2008, 332.

²⁷⁹ Kokkonen 2008, 281-284.

²⁸⁰ Toohey & Veal 2007, 62-65.

Kenties kyseisellä sävellyksellä oli tunteellista arvoa, sillä viholliskoneiden pommittaessa Helsinkiä, oli järjestelytoimikunta samaan aikaan ratkonut suojakammiossa vuoden 1940 olympiakisojen fanfaarin sävellyskilpailun tuloksia.²⁸¹ Merikannon säveltämä fanfaari merkitsi suomalaisille eräänlaista sodasta yli pääsemistä, sillä sen syntyhistoria oli niin erikoinen. Tällainen tapaus toisaalta osoittaa, että Suomessa oltiin loppuun asti valmiita osoittamaan halukkuutta järjestää olympialaiset, vaikka käytännössä oli selvää, ettei yleinen poliittinen tilanne vuonna 1940 ollut Suomessa ja muualla maailmassa olympismin mukaisella tasolla, vaan vihollisuudet olivat leviämässä maailmanpaloksi.

Avajaisten lopuksi ilmaan päästettiin 2500 kyyhkystä symboloimaan olympiarauhaa, joka vallitsi Suomessa. Avajaiset päättyivät Maamme-lauluun, jolla kuulijoita muistutettiin siitä, että olympialaiset olivat vihdoinkin saapuneet pieneen Suomeen.²⁸² Kansallisilla symboleilla, kuten Maamme-laululla, lipuilla ja niin edespäin pyrittiin luomaan katsojien keskuuteen oikeaa olympiahenkeä, sillä olympialaisissa on yhtä oikein samaistua oman kansansa tunnuksiin kuin olympialaisten universaaliin olympialippuun. Etenkin kansalliset symbolit ohjaavat kansallista samaistumista ja ovat tämän takia olleet tärkeitä kansallistunteen syntymisen ja vahvistumisen kannalta.²⁸³

5.3. Urheilijoiden välilläkö olympismia?

Se, missä määrin Helsingin olympialaisissa ilmeni olympiahenkeä, on vaikea kysymys, sillä kyse on aina tutkijan tekemästä tulkinnasta. Laajoja yleistyksiä on tämän takia vaikea tehdä, sillä Helsingin olympialaisista löytyi sekä olympiahenkeä osoittavia tapauksia, että vähemmän reilun pelin periaatteiden mukaisia tapahtumia. Urheilussa on kyse henkilökohtaisesta kokemuksesta²⁸⁴, joten yksilö saattaa mieltää myös olympiahengen eri tavalla.

Jouko Kokkonen on kuvannut Helsingin kisoja seuraavasti: ”Poliittisesti Suomi saavutti kisoilla niihin kohdistuneet toiveet. Kisoista tuli rauhansaareke kylmän sodan keskelle, koska Neuvostoliitto ja Yhdysvallat halusivat todistella pystyvänsä muuhunkin kuin sapelinkalisteluun. Maiden välinen kilpa olympialaisesta herruudesta oli kuitenkin äärimmäisen kovaa”.²⁸⁵ Kokkonen

²⁸¹ Kolkka 1955, 22.

²⁸² Kolkka 1955, 239–240.

²⁸³ Klinge 1999, 288.

²⁸⁴ Blanchard & Cheska & Norbeck 1985, 277.

²⁸⁵ Kokkonen 2007, 167.

luonnehdinta Helsingin olympialaisista on osuva, sillä Neuvostoliitto ja Yhdysvallat osoittivat toisilleen ystävällisyyttä virallisissa tilaisuuksissa, mutta toisaalta maiden välillä vallitsi ankara kilpailu. Tässä luvussa esittelen muutaman Helsingin olympialaisten tapahtuman, jotka kuvaavat kisojen yleistä ilmapiiriä. Tulkitsen näiden tapahtumien kautta olympiahengen ilmenemistä ja eri maiden urheilijoiden välisiä suhteita.

Helsingin kisojen kenties muistetuin tapaus tai urheilija oli kolme kultaa kisoissa voittanut tšekkoslovakialainen Emil Zátopek. ”Satupekkana” suomalaisittain muistettu pitkien matkojen juoksija voitti Helsingissä 5000 ja 10 000 metrin juoksujen lisäksi myös maratonin. Suorituksen suuruutta lisää vielä sekin, että Zátopek ei ollut perheensä ainoa kultamitalisti Helsingissä, vaan myös Zátopekin vaimo Dana Zatopková voitti Helsingissä naisten keihäänheiton kultaa. Koskaan aiemmin ei aviopari ole saavuttanut olympiakultaa yksilölajeissa vieläpä samana päivänä.²⁸⁶ Zátopek oli Helsingin kisojen yksi arvostetuimmista ja ihailluimmista urheilijoista ja hän ystävystyi australialaisen Les Perryn kanssa, jolle Zátopek lahjoitti urheilupaitansa ja -housunsa. Perry kertoi lahjoittavansa nämä tavarat edelleen nuorelle juoksija Warren Coeffelle, jotta ne kannustaisivat tätä vastaaviin suorituksiin.²⁸⁷ Tällainen esikuvallinen toiminta on tulkittavissa urheiluun kannustavaksi, jolla uusia sukupolvia pyritään saada innostumaan urheilusta esikuvien kautta.

Helsingin olympialaiset eivät kuitenkaan kaikilta osin täyttäneet urheilullisestiikaan ajatellen katsojien odotuksia, sillä esimerkiksi koripallon loppuottelussa kohtasivat Yhdysvallat ja Neuvostoliitto ja ottelusta odotettiin tulevan kisojen yksi kovimmista. Sen sijaan pelistä muodostui lopulta Neuvostoliiton ”taktiikkapeli”, jossa se pyrki ainoastaan viivyttämään suurempikokoisia amerikkalaisia. Suomen Urheilulehden otsikko: ”Yleisö oli nukahtaa katsomoon N:liiton taktiikkapelin takia” kuvaa hyvin ottelun kulkua. Neuvostoliittolaisten tavoitteena oli ilmeisesti välttyä suurelta tappiolta, joka etenkin Yhdysvaltoja vastaan olisi ollut nöyryyttävä. Yleisön kannalta tällainen pelityyli ei ollut kovin miellyttävä, sillä se odotti kovatempoista ottelua, jossa kaksi maailman johtavaa suurvaltaa kohtaisivat koripalloareenalla. Pelin lopputulos 36-25 voitto amerikkalaisille heijastelee tätä Neuvostoliiton taktillista pyrkimystä minimoida tappiot.²⁸⁸

Olympialaisten koripallon loppuottelussa vastakkain olivat kaksi ideologista vihollista, joten ottelun sujuminen rauhanomaisesti voidaan lukea olympismin kannalta onnistumiseksi.

²⁸⁶ Härmäläinen 2004, 119-124.

²⁸⁷ ”Eemelin puku Austraaliaan”, *Suomen Urheilulehti*, 30.7.1952.

²⁸⁸ ”Yleisö oli nukahtaa katsomoon N:liiton taktiikkapelin takia”, *Suomen Urheilulehti*, 4.8.1952.

Olympialaisissa voittamista tärkeämpää on osallistuminen ja etenkin se, että olympialaisten tehtävänä on lähentää kansakuntia ja edistää kansainvälistä rauhaa. Ottelun jälkeen joukkueet kokoontuivat yhteiseen valokuvaan, jossa he esiintyivät veljellisesti vieretysten.²⁸⁹ Joukkueiden välinen valokuva kuvastaa hyvin olympismin yhtä tärkeimmistä sanomista siitä, että mahdollisimman monen maan edustajat pyritään kokoamaan yhteen olympialaisiin, joissa näillä on mahdollista kilpailla ja tutustua toisiinsa ja pyrkiä näin ollen kulttuurien väliseen rauhanomaiseen kohtaamiseen.²⁹⁰

Ylen Helsinki 52 värikkäiden muistojen kisakesä dokumentin mukaan 3000 metrin esteistä muodostui kilpailu, jossa Neuvostoliiton Vladimir Kazantsev oli selkeä ennakkosuosikki ennen finaalia, mutta silti Yhdysvaltain Horace Ashenfelterin onnistui voittaa kilpailu. Tšekkoslovakian 3000 metrin estejuoksija Jindrich Roudný muistelee kilpailua Ylen dokumentissa siten, että ennen kilpailua Ashenfelterin veljekset tulivat Roudnýn ja Emil Zátopekin luo, koska Ashenfelterit halusivat nähdä, miten Roudný juoksee ja hyppää esteet. Ashenfelterit lähtivät juoksemaan Zátopekin lainattua piikkareitaan amerikkalaisille. Roudný neuvoi Ashenfelterin veljeksiä juoksun aikana, miten jakaa painoa jalkojen välillä hypätessä esteitä ja toinen veljeksistä oppikin varsin nopeasti juoksemaan paremmalla tekniikalla Roudnýn muisteluiden mukaan. Neuvostoliittolaiset raivostuivat Ashenfelterin voitettua maailmanennätyksellä olympiakultaa, ja Roudnýstä tehtiin syntipukki tappioon jälkeensä. Hän ei saanut enää Helsingin olympialaisten jälkeen osallistua maaotteluihin ja siviilissä hänellä oli vaikeaa saada enää töitä. Roudnýn oli pakko aloittaa alusta ja opetella sorvarin ammatti, jolla elättää itsensä.²⁹¹

Miten tällainen tapaus sitten tulisi tulkita olympismin valossa? Roudnýn tapaus osoittaa selkeästi osaltaan sen, että olympismin mukainen yhteishenki elää ainoastaan kisojen ajan aktiivisena, jolloin kylmän sodan osapuolten on mahdollista olla ystäviä ja jakaa neuvoja ystävien tavoin, miten parantaa urheilusuoritusta. Tappio yhdysvaltalaiselle urheilijalle lajissa, jossa Neuvostoliitto oli vielä ennakkosuosikki, oli katkera Neuvostoliiton valtionjohdolle, ja Roudnýsta haluttiin tehdä syntipukki Kazantsevin tappioon Roudnýn ”veljeiltyä vihollisen kanssa”.

²⁸⁹ Kolka 1955, 676.

²⁹⁰ Loland, Sigmund, 'Coubertin's Ideology of Olympism from the Perspective of the History of Ideas', *Olympika* Volume IV (1995), 64-65.

²⁹¹ 'Helsingin olympialaiset väreissä, osa 1', [https://www.youtube.com/watch?v=x20CUwHddUs]. Kuunneltu 1.10.2016.

Neuvostoliitossa ei oltu sisäistetty olympismin sanomaa, joka painotti, ettei tärkeintä ollut voitto, vaan rehti kamppailu ja osanotto. Tapaus osoittaa osaltaan sen, että virallisissa tilaisuuksissa neuvostoliittolaiset ja amerikkalaiset pyrkivät esiintymään ystävällisesti toisiaan kohtaan, vaikka tosiasiallisesti pinnan alla kuohui maiden ja yhteiskuntajärjestysten välinen kilpailu. Neuvostoliitolle oli tärkeintä saavuttaa voittoja maan ensimmäisissä olympialaisissa, joissa se halusi esitellä oman sosialistisen järjestelmänsä ylivertaisuutta.

Melontakilpailun finaalista muodostui Sylvi Saimolle ja Suomelle merkittävä, sillä vastassa oli ”vanhaa vihollista” edustava Neuvostoliiton Nina Savina, jonka lopulta oli tyytyminen kolmanteen sijaan. Saimon kullan tekee merkittäväksi se, että hän oli ensimmäinen kesälajeissa kultaa voittanut suomalaisnainen. Kultamitali ja Maamme-laulun kuuleminen korkeimmalla korokkeella oli saavutettu. Saimon arvostuksesta Suomessa kertoo lisäksi se, että hänet valittiin kolmasti vuoden naisurheilijaksi vuosina 1948, 1950 ja 1952.²⁹² Jouko Kokkosen mukaan Saimosta tuli ”kotinsa jättämään joutuneen karjalaisnaisen neuvostoliittolaisesta saavuttaman voiton symboli”.²⁹³ Tällainen nationalistinen katsantokanta ei sovi hyvin yhteen olympismin kanssa, sillä tällöin urheilu rinnastuu sotaan. Nationalististen tunteiden tulisi jäädä de Coubertinin mukaan olympialaisissa sivuun, sillä olympismissa oli kyse oman maansa ihannoimisen lisäksi ystävällisyydestä kohtaamisesta eri maalaisten ihmisten kanssa.²⁹⁴

Kenties Saimon näkökulma tulee ymmärrettävämmäksi, mikäli tarkastelemme hänen taustojaan enemmän. Sylvi Saimo oli evakkoperheen tytär ja hänen perheensä oli joutunut jättämään Karjalan ja muuttamaan Laukaalle, johon perhe perusti oman maatilansa. Sodalla oli siis henkilökohtainen merkitys Saimolle ja tämän perheelle. Tämän muutoksen Saimo koki selkeästi negatiiviseksi, sillä Saimo muisteli sodanjälkeistä aikaa epämieluisana, sillä Saimon perhe oli määrätty siirtoväen asutuslain mukaisesti muuttamaan Laukaaseen.²⁹⁵ Neuvostoliitto rinnastui Saimon kannalta ajatellen sylliseksi sille, että perhe oli joutunut jättämään kotinsa Karjalassa. Saimon tapaus osoittaa osaltaan sen, että vaikka ulkomaalaisia kohdeltiin Suomessa pääasiassa hyvin, ajatteli ainakin osa suomalaisista negatiivisesti neuvostoliittolaisista, sillä sodan traumat olivat tuoreissa muistissa.

²⁹² Turunen 2009, 121.

²⁹³ Kokkonen 2008, 287-288.

²⁹⁴ Loland, Sigmund, 'Coubertin's Ideology of Olympism from the Perspective of the History of Ideas', *Olympika* Volume IV (1995), 65.

²⁹⁵ Hannula et al. 2004, 112-113.

Myös presidentti Paasikivellä oli varauksellinen suhtautuminen Neuvostoliittoon ja sen aikomuksiin Suomen suhteen. Hän kirjoitti päiväkirjaansa Neuvostoliiton olympialaisiin osallistumisesta seuraavasti: ”Tämä näyttää myös osoittavan, että Neuvostoliitolla ei ole meihin nähden mitään pahoja aikomuksia. Tämä kaikki on miellyttävää”.²⁹⁶ Olympialaiset Paasikivi koki hyväksi maiden välisille suhteille niiden rauhanomaisen luonteen vuoksi. Paasikivi tulkitsi Neuvostoliiton osallistumisen olympialaisiin merkitsevän sitä, että Neuvostoliitto ei enää jäisi ulos suurista kansainvälisistä yhteisöistä, jollaiseksi olympialiike oli kasvanut.

Helsingin kisojen eriskummallisessa nyrkkeilyn raskaan sarjan kultaottelussa kohtasivat Ruotsin Ingemar Johansson ja Yhdysvaltojen Edward Sanders. Ottelusta muodostui lopulta katastrofaalinen, sillä Johansson päätyi lähinnä juoksemaan ympäri kehää ”jatkaen näin ruotsalaisen kestävyysjuoksun perinteitä”. Toisessa erässä tälle tuli loppu, sillä Johansson hylättiin kolmen perättäisen varoituksen myötä, kun hän ei ollut antautunut iskujen vaihtoon. ”Nolo loppu epäilemättä olympianyrkkeilylle”, kuten TUL-lehti huomautti.²⁹⁷

Finaaliliput ostanut yleisö osoitti tapauksen johdosta niin voimakkaasti mieltään, että Johansson jouduttiin viemään pukuhuoneeseen poliisisaattueessa. Helsingin olympiayleisö oli unohtanut olympiahengen täysin. Olympialaisissa yleisön tulisi tukea urheilijaa vaikeinakin hetkinä huolimatta kilpailun lopputuloksesta. Yleisö protestoi lähinnä sitä, että Johansson ei ollut sen mielestä yrittänyt tarpeeksi voittaa, vaan tyytynyt juoksemaan pakoon koko ottelun ajan, jonka vuoksi hänet hylättiin. Nyrkkeily eroaa monesta muusta olympialaisten lajista siten, että siinä väkivalta ja loukkaantumisen uhka ovat jatkuvasti läsnä lajissa. Tämän tosiasian Johansson tunnusti ottelun jälkeen. Hän myönsi ajatelleensa, että tällä tasolla raskaan sarjan nyrkkeilyssä voi jopa kuolla.²⁹⁸

Yleisön reaktio vaikuttaa olympiahenkeä ajatellen asiattomalta ottaen huomioon, että kyseessä ovat kisat, joissa jokainen urheilija varmasti yrittää parhaansa, onhan olympiakullan arvostus todella korkealla tasolla edelleen urheilussa. Toisaalta nyrkkeilyn luonne on jo itsessään väkivaltainen, joten kenties tämän takia yleisön reaktio oli niin vahva, sillä se oli tullut seuraamaan lajia, jossa toinen osapuoli mahdollisesti lyödään tajuttomaksi ja nyt se ei saanut vastinetta rahoilleen. Olympialaisissa tuli olla kyse siitä, että urheilija tuli palkita hyvästä suorituksesta, mutta

²⁹⁶ Vasara 2004, 188.

²⁹⁷ ”Ingemar Johansson ajettiin kehästä”, *TUL-lehti*, 3.8.1952.

²⁹⁸ Erola 2014, 44.

häviäjääkään ei ollut soveliasta väheksyä. Voittaminen ei ollut olympialaisissa tärkeintä, vaan kisoihin osallistuminen oli itsessään jo huomioitava saavutus.

Palkintojenjakotilaisuudessa hopeamitalikoroke oli tyhjä ja Ruotsin lippua ei nostettu salkoon. Johanssonin tappion katkeruutta lisäsi se, että myös ruotsalainen yleisö, joka oli julistanut Johanssonin saavutuksen merkitystä, oli nyt kääntynyt häntä vastaan ja syytti miestä pelkuruudesta ja maanpetturuudesta. Lisäksi ruotsalaiset lehdet tekivät Johanssonin kustannuksella pilaa nimeämällä hänet Springemariksi.²⁹⁹ Ruotsin olympiakomitea koki Johanssonin tapauksessa niin suurta häpeää, että päätyi jopa lähettämään Helsingin olympiakisojen järjestelytoimikunnalle pahoittelukirjeen Johanssonin esiintymisen vuoksi.³⁰⁰

Johansson ei kuitenkaan lannistunut tästä, vaan voitti jo vuonna 1959 raskaan sarjan maailmanmestaruuden ammattilaisena toiselta Helsingin olympialaisten nyrkkeilytähdeltä Floyd Pattersonilta.³⁰¹ Springemar-nimitys näytti nyt melko ala-arvoiselta urheilijaa kohtaan, joka oli omassa lajissaan saavuttanut kenties sen kaikkein himotuimman palkinnon eli raskaan sarjan maailmanmestaruuden. Johansson oli näyttänyt koko maailmalle, että olympismin mukaisesti aiemmin huonosti menestyneen urheilijan oli mahdollista kasvaa ja olla lopulta lajinsa huipulla.

Välillä urheilijat unohtavat ”reilun pelin” periaatteet taistellessaan tosissaan voitosta ja näin tapahtui myös Helsingin olympialaisissa. Uruguaylaisten otteet olympiakoripallossa olivat ylevän olympia-aatteen vastaisia, sillä joukkue järjesti pronssiottelussa Argentiinaa vastaan nyrkkitappelun. Kyseessä ei ollut sikäli ainutlaatuinen taisto, vaan samaiset uruguaylaiset tappelivat jo välierissä Ranskaa vastaan joukkueen ollessa aivan lopussa tappiolla kahdella pisteellä. Sulo Kolkan mukaan ”tuomarikin saatiin kantaa pukusuojaan ikävän välikohtauksen jälkeen”.³⁰² Suomen Urheilulehti tivasi ottelun jälkeen Kansainväliseltä Koripalloliitolta toimia, joilla ”poistetaan gangsterit kentältä”. Toimiin ryhtymisen halua lisäsi vielä sekin asia, että Uruguay

²⁹⁹ Springemar juontaa juurensa ruotsin sanasta springa, joka tarkoittaa juosta. Vuonna 1982 KOK arvioi uudelleen Johanssonin tapauksen ja luovutti tälle Helsingin kisojen hopeamitalin. Erola 2014, 43-44.

³⁰⁰ `Idrottsbladet ennusti Ingemarin kehästä ajon', *TUL-lehti*, 5.8.1952.

³⁰¹ Erola 2014, 43-44.

³⁰² Kolka 1955, 673-684.

voitti Helsingin olympialaisissa pronssia ja kyseessä olivat jo toiset olympialaiset³⁰³, joissa maan koripallojoukkue oli tapellut.³⁰⁴

Vallitsiko urheilijoiden välillä sitten minkäänlaista olympismin mukaista yhteishenkeä? Maailmalla vallinneesta poliittisesta tilanteesta huolimatta Helsingin olympialaisissa nähtiin tapauksia, joissa eri blokkien edustajat pyrkivät tutustumaan toisiinsa huolimatta siitä, että heidät oli majoitettu erilleen toisistaan. Esimerkiksi englantilaiset järjestivät neuvostoliittolaisille lounaan Kisakylän kanttiinissa. Lounaalla vieraat pitivät puheita toisilleen, vaikka yhteistä kieltä ei ollut mahdollista löytää, silti lounaalla vallinnut ”yhteisymmärrys näytti erinomaiselta”. Lounaan jälkeen toinen isännistä englantilaisten joukkueenjohtaja K.S. Duncan jakoi kiitosta Helsingin olympialaisten järjestäjille ja kuvaili kisojen olleen paitsi suuri urheilujuhla myös poistaneen eri kansallisuuksien välisiä ennakkoluuloja.³⁰⁵ Olympismin mukaisesti olympialaisten tuli tarjota areena maailman nuorisolle kohdata toisensa ja edistää yhteisymmärrystä maailman eri kansallisuuksien välillä.³⁰⁶ Tämänlainen kohtaaminen eri ideologioiden edustajien välillä voidaan tulkita osoitukseksi olympiahengestä, sillä englantilaisilla tapahtuman organisoijina on ollut halu tutustua paremmin mahdollisista ennakkoluuloistaan huolimatta neuvostoliittolaisiin kilpakumppaneihinsa. Lisäksi lounaan tarkoituksena on ilmeisesti ollut pyrkiä tutustumaan kommunistisen Neuvostoliiton urheilijoihin ja luoda mahdollisesti ystävyyssuhteita yli etupiirirajojen.

Joissakin tapauksissa nämä etupiirirajat ylittävät ystävyyssuhteet kehittyivät jopa rakkaussuhteiksi, kuten oli ilmeisesti käynyt esimerkiksi Unkarin kultamitaliniaiselle Kato Szöke-Halasyille, joka TUL-lehden mukaan rakastui olympialaisten aikaan amerikkalaiseen koripalloilijaan ja huhuissa oli jopa parin aikomus mennä naimisiin. Unkarin johto sai kuitenkin tilanteesta vihiä, ja Szöke-Halasy sai ”kotiarestia”, kuten TUL-lehti asian ilmaisi.³⁰⁷ Olympialaisten aikaan olikin huhuja itäblokin urheilijoiden mahdollisista loikkausyrityksistä, jollaiseksi lehti Szöke-Halasy tapauksen tulkitsi. On kuitenkin mahdollista, että Szöke-Halasy todella olisi halunnut mennä naimisiin rakkaudesta, eikä poliittisten syiden takia. Tapauksen motiiveihin ei kuitenkaan ole mahdollista päästä käsiksi tämän tutkielman puitteissa. Unkarin joukkueenjohto ei kuitenkaan selkeästikään pitänyt Szöke-Halasy

³⁰³ Uruguaylaiset olivat mitä ilmeisemmin olleet Suomen Urheilulehden mukaan Lontoon vuoden 1948 olympialaisissakin jo aloitteellisia tappelun järjestäjiä. ”Gangsterit poistettava”, *Suomen Urheilulehti*, 4.8.1952.

³⁰⁴ ”Gangsterit poistettava”, *Suomen Urheilulehti*, 4.8.1952.

³⁰⁵ ”Parhaita ystäviä”, *Suomen Urheilulehti*, 4.8.1952.

³⁰⁶ Loland, Sigmund, ”Coubertin’s Ideology of Olympism from the Perspective of the History of Ideas”, *Olympika* Volume IV (1995), 65.

³⁰⁷ ”Loikkaukset” huhuja vai totta?”, *TUL-lehti*, 8.8.1952.

aikomuksista, vaan puuttui peliin. Itäblokin urheilijoiden ystävyyssuhteet eivät saisi kehittyä rakkaussuhteiksi etenäkään länsimaalaisten urheilijoiden kanssa. Unkarin joukkueenjohto halusi pitää selkeästi kiinni siitä, että länsimaalaiset edustivat eräänlaista toiseutta, ja rakkaussuhde tällaisen henkilön kanssa ei etenäkään levitessään julkisuuteen laajemmin näyttäisi hyvältä kommunistisen Unkarin katsantokannasta katsoen.

5.4. Pesäpallo suomalaiskansallisena näytöslajina

Olympialaisten perustamiskirjan mukaan järjestäjät voivat lisätä halutessaan kisojen ohjelmaan mukaan kaksi näytöslajia, joko kansallisurheilulajin tai järjestäjämaalle vieraan urheilulajin. Näytöslajeista ei kuitenkaan saa jakaa olympiamitaleja.³⁰⁸ Helsingin kisoissa näytösurheiluiäksi valittiin kotimaisena pesäpallo ja ulkomaisena käsipallo. Vastakkain pesäpallossa olivat Työväen Urheiluliiton ja Suomen Pesäpalloliiton joukkueet. Sateisella Olympiastadionilla käsipallossa kisasivat Tanskan ja Ruotsin joukkueet.³⁰⁹

Alun perin järjestäjät olivat ajatelleet ulkomaisen näytöslajin olevan rugby, mutta neuvottelut Englannin Rugby Football Unionin kanssa eivät edenneet toivotun mukaisesti. Tämän seurauksena 11-miehisin joukkuein pelattava käsipallo tuli korvaamaan rugbyyn. Miksi järjestäjät sitten päätyivät tällaiseen valintaan?

Ensimmäiseksi on toki huomautettava, ettei käsipallo ollut vieras laji järjestäjille, vaan sitä oli pelattu jo sotien välisenä aikana Helsingin olympialaisia vastaavalla tavalla ulkokentillä 11-miehisin joukkuein. Laji ei kuitenkaan ollut täysin yleistynyt Suomessa, sillä liikuntatilojen ahtaus haittasi käsipallon yleistymistä Suomeen. Kunnolla laji sulautui ainoastaan ruotsinkieliseen liikuntakulttuuriin, jossa se tuli osaksi suomenruotsalaista yhteisöä.³¹⁰

Rugby olisi tämän takia ollut olympiasääntöjen mukaisesti parempi valinta, mikäli neuvottelut olisivat edenneet tarpeeksi. Rugby on sikäli uusi tulokas Suomessa, että se saapui Suomeen vasta 2000-luvun alussa. Rugbyssä oteltiin vasta vuonna 2002 ensimmäinen Suomen Rugbyliiton alainen

³⁰⁸ Olympic Rules 1949 s. 19, Olympic Charter, KOK:n arkistot Lausanne. Asiakirjat löytyvät digitoituina osoitteesta [<https://www.olympic.org/olympic-studies-centre/collections/official-publications/olympic-charters>].

³⁰⁹ Kolkkka 1955, 697–698.

³¹⁰ Kokkonen 2015, 145.

Suomen mestaruussarja viiden joukkueen voimin.³¹¹ Sen sijaan Rugbyn sukulaista Lauri ”Tahko” Pihkalan kehittämää salamapalloa harrastettiin Suomessa 1960-luvulta lähtien.³¹²

Miksi sitten pesäpallo tuli sisällyttää olympialaisten ohjelmaan? Pesäpallo toi kisoihin suomalaiskansallisen vivahteen, eihän sitä harrasteta Suomen lisäksi missään muualla maailmassa, vaikka ”Tahko” Pihkala otti vaikutteita vuosina 1913–1922 kehittämäänsä pesäpalloon amerikkalaisesta baseballista ja Suomessa 1800-luvun lopulla pelatusta kuningaspallopelistä.³¹³ Yksi syy pesäpallon mukaan tuomiseksi olympialaisten ohjelmaan oli Sulo Kolkan mukaan se, että vieraat pääsisivät tutustumaan pelin ”teknillisiin taktillisiin seikkoihin, jotka tulivatkin monipuolisesti esiteltyä”.³¹⁴

Pesäpallolla on hyvin supisuomalainen status, sillä pelille on annettu eräänlainen kansallispelin asema Suomessa. Tätä kansallispeliä haluttiin esitellä ulkomaisille vieraille, sillä se oli suomalaisten käsityksen mukaan parempi ja urheilullisempi kuin baseball, jolta peli oli saanut vaikutteita. Tarkoituksena saattoi olla saada pesäpallo leviämään myös muualle maailmaan, sillä peliä oli jo huonoin lopputuloksin yritetty saada levitettyä Viroon 1930-luvulla.³¹⁵

Pesäpallon tehtävänä oli esitellä lajia ulkomaisille vieraille, jotka eivät sitä tunteneet. Tämä ei kuitenkaan yksistään riitä selittämään sitä, miksi pesäpallo haluttiin mukaan kisoihin. On otettava huomioon ne joukkueet, jotka kisoissa pelasivat, eli Työväen Urheiluliitto ja Suomen Pesäpalloliitto. Pesäpallon avulla haluttiin esitellä myös Suomen kansallista urheilujärjestöjen välistä sovintoa, sillä valtakunnanliiton syntyminen oikeiston ja vasemmiston välillä näytti nyt todennäköisemmältä kuin koskaan aiemmin.³¹⁶ Olympiismin yksi tärkeimmistä sanomista on se, että kansakunnat ovat sisäisesti yhtenäisiä, joten pesäpallo toimi välineenä osoittaa, että TUL oli kiinteästi mukana Helsingin olympialaisissa ja Suomen kisajoukkueessa.

5.5. ”Ne hyvin järjestetyt kisat”

Helsingin olympialaisissa mentiin todella nopeammin, korkeammalle ja voimakkaammin (*citius, altius, fortius*), sillä esimerkiksi peräti 26 yleisurheilun kilpailussa voittajan tulos oli parempi kuin aikaisemmissa olympialaisissa ja kahdessa lajissa tulos oli sama kuin olympiaennätys. Vain viidesä

³¹¹ Suomen Rugbyliitto, ”Tietoa rugbystä.”, [<http://rugby.fi/tietoa-rugbysta/?lang=fi>]. Luettu 8.10.2016.

³¹² Wuolio 1982, 167.

³¹³ Ibid.

³¹⁴ Kolkka 1955, 698.

³¹⁵ Kokkonen 2008, 160–161.

³¹⁶ Hentilä 1984, 276.

lajissa tulos oli heikompi kuin aikaisemmin. Lisäksi Helsingissä syntyi yleisurheilussa neljä miesten ja neljä naisten uutta maailmanennätystä.³¹⁷

De Coubertinin olympismiin ennätysten rikkominen kuului olennaisena osana, sillä kilpailun tuli kehittyä ihmisten tavoin, jolloin ennätysten rikkominen kuului luonnollisena osansa urheilun ja olympialaisten kehitystä. Ennätysten jahtaaminen olympialaisissa on kuitenkin myös hyvin kiistanalaista, sillä olympialaisissa ei ollut paroni de Coubertinin mukaan kyse voittamisesta, vaan osallistumisesta, jolloin ennätysten rikkomista ja tulosten takia urheilua ei voida enää nähdä niin merkittävänä.³¹⁸ Toisaalta kilpaurheiluun kuuluvat olennaisena osana tulokset, joihin olympialaisten mottokin viittaa. Korostamalla kilpailuun osallistumista tuloksesta huolimatta de Coubertin pyrki luomaan olympialaisiin sellaisen ilmapiirin, joka kannusti yrittämään parhaansa. Häviämisestä ei tulisi tehdä nöyryyttävää korostamalla oikeaa urheiluhenkeä, jonka mukaan niin voittajan kuin häviäjänkin tulisi osata käyttäytyä tilanteeseen sopivalla tavalla.

Helsingin olympialaisten korkeaa tulostasoa selittää se, että Neuvostoliitto osallistui ensimmäistä kertaa olympialaisiin ja tämä nosti kilpailujen tasoa. Kommunististen valtioiden urheilijat voittivat Helsingissä 29 prosenttia mitaleista. Tämä ei kuitenkaan yksistään riitä selittämään kisojen tason nousua, mutta yksi merkittävä tekijä se kuitenkin oli.³¹⁹ Helsingin olympialaiset merkitsivät sitä, että vallitseva kylmän sodan kaksinapainen kilpailun ilmapiiri oli saapunut myös olympialaisiin, sillä Helsingin olympialaisista muodostuivat ensimmäiset kisat, joissa Yhdysvallat ja Neuvostoliitto mittasivat paremmuuttaan olympia-areenalla. Tällainen kilpailun ilmapiiri molemmissa maailman supervalloissa johti siihen, että myös harjoittelun taso koveni ja ammattimaistui. Harjoittelun parantuessa on myös tulostason mahdollista kohentua aikaisemmasta. Helsingin olympialaisten jälkeen vallitsi pelko siitä, että olympialaisista muodostuisi maaottelu Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välille, joissa muilla pienemmällä mailla olisi enää statistin rooli.³²⁰

Idän ja lännen urheilijoiden välillä vallitsi kilpailun ilmapiiri huolimatta olympismin sanomasta. Tätä kuvaa hyvin se, että kisojen jälkeen parhaan maan tittelistä nousi kohu, vaikka KOK oli julistanut pistelaskun pannaan. Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välit olivat kuitenkin selvittämättä ja maiden välillä vallitsi epäselvyys, kumpi oli ollut lopulta parempi olympialaisissa. Neuvostoliiton mukaan

³¹⁷ Kolkka 1955, 247–248.

³¹⁸ Torres, Cesar R., 'Results or participation?: Reconsidering Olympism's Approach to Competition', *Quest* 58:2 (2006), 242-243.

³¹⁹ Riordan 1986, 66.

³²⁰ Kokkonen 2007, 167.

oli päästy tasapisteisiin 494-494, vaikka kaikkien muiden laskentojen mukaan Yhdysvallat oli ollut parempi. Laskentatavan ollessa epäselvä ja KOK:n kieltäessä sen, saatiin Stockholms-Tidningenissä jopa Suomi olympialaisten voittajaksi, sillä lehden laskentatapa perustui olympialaisiin osallistuneiden maiden väkilukuun.³²¹

Todellisuudessa Suomessa oltiin kuitenkin pettyneitä maan tuloksiin kotikisoissa. Etenkin harmin aiheena oli se, ettei Suomi ollut saanut yleisurheilussa Toivo Hyytiäisen keihäänheiton pronssin lisäksi sen enempää mitaleja. Suomalaiset olivat tehneet olympialaisissa kauden parhaita tuloksiaan, mutta kansainvälisen kilpailun kiristyttyä nekään eivät riittäneet mitaleille saakka.³²² Suomen lopullinen saldo Helsingin olympialaisista oli kuusi kultaa, kolme hopeaa ja kolmetoista pronssia. Isäntämaalla oli oikeus ja tietynlainen velvollisuuskin osallistua mahdollisimman moneen kilpailuun ja tämän johdosta Suomi oli edustettuna kaikkiaan 138:ssa Helsingin kisojen 149 virallisesta kilpailusta. Monessa lajissa Suomi oli kuitenkin vailla menestymisen mahdollisuutta.³²³ Lisäksi Suomen urheiluelämä oli kriisissä pitkälti ennen olympialaisia, joten tilanteen on täytynyt vaikuttaa jossakin määrin olympiajoukkueen valmistautumiseen.

Helsingin olympialaiset päättyivät perinteiseen päättäjäisjuhlaan, jossa lipunkantajat marssivat tuoden eri kansakuntien liput stadionille. Tämän jälkeen nostettiin salkoon olympialaisten sääntöjen mukaisesti ensin olympialaisten alkuperämaan Kreikan lippu, tämän jälkeen isäntämaa Suomen lippu ja lopuksi seuraavan olympialaisten isännän eli tässä tapauksessa Australian lippu.

Seurasi KOK:n presidentin J. Sigfrid Edströmin puhe, joka alkoi ranskaksi, jossa hän aluksi kiitteli Helsingin olympialaisten järjestäjiä ja suomalaisia kisojen järjestelyiden onnistumisesta. Tämän jälkeen Edström kutsui maailman nuorison myös seuraaviin Melbournen olympialaisiin, jonne hän toivoi heidän saapuvan ”ilossa ja sovussa”.³²⁴

Puhe jatkui englanniksi, ja Edström kiitteli olympialaiset järjestäneitä suomalaisia ja vastaanottaneensa kaikilta tahoilta vakuutuksia siitä, että kisat olivat olleet järjestelyiden puolesta onnistuneet. Olympiaadien historiassa Helsingin kisoja muisteltaisiin Edströmin mukaan sanonnalla ”ne hyvin järjestetyt kisat”.³²⁵ Helsinki sai tällä tavoin tunnustusta omasta työstään ja

³²¹ `Yhä vain pistetaistelua', *Suomen Urheilulehti*, 11.8.1952.

³²² Häyrinen 1987, 117.

³²³ Kokkonen 2007, 163.

³²⁴ Kolka 1955, 700.

³²⁵ Kolka 1955, 700-701.

järjestelyistään, joiden onnistumista järjestelytoimikunta oli epäillyt ennen kisojen alkua. Suomelle KOK:n tunnustus tuntui varmasti hyvältä, sillä Suomi halusi parantaa olympialaisten avulla maailmalla vallinnutta julkisuuskuvaansa.

Suomalaisille järjestäjille virtasi huomionosoituksia hyvin järjestetyistä kisoista olympialaisten jälkeen. Järjestelytoimikunnalla oli ollut turhaan huoli ennen olympialaisia siitä, millaisen vastaanoton kisat saisivat kansainvälisiltä vierailta.³²⁶ Kanadan uimarien joukkueenjohtaja H.E. Herschorn vitsaili, että ”Suomen Olympiakomitea on tehnyt kaksi suurta järjestelyvirhettä”, joista ”ensimmäinen on se, että avajaisjuhlaan ei järjestetty auringonpaistetta ja toinen se, että meidän täytyy lähteä pois, ei kukaan meistä sitä halua, meillä on ollut täällä hyvä olla ja me mielellämme viiptyisimme vielä.”³²⁷

Suomen Urheilulehti oli varma, että Suomen nimi pysyisi pitkään ihmisten huulilla vielä olympialaisten jälkeenkin. Lehden mukaan pieni Suomi ei ole kenties pystynyt tarjoamaan kaikkia miljoonakaupunkien huveja, mutta Helsingin kisat ovat tarjonneet katsojilleen ”urheilua, jonka veroista ei ole vielä koskaan esitetty.”³²⁸ TUL-lehti kiteyttää urheilun tason Helsingissä lausumalla: ”Olympiakisamme ovat urheilullisesti muodostuneet täysosumaksi, jollaista ei ole ennen nähty eikä taideta muutamaan kymmeneen vuoteen nähdäkään. Ei päivää, ettei ennätystä taikka useampiakin.”³²⁹ Olympismin mukaisesti urheilun tuli kehittää urheilijoita fyysisesti ja henkisesti, joten aikaisempien ennätysten rikkominen voidaan lukea hyvin aatteen mukaiseksi. Urheilun avulla ihmisten on mahdollista siirtää omia rajojaan eli kehittyä urheilemalla. Kehittymällä urheilussa yksilön on mahdollista myös kasvaa henkiselällä tasolla olympismin mukaan.³³⁰

Aivan kritiikittä järjestäjät eivät sentään olympialaisista päässeet. TUL-lehti oli sitä mieltä, että kisojen järjestelyt oli ylimitoitettu ja Suomessa oltiin varauduttu suurempaan turistivirtaan kuin mitä lopulta saapui. Suomessa oli varauduttu jopa 80 000 päivittäiseen ulkomaalaiseen vierailijaan, sen sijaan maassa oli parhaimmillaan ainoastaan puolet tästä eli noin 40 000 ulkomaalaista vierasta.³³¹ Tämä johti lopulta siihen, että kisojen lopullinen tappio oli noin 175

³²⁶ `Olympiakiikarista katsottua´, *TUL-lehti*, 4.8.1952.

³²⁷ `Helsingin kisoilla oli ”kaksi suurta virhettä”´, *Suomen Urheilulehti*, 4.8.1952.

³²⁸ `Kaikki he ovat tehneet parhaansa´, *Suomen Urheilulehti*, 4.8.1952.

³²⁹ `Olympiakiikarista katsottua´, *TUL-lehti*, 27.7.1952.

³³⁰ Loland, Sigmund, `Coubertin's Ideology of Olympism from the Perspective of the History of Ideas´, *Olympika Volume IV* (1995), 63.

³³¹ `Ulkomaalaisia parhaana kisa-aikana maassa n. 40 000´, *TUL-lehti*, 3.8.1952.

miljoonaa markkaa.³³² Tappiot kuitattiin pitkälti veikkausvoittovaroilla,³³³ sillä valtio toimi kisoista mahdollisesti aiheutuvien tappioiden takaajana.³³⁴ Järjestelytoimikunnan puheenjohtaja Erik von Frenckell kuvasi kisoista aiheutuvia tappioita kuitenkin varsin pieniksi verrattuna siihen ”kouraantuntuvaan goodwilliin, jonka maa, kaupunki, ja kansa saavat laskea voitokseen”.³³⁵

Olympialaisissa taloudellisen voiton tavoittelua ei voida laskea ainoaksi motivaatioksi hakea kisojen isännyyttä. Yksi kenties suurimmista syistä pyrkiä olympiaisännäksi on se, että kisat järjestävä maa saa välittömästi maailmanlaajuista huomiota saatuaan olympiaisännyyden.³³⁶ Suomen kannalta kansainvälisen huomion saaminen maahan oli ensiarvoisen tärkeää, sillä Suomen intresseissä oli saada kansainvälistä huomiota ja tunnustusta olemassaololleen. Valvontakomissio oli Suomessa vuoteen 1947 saakka ja tämän takia epävarmuus ja pelko itsenäisyyden menettämisestä leimasivat Suomen sodan jälkeistä aikaa. Lisäksi kommunistien pääsy hallitusvastuuseen saakka vuoden 1945 vaalien seurauksena lisäsi sisäistä jännitystä Suomessa.³³⁷ Tästä aikakaudesta Suomen historiassa on usein käytetty nimitystä ”vaaran vuodet”, sillä Suomen politiikan tavoitteena oli Ville Pernaan mukaan lähinnä toteuttaa välirauhansopimuksen ehtoja ja välttää valvontakomission ärsyttäminen.³³⁸

Vuoden 1952 olympialaisten isännöisyys saatiin vuonna 1947, jolloin Suomen politiikassa oli jo tapahtumassa käänne, sillä valvontakomissio oli poistumassa maasta Pariisin rauhansopimuksen myötä. Kommunistien tappio kesän 1948 vaaleissa myötävaikutti siihen, ettei Suomen yhteiskuntajärjestys ollut enää välittömästi uhattuna. Vaalituloksen selvittyä pyrki presidentti Paasikivi vaikuttamaan hallitusneuvotteluihin, jotta kommunistien vaikutusvalta kaventuisi, sillä Paasikivi katsoi heidän uhkaavan demokraattista yhteiskuntajärjestystä pyrkimällä pystyttämään sen tilalle ”itäblokin maissa sovelletun mallin”.³³⁹ Suomen ulkopoliitikassa oli alkamassa uusi ystävyyspolitiikan aikakausi, jossa sen tuli ennen kaikkea ottaa idän suhteet huomioon päätöksenteossaan, sillä Suomi oli vuonna 1948 solminut YYA-sopimuksen Neuvostoliiton kanssa. Sen johdannossa tunnustettiin Suomen pyrkimys puolueettomuuteen, mutta käytännössä

³³² Summa vastaisi vuoden 2015 euroissa noin 5 538 000 euroa. Rahamuseo, [<http://apps.rahamuseo.fi/rahanarvolaskin#FIN>]. Luettu 3.2.2017.

³³³ Olympiavuonna 1952 veikkausvoittorahojen määrä oli jo 855,6 miljoonaa markkaa. Kokkonen 2007, 171.

³³⁴ Tilintarkastuskertomus 11.5.1956, XV Olympia Helsinki 1952 Ca:9, Helsingin kaupunginarkisto.

³³⁵ Kolkka 1955, 14.

³³⁶ Hill 1992, 95.

³³⁷ Rislakki 2010, 77-78.

³³⁸ Pernaa 2008, 182.

³³⁹ Suomi 2016, 103.

Neuvostoliiton saavuttama vahva asema ja Porkkalassa sijainnut laivastotukikohta ”antoivat Suomen puolueettomuudelle oman värinsä”, kuten presidentti Paasikivi asian ilmaisi.³⁴⁰

Läntiselle maailmalle oli tärkeää osoittaa, että Suomi ei ollut kiinteä osa Neuvostoliiton etupiiriä. Jukka Rislakin mukaan johtavat amerikkalaiset tiedotusvälineet uutisoivat amerikkalaisten viranomaisten olevan sitä mieltä, että Suomi tulitaisiin liittämään YYA-sopimuksella virallisesti Neuvostoliiton valtapiiriin.³⁴¹ Olympiaisännöyden kautta Suomella oli mahdollisuus korjata tällaisia käsityksiä maasta ja saada toisaalta kansainvälistä tunnustusta omalle olemassa ololleen. Se, missä määrin olympialaiset vaikuttivat positiivisesti Suomen asemaan ja käsityksiin Suomesta maailmalla, on vaikea vastata, sillä mielipiteet ylipäättään olympialaisten vaikutuksesta olympialaiset järjestävän maan imagolle varmasti vaihtelevat niin Suomessa kuin ulkomaillakin. Ulkomaalaiset vieraat kuitenkin lähes poikkeuksetta jakoivat kiitosta Helsingin järjestelijöille onnistuneista olympialaisista, joten ainakin paikalla olleille jäi varmasti melko positiivinen kuva Suomesta.

Suomalaiset järjestelijät vakaasti uskoivat, että olympialaisten avulla Suomen oli mahdollista saada positiivista julkisuutta itselleen. Tämän takia oli ensi sijaisen tärkeää, että kisojen järjestelyt olisivat onnistuneet, sillä olympialaisissa oli lopulta kyse vähintään symbolisesti koko maailman yhdistymisestä, joka ei ainoastaan koskettaisi maiden hallituksia, vaan myös niiden ihmisiä. Tämän takia järjestävällä maalla on hyvin suuri vastuu siitä, minkälaista viestiä se haluaa lähettää maailmalle olympialaisten kautta.³⁴²

6. Johtopäätökset

Helsingin olympialaiset 1952 muistetaan ennen kaikkea niiden tuomasta kansainvälisestä tuulahduksesta. Kansainvälisyys on osa olympismia, jonka keskeisenä sanomana on korostaa olympialaisten olevan internationaali rauhan juhla. Mahdollisimman laaja osallistuminen olympialaisiin on ainoastaan hyvä asia, sillä olympialaisten tulisi lisätä kulttuurien välistä ymmärrystä, joka on mahdollista saavuttaa ainoastaan, mikäli olympialaisiin osallistuu urheilijoita mahdollisimman monesta maailman maasta.

³⁴⁰ Visuri 2006, 86-87.

³⁴¹ Rislakki 2010, 103.

³⁴² Maguire 1999, 144.

Helsingin järjestelytoimikunnan puheenjohtaja Erik von Frenckell asetti Helsingin olympialaisten tavoitteeksi ”coubertinilaisen hengen” saavuttamisen. Von Frenckell toimi aktiivisesti sen puolesta, että Helsingin olympialaisissa olisi edustettuna mahdollisimman monen eri maan urheilijoita. Vallitsevien poliittisten olojen takia tämä ei kuitenkaan aina ollut mahdollista, vaikka virallisesti esimerkiksi Saksa ja Korea esiintyivät yhtenäisinä, puuttui niiden edustusjoukkueista tosiasiaa noin puolet maiden väestöstä, sillä Saksaa edustivat ainoastaan länsisaksalaiset ja Koreaa eteläkorealaiset urheilijat.

Pierre de Coubertinin mukaan olympialaisten tulisi koota maailman nuoriso yhteen ja auttaa edistämään yhteisymmärrystä eri maiden ihmisten välillä. Urheilun tehtävänä olisi ennen kaikkea koota ihmisiä yhteen yhteisen tekemisen muodossa. Urheilu tarjoaisi samalla kanavan tutustua muun maalaisiin ihmisiin ja hälventää tällä tavoin mahdollisia ennakkoluuloja. Mikäli ihminen tuntee ulkomaalaisia ihmisiä, ei hän de Coubertinin ajattelun mukaan halua vahingoittaa näitä. Helsingin kisojen alla ongelmana oli nimenomaan se, että maailmalla vallitsi aito huoli siitä, että Korean sota ja kiihtynyt asevarustelu etupiirien välillä johtaisi kolmanteen maailmansotaan. Tämä oli yksi syy sille, että Suomi halusi näyttäytyä julkisuudessa olympismin mukaisesti sillanrakentajana etupiirien välillä. Lisäksi Neuvostoliitto osallistui Helsingissä ensimmäistä kertaa olympialaisiin ja tämä saattaisi luoda jännitettä myös olympialaisiin, sillä ensimmäistä kertaa maailman kumpikin johtava suurvalta olisi niissä edustettuna.

Helsingissä ystävyysuhteiden syntymistä vaikeutti se, että Neuvostoliiton pyynnöstä itäblokin urheilijat majoitettiin omaan olympiakyläänsä Otaniemeen ja tämä aiheutti ongelman yhden ja yhtenäisen olympiakylän funktion ollessa nimenomaan se, että eri maalaiset urheilijat pystyvät paremmin vapaa-ajallaan tutustumaan toisiinsa. Majoitusjärjestelyt eivät kuitenkaan kaikissa tapauksissa estäneet etupiirien välistä kommunikointia, sillä joissakin tapauksissa eri blokkien urheilijat kuitenkin harjoittelivat yhdessä samalla harjoituskentällä. Urheilijat olivat myös itse aloitteellisia ystävyysuhteiden rakentajia, sillä kuten olen aiemmin tutkielmassani maininnut, järjestivät englantilaiset muun muassa illallisen neuvostoliittolaisille, jonka tarkoituksena oli häivyttää maiden välillä mahdollisesti vallinneita ennakkokäsityksiä. Saattoipa osasta näistä kohtaamisista kehittyä jopa rakkaussuhteita eri etupiirien urheilijoiden välille.

Maailman tilanne heijastui kiristyvän kilpailun merkeissä myös Helsinkiin, sillä kisojen jälkeen nousi julkisuuteen keskustelua siitä, mikä maa itseasiassa oli voittanut olympialaiset. KOK:n linjaus, jonka

mukaan pisteitä ei tulisi laskea lainkaan aiheutti ongelman pistelaskun suhteen ja vaikka Kansainvälisen Olympiakomitean linjaus oli selkeästi olympiahengen mukainen, niin tämä ei riittänyt kilpailuun osallistuneille maille. Neuvostoliitto katsoi, että olympialaiset olivat päättyneet tasan sen ja Yhdysvaltojen välillä. Linjauksessaan Neuvostoliitto oli yksin, sillä muut laskennat katsoivat Yhdysvaltojen olleen olympialaisten parhaiten menestynyt maa. Kansainvälinen kilpailu oli kuitenkin kiristymässä ja kylmän sodan etupiirijattelu oli tulossa yhä enemmän osaksi olympialaisia. Helsingin olympialaiset toimivat lähtölaukauksena tälle, sillä kilpailu oli kovenemassa ja Helsingin olympialaisten jälkeisistä kisoista pelättiin tulevan maaottelu Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen välillä.

Suomelle olympialaiset toivat mahdollisuuden pyrkiä muokkaamaan maailmalla vallitsevaa Suomi-kuvaa. Etenkin länsimaille suomalaisten oli tärkeä pyrkiä osoittamaan, ettei Suomi ollut rautaesiripun takana huolimatta maan vuonna 1948 Neuvostoliiton kanssa solmimasta YYA-sopimuksesta. Toisaalta Neuvostoliitolle oli tärkeää osoittaa, että Suomi halusi säilyttää rauhanomaiset välit Neuvostoliiton kanssa. Olympialaisten aikana olisi erityisen tärkeää, että kaikkia kohdeltaisiin tasaveroisesti, sillä olihan Suomen hallituksella pelko siitä, että Neuvostoliiton osallistuminen olympialaisiin loisi Suomeen nationalistisen jännitteen.

Tästä ei kuitenkaan löytynyt merkkejä, vaan pääosin vieraat olivat sitä mieltä, että olympiajärjestelyt olivat onnistuneet. Vieraiden tasapuolinen kohtelu oli yksi olympismin teemoista, sillä olympialaisten tuli olla syrjinnästä vapaat kilpailut. Ainoastaan KOK:n linjaukset, joilla se pyrki vaikeuttamaan kommunististen maiden osallistumista, voidaan tulkita syrjiväksi, mutta tämä ei muodostakaan Helsingin järjestelijöiden osalta ongelmaa, sillä Erik von Frenckell pyrki viimeiseen asti kokoamaan lähes kaikkien eri maiden urheilijat yhteen Helsinkiin huolimatta Kansainvälisen Olympiakomitean negatiivisesta suhtautumisesta muun muassa Kiinan ja DDR:n urheilijoihin ja tämä jos jokin on osoitus olympiahengestä.

Suomalaisten kisaisäntien ystävälliseen käytökseen oli osaltaan vaikuttanut se, että maassa järjestettiin ennen olympialaisia Suomen Kansan Ryhtiliikkeenä tunnettu propagandakampanja, jonka avulla suomalaisia pyrittiin valistamaan hyvistä käytöstavoista ja etenkin oikeanlaisesta alkoholin kulutuksesta. Suomessa ei tilastojen mukaan ollut ongelmaa alkoholin kulutuksen suhteen, vaan ongelmana olikin se, että suomalaiset kuluttivat alkoholia humalahakuisesti ja tämän pelättiin vaikuttavan negatiivisesti Suomi-kuvaan, jonka kansainväliset vieraat saivat

Suomesta. Tämän takia suomalaiset itsekin määrittelivät ryhtiliikkeen toiminnan hyödylliseksi, sillä järjestö antoi samalla vastauksia siihen, miten suomalaisten tulisi käyttäytyä ulkomaalaisten vieraiden läsnä ollessa, sillä olympialaiset koettiin Suomessa yhteiseksi ponnistukseksi, joiden järjestelyt eivät saisi epäonnistua.

Ryhtiliikkeen merkittävin panos olympismin kannalta oli siinä, että ryhtiliikkeen yksi kantavista teemoista oli kasvattaa suomalaisia käyttäytymään ”oikean urheiluhengen” mukaisesti. Tällä ryhtiliike viittasi olympismiin, joka korosti, ettei voittaminen olisi kaikki kaikessa. Ryhtiliike pyrki vaikuttamaan omassa propagandassaan etenkin urheiluyhteisöön, jonka tulisi osata kannustaa kaikkia yhtäläisesti maasta tai muusta henkilön alkuperästä huolimatta, sillä yhtä oikein olisi kannustaa niin voittajaa kuin häviäjääkin. Ryhtiliike korosti tässä kuuluttajan asemaa ja julkaisi muun muassa Urheilukuuluttajan oppaan auttamaan kuuluttajia vastuullisessa työssään, sillä kuuluttaja pystyisi parhaimmillaan oppaan mukaan jopa muokkaamaan yleisön reaktiota ja käytöstä toivotunlaiseksi.

Ryhtiliikkeen kannalta olympialaiset olivat toisaalta mahdollisuus levittää sen omaa agendaan eli raittiimpia elämäntapoja ja hyviä käytöstapoja, mutta toisaalta ryhtiliikkeen voidaan tulkita toimineen olympismin mukaisesti pyrkiessään edistämään muun muassa ystävällisyyttä tulevien olympiaisäntien keskuudessa. Lamartine Da Costa korostaa sitä, että olympialaiset saavat yleensä jonkinlaisen isäntämaan kulttuuriin kuuluvan vivahduksen. Helsingin olympialaisissa ryhtiliike nosti esille vaatimuksen käyttäytyä ja käyttää alkoholia kohtuullisesti. Kohtuullisten juomatapojen edistämisen voidaan katsoa olevaan sikäli suomalaiskansallinen asia, että ongelma ei ole poistunut suomalaisesta yhteiskunnasta, vaan viranomaiset näkevät esimerkiksi niin sanotun ”viinarallin” edelleen ongelmalliseksi suomalaisessa yhteiskunnassa. Ryhtiliikkeen toiminnassa oli enemmän kyse Suomen imagon muokkauksesta, jonka samalla voidaan tulkita edistäneen myös olympismin päämääriä, jotka nekin ovat omalla tavallaan kasvatuksellisia.

Henkisen ilmapiirin muotoutuminen oikeanlaiseksi oli yksi tärkeimmistä teemoista olympialaisten aikaan ja jo niitä ennen, sillä etenkin maassa vuonna 1946 puhjennut urheilukriisi loi maan urheiluelämään kireän tunnelman TUL:n irtisanottua yhteistoimintasopimuksen. Tämän taustalla oli sodan jälkeen vahvistunut vasemmisto, joka nyt pyrki johtavaan asemaan lähes jokaisella yhteiskunnan osa-alueella, kuten tässä tapauksessa myös urheilussa. Vasemmiston nousu loi maahan sisäisesti hajanaisen ilmapiirin ja tämä heijastui myös maan urheiluelämään. Suomen

pyrkiessä vuoden 1952 olympialaisten isännäksi, ei urheiluelämän hajanaisuus näyttäisi hyvältä, sillä olympialaisissa oli ennen kaikkea kyse siitä, että kansainvälisen yhtenäisyyden lisäksi olympialaisten tulisi edistää kansallista yhtenäisyyttä.

Neuvotteluiden uudesta yhteistoimintasopimuksesta jumittuessa, puuttui olympiahankkeen takana keskeisesti vaikuttanut Erik von Frenckell neuvotteluihin muistuttamalla liittojen johtoa siitä, että yhteistoimintasopimus liittojen välillä katsottaisiin olympialaisten saamisen ehdoksi. Vähintäänkin se helpottaisi Suomen asemaa hakijoiden joukossa, sillä Tukholma lupasi luopua omasta ehdokkuudestaan, mikäli liitot saisivat Suomen urheiluelämää vaivaavan kriisin soviteltua.

Uudessa tilanteessa liitot katsoivat, että olympialaiset loivat neuvotteluihin uudenlaisen tilanteen, sillä sopimuksesta kieltäytyvä liitto näyttäytyisi nyt kansan silmissä syyllisenä sille, ettei olympiaunelma vieläkään toteutuisi Suomessa. Tämän johdosta liitot pääsivät sopuun hyvissä ajoin ennen kesän 1947 lopullista KOK:n kokousta, jossa olympiaisäntä päätettiin. Sovun seurauksena liitot jäivät pohtimaan sitä, millä tavalla yhteistoimintasopimuksia pysyvämpi järjestely jollaiseksi valtakunnanliitto miellettiin tulisi saada aikaan.

Kumpikaan osapuoli ei kuitenkaan ollut täysin tyytyväinen solmittuun sopimukseen, jossa osallisena oli nyt Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton ja Työväen Urheiluliiton lisäksi ruotsinkielinen Centralidrottsförbund, joka edusti samalla yhtä Suomen suurimmista vähemmistöistä suomenruotsalaisia. TUL:n puolella CIF:n osallisuus sopimukseen nähtiin ongelmallisena, sillä CIF miellettiin liiton johdossa porvarilliseksi, joka veisi samalla pohjan sopimuksen tasapuolisuudelta, joka oli ollut TUL:n mielestä neuvotteluiden pohja. Samalla TUL koki, ettei se saanut tarpeeksi vaikutusvaltaa kansainvälisissä edustustehtävissä.

SVUL irtisanoi yhteistoimintasopimuksen lokakuussa 1949, koska se koki, ettei sopimus ollut tyydyttänyt kumpaakaan osapuolta. Irtisanominen loi jännitettä samalla olympiajärjestelyihin, sillä TUL katsoi, ettei se voisi olla järjestäjänä sellaisissa kilpailuissa, joissa sen urheilijoilla ei olisi osallistumisoikeutta. Mikäli Työväen Urheiluliitto olisi syrjäytetty kokonaan järjestelyistä, olisi se luonut negatiivisen kuvan Suomesta maailmalla, sillä olihan olympialaisten ja olympismin keskeinen sanoma myös eri yhteiskuntaluokkien yhtenäisyys, jota urheilun tulisi edistää.

Tämän takia oli tärkeää, että urheilukriisi saataisiin soviteltua, sillä mikäli näin ei olisi tapahtunut olisi työväenluokka ja sen edustus Suomea edustavassa olympiajoukkueessa jäänyt toteutumatta.

Tällöin ei olisi voitu puhua koko kansaa koskettaneista kisoista, jollaiset olympialaisten tulisi olla. Liittojen välillä ei kuitenkaan voida katsoa olleen vilpitön olympismin mukaisen yhtenäisyyden edistäminen, sillä sekä Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto että Työväen Urheiluliitto pyrkivät kumpikin käyttämään lähestyvää olympialaisten isännöityä oman liittonsa edun ajamiseen. TUL pyrki esittäytymään suomalaisten edessä uhrina, sillä SVUL oli irtisanonut yhteistoimintasopimuksen ja TUL pyrki käyttämään tilannetta hyväkseen esittämällä SVUL:n syylliseksi yhteistoiminnan puuttumiselle. Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton puolella pyrittiin olympialaisia käyttämään painostuskeinona Työväen Urheiluliittoa vastaan, sillä TUL:n asema³⁴³ vaikenisi samalla, mikäli se jättäytyisi ulos yhteistoiminnasta SVUL:n kanssa.

Liitot saivat vuonna 1951 aikaan ainoastaan eräänlaisen ”linnarauhan”, jolla ne näyttäytyivät ulospäin luoneen lähes koko yhteiskuntaa koskeneen yhteistoiminnan, sillä olihan ruotsinkielisiä edustava CIF SVUL:n ja TUL:n lisäksi osallisena siinä. Uudessa sopimuksessa liitot vakuuttivat alkavansa kehittämään valtakunnanliittoa, jota ei kuitenkaan saatu koskaan aikaan, sillä hauras olympiarauha särkyi lähes heti olympialaisten jälkeen liittojen ajaututtua riitoihin keskenään. Kyseessä oli ainoastaan olympialaiset käsittävä aselepo, jonka voidaan tulkita olevan olympismin mukainen, sillä olympialaisten aikana tulisi vallita rauha kaikilla elämän aloilla etenkin isännöivässä maassa. Lisäksi järjestäjien kannalta oli tärkeää, että Suomen olympiajoukkue koostuisi myös Työväen Urheiluliiton urheilijoista, sillä tällöin olympiajoukkue symboloisi olympismin mukaista yhteiskuntarauhaa.

Helsingin olympialaiset muistetaan Suomessa ennen kaikkea niiden tuomasta uudeltaisesta kansainvälisyydestä, jota ei oltu ennen nähty maassa. Se, vallitsiko maassa olympiahenki, on hyvin tulkinnanvaraista. Olympismi saatetaan ymmärtää eri tavalla riippuen henkilöstä, sillä urheilussa kuten olympismissa on kyse henkilökohtaisesta kokemuksesta. Järjestelyiden tasolla olympismi kuitenkin huomioitiin koko olympiaprojektin keskeiseksi tavoitteeksi, jolloin puitteet kansojen väliselle kohtaamiselle pyrittiin luomaan mahdollisimman hyväksi. Onhan olympismin sanoma siitä, että olympialaisten tulisi tarjota kenttä kansojen väliselle rauhanomaiselle kilpailulle yhteensopiva sen kanssa, että Suomi halusi näyttäytyä maailmalla neutraalina sillanrakentajana etupiirien välillä. Olympialaisten vaikutusta Suomi-kuvan muokkautumiseen on kuitenkin vaikea arvioida, sillä

³⁴³ TUL:n pelkona oli, että sen urheilijat loikkaisivat SVUL:n olympiaedustamisen toivossa, mikäli yhteistoimintaa liittojen välillä ei saataisi aikaan. Tämä haittaisi TUL:n asemaa keskusliittona.

mielipiteet tästä vaihtelevat varmasti maailmalla ja lisäksi kaikki eivät seuraa olympialaisia huolimatta niiden globaalista statuksesta. Kansainväliset kisavieraat kuitenkin jakoivat lähes poikkeuksetta kiitosta Helsingin kisajärjestelyistä ja etenkin niiden urheilullinen anti oli ollut ennen näkemättömän hyvä, mistä kertovat Helsingin olympialaisissa tehdyt ennätykset.

Olympismin ollessa hyvin monisävyinen vaatii sen tutkiminen hyvin paljon tulkintaa. Paroni de Coubertin ei luonut sen ympärille mitään selkeää oppia tai ideologiaa, vaan olympismissa tulisi olla hänen mukaansa kyse mielentilasta, joka valtaisi mielen ja sielun. Tutkijan vastuulle jää tällöin tulkita se, mitä voidaan mieltää olympismin esiintymiseksi, sillä lähteet eivät aina suoraan puhu olympismista, vaan saattavat mainita esimerkiksi ”oikean urheiluhengen”, joka voidaan tulkita olympismin ilmenemiseksi, sillä myös de Coubertin puhui paljon ”oikean urheiluhengen” puolesta omista teksteissään. Tämän tutkielman anti on ollut siinä, että se on esittänyt mahdollisia olympismin ilmenemismuotoja Helsingin olympialaisissa ja niiden järjestelyissä, jättäen kuitenkin varaa myös muunlaiselle tulkinnalle, sillä tutkijat eivät ole yksimielisiä siitä, mitä kaikkea pluralistinen olympismi pitää sisällään.

Lähteet ja kirjallisuus

I Arkistolähteet

Helsingin kaupunginarkisto (HKA), Helsinki

Kansalaisryhti ry:n asiakirjat 1947-1954

Suomen Kansan Ryhtiliike lähetettyjen kirjeiden toisteet,
vuosikertomukset ja muut painotuotteet

XV Olympia Helsinki 1952 vuosikokousten pöytäkirjat 1947-1956

XV Olympia Helsinki 1952 sanomalehti- ja tiedotusjaoston toimintakertomukset
liitteineen 1949-1952

XV Olympia Helsinki 1952 majoitustoimiston asiakirjat 1950-1952

KOK:n arkistot, Lausanne

Olympic Charter

Olympic rules 1949

Suomen Urheiluarkisto (SUa), Helsinki

Suomen Työväen Urheiluliiton (TUL) asiakirjat 1947-1952

Suomen Voimistelu ja Urheiluliiton (SVUL) asiakirjat 1947-1952

Suomen Urheilulehti 1952

TUL-lehti 1952

II Painetut lähteet

Aamulehti, 8.8.2016.

Helsingin Sanomat, 23.6.2016 & 7.8.2016.

Hämeen Sanomat, 30.7.2012.

Kolkka, Sulo (toim.), *XV Olympiakisat Helsingissä 1952. Järjestelytoimikunnan virallinen kertomus.*

WSOY: Porvoo, 1955.

Los Angeles Times, 31.7.2016.

Suomen Kansan Ryhtiliike (toim.) *Hyvän käytöksen opas (toinen painos)*. Otava: Helsinki, 1954.

Talouselämä, 28.6.2016.

III Kirjallisuus

Allison, Lincoln (toim.), *The politics Of Sport*. Manchester University Press: Manchester, 1986.

Arponen, Antti O. & Sarvikas, Esko & Helenius, Erkki & Kleemola, Irja & Laine, Aaro & Oksanen, Mauri (toim.), *Suomen urheilu SVUL 1900-1980*. Suomen valtakunnan urheiluliitto: Helsinki, 1981.

- Aunesluoma, Juhana & Juppi, Joel & Klemola, Heikki & Ilmanen, Kalervo, *Liikuntaa kaikelle kansalle. Valtion, läänien ja kuntien liikuntahallinto 1919–1994*. Liikuntatieteellinen Seura: Helsinki, 1995.
- Bell, Marjatta & Hietala, Marjatta. *Helsinki. The Innovative City. Historical Perspectives*. Finnish Literature Society & City of Helsinki Urban Facts: Helsinki, 2002.
- Blanchard, Kendall & Cheska, Alyce & Norbeck, Edward, *The Anthropology of Sport. An Introduction*. Bergin & Garvey Publishers: South Hadley, 1985.
- Bolz, Daphné, 'Welcoming the World's Best Athletes: An Olympic Challenge for Post-war Britain', *The International Journal of the History of Sport* 27:6 (2010), 1006–1028.
- Booth, Douglas, *The Field. Truth and fiction in sport history*. Routledge: New York, 2005.
- Bridges, Brian, *The Two Koreas and the Politics of Global Sport*. Brill: Leiden & Boston, 2012.
- Brinton, Crane, *Aatteet ja ihmiset. Länsimaisen ajattelun vaiheita*. Prentice Hall: New York, 1950.
- Chatziefstathiou, Dikaia & Henry, Ian P., *Discourses of Olympism. From the Sorbonne 1894 to London 2012*. Palgrave Macmillan: Basingstoke & New York, 2012.
- Chatziefstathiou, Dikaia & Henry, Ian P., 'Hellenism and Olympism: Pierre de Coubertin and the Greek Challenge to the Early Olympic Movement', *Sport in History* 27:1 (2007), 24–43.
- Collingwood, R.G. 'The Historical Logic of Question and Answer'. Teoksessa King, Preston (toim.), *The History of Ideas: An Introduction to Method*. Barnes & Nobles Books: Totowa, 1983, 135–152.
- Crawford, Russ, *The Use of Sports to Promote the American Way of Life During the Cold War: Cultural Propaganda, 1945-1963*. Edwin Meller Press: Lewiston, 2008.
- Eriksson, Päivi & Koistinen, Katri, *Monenlainen tapaustutkimus*. Kuluttajatutkimuskeskus: Helsinki, 2005.
- Erola, Lasse, *Olympialaisten outoja tapauksia*. Kustannusosakeyhtiö Paasilinna: Helsinki, 2014.
- Fussey, Pete & Coaffee, Jon & Hobbs, Dick, *Securing and Sustaining the Olympic City: Reconfiguring London for 2012 and Beyond*. Routledge: Lontoo & New York, 2011.
- Giulianotti, Richard, *Sport a critical sociology*. Polity Press: Cambridge, 2005.

- Haapala, Pertti, *Sosiaalihistoria. Johdatus tutkimukseen*. Suomen Historiallinen Seura: Helsinki, 1989.
- Halila, Aimo & Sirmeikkö, Paul & Kotkas, Kallio, *Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto SVUL 1900–1960*. Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto: Helsinki, 1960.
- Hannula, Riitta & Hintikka, Matti & Honkanen, Pekka & Laitinen, Kaisa & Mämmelä, Terttu & Männistö, Kimmo & Piispanen, Toni & Sjöblom, Kenth & Tikander, Vesa, *Soihdunkantajat. Tositarinoita kesäolympialaisista*. Suomen Urheilumuseosäätiö: Helsinki, 2004.
- Hentilä, Seppo, 'Poliittista urheilua ja urheilupolitiikka'. Teoksessa Pyykkönen Teijo (toim.), *Suomi uskoi urheiluun: Suomen urheilun ja liikunnan historia*. VAPK-kustannus: Helsinki, 1992, 235-282.
- Hentilä, Seppo, *Suomen Työläisurheilun historia I. Työväen Urheiluliitto 1919–1944*. Arvi A. Karisto Oy: Hämeenlinna, 1982.
- Hentilä, Seppo, *Suomen Työläisurheilun historia II. Työväen Urheiluliitto 1944–1959*. Arvi A. Karisto Oy: Hämeenlinna, 1984.
- Hill, Christopher R., *Olympic politics. Athens to Atlanta 1896–1996*. Manchester University Press: Manchester, 1992.
- Hill, Christopher R., 'The Cold War and the Olympic Movement', *History Today* 01/1999, 20-21.
- Hyrkkänen, Markku, *Aatehistorian mieli*. Vastapaino: Tampere, 2002.
- Hytönen, Kirsi-Maria & Rantanen, Keijo (toim.), *Onnen aika? Valoja ja varjoja 1950-luvulla*. Atena Kustannus Oy: Jyväskylä, 2013.
- Häyrinen, Reijo, *Suomen yleisurheilun historia*. Suomen Urheiluliitto: Helsinki, 1987.
- Häyrinen, Simo, *Suomalaisen yhteiskunnan kulttuuripolitiikka*. Minerva Kustannus Oy: Jyväskylä, 2006.
- Jokl, Ernst & Karvonen, M.J. & Kihlberg, Jaakko & Koskela, Aarni & Noro, Leo, *Sports in the Cultural Pattern of the World. A Study of the 1952 Olympic Games At Helsinki*. Institute of Occupational Health: Helsinki, 1956.
- Juppi, Joel, *Suomen julkinen liikuntapolitiikka valtionhallinnon näkökulmasta vuosina 1917–1994*. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä, 1995.

Jussila, Osmo, *Suomen historian suuret myytit*. WSOY: Helsinki, 2007.

Kahlos, Hannu, 'Ostajaintarkkailun aika alkoholipolitiikassa'. Teoksessa Peltonen, Matti & Kuusi, Hanna & Kilpiö, Kaarina (toim.), *Alkoholin vuosisata: Suomalaisten alkoholiolojen käännteitä 1900-luvulla*. SKS: Helsinki 2006, 186-201.

Kervanto Nevanlinna, Anja, *Voimat, jotka rakensivat Helsinkiä 1945-2010 4: Helsingin historia vuodesta 1945*. Helsingin kaupunki & Otava: Helsinki, 2012.

King, Preston (toim.), *The History of Ideas. An Introduction to Method*. Barnes and Noble Books: Totowa, 1983.

Klinge, Matti, *Suomen sinivalkoiset värit. Kansallisten ja muidenkin symbolien vaiheista ja merkityksestä*. Otava: Helsinki, 1999.

Kokkonen, Jouko, *Kansakunta kilpasilla. Urheilu nationalismin kanavana ja lähteenä Suomessa 1900–1952*. SKS: Helsinki, 2008.

Kokkonen, Jouko, *Liikuntatieteellisen Seuran Impulssi. Kansakunnat kultajahdissa. Urheilu ja nationalismi*. Liikuntatieteellinen Seura: Helsinki, 2003.

Kokkonen, Jouko, 'Oikeiden olympiakisojen maa'. Teoksessa Tikander, Vesa & Viita Ossi & Vilen, Merja & Paavola, Esko (toim.), *Sadan vuoden olympiadi. Suomalaisen olympialiikkeen historia*. WSOY: Porvoo, 2007, 142-173.

Kokkonen, Jouko, *Suomalainen liikuntakulttuuri – juuret, nykyisyys ja muutossuunnat*. Suomen Urheilumuseo: Helsinki, 2015.

Krüger, Arnd & Murray, William, *The Nazi Olympics. Sport, Politics, and Appeasement in the 1930s*. University of Illinois Press: Urbana & Chicago, 2003.

Kulmala, Johanna, 'Ristiin rastiin Zátópekien jalanjäljillä'. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki & Sironen, Esa (toim.), *Urheilu ja sota*. Suomen Urheiluhistoriallinen Seura: Porvoo 2014, 148.

Laine, Leena, 'Finland: The Promised Land of Olympic Sport'. Teoksessa Krüger, Arnd & Murray, William (toim.), *The Nazi Olympics*. University of Illinois Press: Urbana & Chicago, 2003, 145-161.

Laine, Leena, *Työväen Urheiluliikkeen naiset*. Otava: Helsinki, 2000.

- Lapchick, Richard E. (toim.), *Sport in Society. Equal Opportunity or Business as Usual?* SAGE Publications: Thousand Oaks & Lontoo & New Delhi, 1996.
- Lapchick, Richard E., 'The Modern Olympic Games: A Political Cauldron'. Teoksessa Lapchick, Richard E. (toim.) *Sport in Society: Equal Opportunity or Business as Usual*, SAGE Publications: Thousand Oaks & Lontoo & New Delhi, 1996, 253-271.
- Levy, Alan H., *Floyd Patterson A Boxer And A Gentleman*. McFarland & Company: Jefferson Pohjois-Carolina & Lontoo, 2008.
- Liikanen, Ilkka, 'Kansallinen yhtenäisyys ja kansanvalta – suomalainen nationalismi'. Teoksessa Pakkasvirta, Jussi & Saukkonen, Pasi (toim.), *Nationalismit*. WSOY: Helsinki, 2005, 244.
- Litmanen, Pekka, *Urheilujohtamisen ooppera*. Magentum: Nastola, 2008.
- Loland, Sigmund, 'Coubertin's Ideology of Olympism from the Perspective of the History of Ideas', *OLYMPIKA: The International Journal of Olympic Studies*, Volume IV (1995), 49–78.
- Loland, Sigmund, 'A Well Balanced Life Based on 'The Joy of Effort': Olympic Hype or a Meaningful Ideal?', *Sport, Ethics and Philosophy* 6:2 (2012), 155.
- Maguire, Joseph, *Global Sport. Identities, Societies, Civilizations*. Polity Press: Cambridge, 1999.
- Markkola, Pirjo & Snellman, Hanna & Östman, Ann-Catrin (toim.), *Kotiseutu ja kansakunta. Miten suomalaista historiaa on rakennettu*. SKS: Helsinki, 2014.
- Martínková, Irena, 'Pierre de Coubertin's vision of the role of sport in peaceful internationalism', *Sport in Society* 15:6 (2012), 793-794.
- McNamee, Mike, 'Olympism, Eurocentricity, and Transcultural Virtues', *Journal of the Philosophy of Sport* 33:2 (2006), 174-175.
- Meinander, Henrik, 'Warpaille y-lös, kyykkyy a-las'. Teoksessa Pyykkönen, Teijo (toim.), *Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia*. VAPK-kustannus: Helsinki, 1992, 81-100.
- Nygren, Helge, *Olympiatuli joka sammui sodan tuuliin: XII olympiadin unelmakisat Helsingissä 20.7.–4.8.1940*. Postmediat Oy: Helsinki, 1991.
- Pakkasvirta, Jussi & Saukkonen, Pasi (toim.), *Nationalismit*. WSOY: Helsinki, 2004.

- Parry, Jim, 'Sport and Olympism: Universals and Multiculturalism', *Journal of the Philosophy of Sport* 33:2 (2006), 201.
- Peltonen, Matti & Kuusi, Hanna & Kilpiö, Kaarina (toim.), *Alkoholin vuosisata. Suomalaisten alkoholiolojen vaiheita 1900-luvulla*. SKS: Helsinki, 2006.
- Peltonen, Matti, *Remua ja Ryhtiä. Alkoholiolot ja tapakasvatus 1950-luvun Suomessa*. Gaudeamus: Helsinki, 2002.
- Pernaa, Ville & Niemi, Mari K. (toim.), *Suomalaisen yhteiskunnan poliittinen historia*. Edita: Helsinki, 2008.
- Pernaa, Ville, 'Ystävyysspolitiikan aika: Suomi Neuvostoliiton naapurina', Teoksessa Pernaa, Ville & Niemi, Mari K. (toim.), *Suomalaisen yhteiskunnan poliittinen historia*. Edita: Helsinki, 2008, 171-200.
- Pulma, Panu, 'Hauska koti vaikka kaupungin laidalta'. Teoksessa Helsingin historia vuodesta 1945 2: Suunnittelu ja rakentaminen, Sosiaaliset ongelmat, Urheilu. Helsingin kaupunki & Edita: Helsinki, 2000, 123-142.
- Pulma, Panu, 'Normien rikkojat ja kontrolli'. Teoksessa Schulman, Harry & Pulma, Panu & Aalto, Seppo, *Helsingin historia vuodesta 1945 2: Suunnittelu ja rakentaminen, sosiaaliset ongelmat, urheilu*. Helsingin kaupunki & Edita: Helsinki, 2000, 199-242.
- Pyykkönen, Teijo (toim.), *Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia*. VAPK-kustannus: Helsinki, 1992.
- Raatikainen, Voitto, *Meidän kaikkien stadion*. WSOY: Helsinki, 1994.
- Riordan, Jim, 'Elite sport policy in east and west'. Teoksessa Allison, Lincoln (toim.), *The Politics of Sport*. Manchester University Press: Manchester, 1986, 66-89.
- Riordan, James, *Soviet Sport. Background to the Olympics*. Basil Blackwell: Oxford, 1980.
- Rislakki, Jukka, *Paha sektori. Atomipommi, kylmä sota ja Suomi*. WSOY: Helsinki, 2010.
- Roiko-Jokela, Heikki & Sironen, Esa (toim.), *Urheilu ja sota*. Suomen Urheiluhistoriallinen Seura: Jyväskylä, 2014.

- Salimäki, Harri, *Isänmaan ja urheilu-uskon mies: Lauri Pihkala modernin urheiluaatteen esitaistelijana*. SKS: Helsinki, 2000.
- Scambler, Graham, *Sport and Society. History, power and culture*. Open University Press: Maidenhead, 2005.
- Schulman, Harry & Pulma, Panu & Aalto, Seppo, *Helsingin historia vuodesta 1945 2: Suunnittelu ja rakentaminen, sosiaaliset ongelmat, urheilu*. Helsingin kaupunki & Edita: Helsinki, 2000.
- Seppinen, Jukka, *Vaaran vuodet? Suomen selviytymisstrategia 1944–1950*. Minerva Kustannus Oy: Helsinki & Jyväskylä, 2008.
- Siukonen, Markku, *90 Itsenäisen Suomen urheilusankareita*. Minerva Kustannus Oy: Helsinki & Jyväskylä, 2007.
- Sjöblom, Kenth, 'Autonominen olympiamaa'. Teoksessa Tikander, Vesa & Viita, Ossi & Vilen, Merja & Paavola, Esko (toim.), *Sadan vuoden olympiadi: Suomalaisen olympialiikkeen historia*. WSOY: Porvoo, 2007, 10-39.
- Spaaij, Ramón, 'Olympic rings of peace? The Olympic movement, peacemaking and intercultural understanding', *Sport in Society* 15:6 (2012), 763.
- Stake, Robert E., *The Art Of Case Study Research*. SAGE Publications: Thousand Oaks & Lontoo & New Delhi, 1995.
- Stueck, William, *The Korean War: An International History*. Princeton University Press: Princeton, 1997.
- Suomi, Juhani, *Suomi, Neuvostoliitto ja YVA-sopimus*. Tammi: Helsinki, 2016.
- Syrjäläinen, Antti, *Miksi siksi loikkariksi? Huippu-urheilijoiden loikkaukset TUL:sta SVUL:oon 1919–1939*. Yhteiskunta- ja aluetieteiden tiedekunnan väitöskirja, Joensuun yliopisto, 2008.
- Taylor, Trevor, 'Politics and the Olympic Spirit'. Teoksessa Allison, Lincoln (toim.), *The Politics of Sport*. Manchester University Press: Manchester, 1986, 216-241.
- Tervonen, Miika, 'Historiankirjoitus ja myytti yhden kulttuurin Suomesta'. Teoksessa Markkola, Pirjo & Snellman, Hanna & Östman, Ann-Catrin (toim.), *Kotiseutu ja kansakunta: Miten suomalaista historiaa on rakennettu*. SKS: Helsinki, 2014, 142-143.

- Tikander, Vesa & Viita, Ossi & Vilen, Merja & Paavola, Esko (toim.), *Sadan vuoden olympiadi. Suomalaisen olympialiikkeen historia*. WSOY: Porvoo, 2007.
- Toohey, Kristine & Veal, A.J., *The Olympic Games. A Social Science Perspective*. CAB International: Wallingford, 2007.
- Torres, Cesar R., 'Results or participation?: Reconsidering Olympism's Approach to Competition', *Quest* 58:2 (2006), 242-243.
- Torres, Cesar R. & Dyreson, Mark, 'The Cold War Games'. Teoksessa Young, Kevin & Warmesley, Kevin B. (toim.), *Global Olympics: Historical and Sociological Studies of the Modern Games*. Elsevier JAI: Kidlington Oxford, 2005, 59-82.
- Urponen, Maija, *Yli kaikkien rajojen? Helsingin olympialaiset ja Armi Kuusela kansainvälisyyden kynnyksellä*. SKS: Helsinki, 2010.
- Vettenniemi, Erkki, *Pohjolan Helleenit. Suomalaisen olympiaurheilun synty*. SKS: Helsinki, 2007.
- Viita, Ossi, *Hymyilevä Hannes. Työläisurheilija Hannes Kolehmainen sankaruus porvarillisessa Suomessa*. Otava: Helsinki, 2003.
- Viita, Ossi, 'Menestyksen taustalla'. Teoksessa Tikander, Vesa & Viita, Ossi & Vilen, Merja & Paavola, Esko (toim.), *Sadan vuoden olympiadi. Suomalaisen olympialiikkeen historia*. WSOY: Porvoo, 2007, 42-107.
- Virtapohja, Kalle, *Sankareiden salaisuudet. Journalistinen draama suomalaista urheilusankaria synnyttämässä*. Atena Kustannus Oy: Jyväskylä, 1998.
- Visuri, Pekka, *Suomi kylmässä sodassa*. Otava: Helsinki, 2006.
- Wickström, Mika (toim.), *Helsinki 1952*. Suomen Urheilumuseosäitiö: Helsinki, 2002.
- Wuolio, Eija-Leena, *Suomen liikuntahistoria. Liikuntatieteellinen Seura: Helsinki, 1982*.
- Wuolio, Jukka & Klemola, Heikki & Teräslinna, Pentti & Koskela, Aarni. *Olympiaideologia ennen ja nyt*. Liikuntatieteellinen Seura: Helsinki, 1962.
- Xu, Guoqi, *Olympic dreams: China and sports, 1895-2008*. Harvard University Press: Cambridge, 2008.

Young, Kevin & Warmesley, Kevin B. (toim.), *Global Olympics: Historical and Sociological Studies of the Modern Games*. Elsevier JAI: Kidlington Oxford, 2005.

Internetlähteet

Autio, Veli-Matti, 'Nurmi, Paavo (1897 - 1973).' [

<http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/1786/>]. Luettu 4.9.2016.

'Chinese Taipei', *KOK* [<https://www.olympic.org/chinese-taipei>]. Luettu 5.12.2016.

Da Costa, Lamartine, 'Olympism and the equilibrium of man.'

[https://www.academia.edu/9185796/Lamartine_DaCosta_Olympism_and_the_equilibrium_of_man]. Luettu 4.9.2016.

'Helsingin olympialaiset väreissä, osa 1' [<https://www.youtube.com/watch?v=x20CUwHddUs>].

Kuunneltu 1.10.2016.

Kerola, Päivi, 'Taiwanin uusi presidentti puhui Kiinasta sovinnollisesti – mutta ei maininnut "yhtä Kiinaa."', YLE:n uutiset [<http://yle.fi/uutiset/3-8895096>]. Luettu 5.12.2016.

Oja, Heikki & Tähtitieteellinen yhdistys Ursa,

[<https://www.ursa.fi/kirjat/lisamateriaalia/sibeliuksesta-tuonelaan.html>]. Luettu 4.9.2016.

Rahamuseo, [<http://apps.rahamuseo.fi/rahanarvolaskin#FIN>]. Luettu 3.2.2017.

'"Rauhanenkeli" ja Nurmi olivat Helsingin olympia-avajaisten vetonauloja', *YLE:n Elävä arkisto*

[<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2008/06/05/rauhanenkeli-ja-nurmi-olivat-helsingin-olympia-avajaisten-vetonauloja>]. Kuunneltu 25.9.2016.

'Tietoa rugbyista', *Suomen Rugbyliitto* [<http://rugby.fi/tietoa-rugbyista/?lang=fi>]. Luettu 8.10.2016.